

HERCZEG FERENC

SZELEK SZÁRNYÁN

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T. KIADÁSA

TARTALOM

I.

*Indulás. - Útiter. - Hajótörvények. - Tengeri ütközet a Baross-kikötőben. -
A szirakuzai Colombina veresége. - A Sirály kívülről és belülről. -
A Sirály legénysége, különös tekintettel a sánta generálisra. - Utasok.*

II.

*A vitorlázás dicsérete. - A morlák csatorna. - A generális dominiuma. -
A generális hölgyei. - Három kárazatona. - A jövő zenéje. - Paradicsom-metropolis. -
A matróz édesapja. - Tonio gitáron kíséri Pálmay Ilkát. - A Marconi-telefon. -
Nina. - A cápa. - A sirokkó hatása Cézárra. - Arbe, az Adria özvegye. -
Egy magyarbarát olasz. - Nina palazzója. - A generális kedves öccse. -
Az arbei tonhalászok cápát fognak, minek következtében elvesztjük a generálist.*

III.

*A csillagok dicsérete. - Delfinek és a Búr-induló. - Szárnyas oroszlán és kétfejű sas. -
Zára. - Politikai elmélkedés, melynek megvan az az előnye, hogy nem kell
elolvasni. - Elégtételt veszünk a németen. - Menekülés a szűnyogok elől.*

IV.

*A hiúság bűnhődése. - Tengeri állatok öröme. - Tenger-Fejérvár. - A szép Busila. -
Kabóca a templomban. - Vallásosság és angolna-halászat. - Tonio mint időjós.*

V.

*Drága gyűjtő. - Polipvillázás a lagunában. -
A nagylelkű pénzügyőrök. - Cézár babért szerez.*

VI.

*Győzelmiünk a cs. és kir. haditengerészet fölött. - Tonio követi Marcus Curtius példáját. -
Az elegáns kikötés elmélete. - Visszontlátjuk a generálist. - Az arbei cápa tragédiája. -
Néhány szó Szebenikóról. - A nagyhorvát állameszme belső kapcsolata az ordítózással.*

VII.

*Kirándulás a középkorba. - A középkorban Mayer kisasszonnyal találkozunk. -
Mayer kerületi kapitány úr, úgyis mint festő. - Először halljuk Paziga Coriolán
grófnevét. - Éjjeli szerenád. - Velencei éjt rendezünk, mely alkalommal Zepe
franciául beszél. - Flirt és bóra. - Megmentjük Cézár életét. - A velencei éjt
gyászos hajnal követi. - Gyors búcsúzás. - A gramofon hattyúdala.*

VIII.

*A traui forgóhíd és az osztrák közigazgatás. - A Hét kastély tájékán. - A komám
kutycápája. - Az udvarias kapitány. - Az óriás dentále. - Az udvariatlan kapitány. -
Osztrák kereskedelmi politika, vagy: szász ember mint magyar mártír. -
Paradicsomot árulunk és párbajképteleneknek jelentjük ki magunkat. -
Paziga gróf yachtja. - A generális meg akarja menteni egy fiú életét,
de aztán megelégszik azzal, hogy nyakon üti.*

IX.

A gomenai vén tonhalászok. - Toncsapat a hálóban. - Lyuk a hálóban.

X.

*Nagy toilette a Sirályon. - Latinok és szlávok Raguzában. - A gráci
orfeum-társaság. - Lacroma. - Versenyűzés, melynél a cápa a starter. -
A tanár úr és a hatlábú tengeri csillag. - Paziga gróf kastélya.*

XI.

A brénóvölgyi leányok dicsérete. - A szélcsend, mint az olasz-horvát viszály szítója. - Tőkehal, melyről azonban jobb nem beszélni. - József, a kakas. - József csodálatos megmenekülése. - Őfelsége Pelikánja. - Tonio mindig tudja, hányat ütött az óra. - Cattaro, a világ legunalmasabb városa. - Katonai titkok, melyeket nem érdemes titkolni. - Paziga gróf még egyszer és utoljára.

XII.

A szigetek felé. - Hej, koma, mit üzensz a feleségednek? - Votán, a vadember. - Sír a hegytetőn.

XIII.

A magyar hadihajóraj. - A bója mellett való kikötés elmélete. - A lisszai rendőrség hanyagsága: vagy pucér kölyök a hölgyek közt. - A hajósnép dicsérete. - A 23. számú cs. és kir. gőztender. - A busii kék barlang. - A tenger rabjai. - Mit tud kérdezni egy unatkozó kis fiú? - Csodálatos szabadulás. - A tejeskanna. - A Sirály lakomát rendez a haditengerészet tiszteletére. - Három vászonnadrág.

XIV.

Vademberek a Spalmadorin. - Éhínség. - Éjjeli út. - A kormányzás dicsérete. - Cittavecchiában adriai szirénát fogtak. - A padrone hidegvére megmenti a Sirályt a gyékénysziklaktól. - Pofon a nemzeti zászló becsületének szolgálatában. - Majdnem megveszem az adriai szirénát.

XV.

Zepe mint polgár. - Az óriás ördöghal. - Helka ötöt kölykezett. - Még egyszer Arbe. - Súlyomszem. - Az udvarias magyar gőzös. - Hazatérés. - Búcsú a Sirálytól és az Adriától.

Böcklin mesternek van egy megragadóan mély képe: a szélcsend. Mostanában a berni képtár büszkesége.

Azúrkék égboltozat alatt pettyes, a sósvíztől likacsos kőszirt emelkedik ki a mozdulatlan tengerből. A kövön hableány pihen, néhány álmosan tollaszkodó, feketefejú sirály társaságában.

Fullasztó csend, izzó hőség, vakító napfény árad ki a keretből. A halfarkú leány egy bágyadt mozdulatot tesz a karjával, mintha fel akarna emelkedni; zsibbadt tagjai azonban visszahúzzák a sziklalapra.

Álmodozva, vágyakozva, bájos aléltsággal és mégis gonoszul leleselkedve tekint ki a messzeségbe, mintha várná a közeledő vihart, mely szilaj életre fogja kelteni az alvó tengert.

Soha még a vihar előtti baljóslatú csendet közvetlenebbül nem jelképezték, mint e nyugalmas és mégis démoni erejű képen.

Azt kérded tőlem, szíves olvasóm, hogy mi közöd neked, a jó családapának és békés adófizetőnek, a halfarkú néemberhez? - A könyv, melyet ezúttal a kezébe adok, a hableányról szól. A nyári álmát alvó Adriáról, melynek lomhasága merő báj, pihenése csupa erő, mosolya izgató veszedelem.

A vitorlás sportember úti naplóját akarom közrebocsátani.

Az ő Adriája nem a banális tenger, melynek hullámsivatagján útottan dohog a „Dániel Ernő”. Aki gőzhajón járja a tengert, az nem talál ott egyebet, mint vizet és megint csak vizet, valamint a gyorsvonat utasa is csak egyforma szántókat lát az Alföldön. Aki azonban kocsin kalandozza be az országot és vitorlálson a tengert, az nyüzsgő életet, mozgást, ezer képet és szépséget lát mindenütt.

Sok ezer tengeri mérföldet tettem meg vitorlás hajón és most, midőn őszi szél süvölt a téli szállásán veszteglő yacht kopasz acélkötelei között, most hálával, epedve és szinte nevetséges meghatottsággal gondolok rá vissza.

Vidáman süvöltő sirokkó szárnyán hasította a fehércsipkés, indigókék habokat; tikkasztó szélcsendben szegett vitorlaszárnyakkal vesztegelt a vakítófényű tenger tükrén; rémült sirályként menekült a fagyos leheletű bóra elől; világos éjszakán, mikor a tenger millió csillagot ringatott, fekete hattyúként lebegett a fölkelő hold óriási tányérja felé; újhold éjjelén pedig foszforeszkáló csapást vont a barnapiros tengeren.

Sorra jártam vele a füstfelhőkbe burkolt, szirénabúgástól és ciklopszkalapálástól hangos nagy kikötőket. Meglátogattam az Adria ósdi városait és dűledező kastélyait. Kikötöttem elátkozott sziklaöblökben és áldott pálmás szigeteken. Csillagok alatt aludtam, tündöklő napfényre ébredtem. És kalandozásaim közepett, mialatt a vadászat, a halászat, a főzés és a nagymosás apró-cseprő gondjai foglalkoztattak, egy kissé mindig mámoros voltam a szabadság gondolatától és a tenger költészetétől.

Az olimpusi közömbösség, mely a vitorlázó sajka fölött mosolyog: megnyugtat, fölemel és megtisztít. Az örökké zúgó nagy szimfónia hatása alatt megváltoznak fogalmaid az élet értékeiről. Amit nagyinak, fontosnak és fájdalmasnak láttál, azon mosolyogni tudsz egy csillagos éjszakán. Kicsi dolgok pedig megnőnek. A fehér pillangó, mely együgyűen és reménytelenül libben húsz mérföldnyire a parttól, az elveszett élet tragikumával hat rád. A kecses ív, melyben a halászmadár az árbocod körül suhan, a művészeti tökéletesség fogalmával ajándékoz meg. A parti ház ablaka, melynek derengő fénye éjjel visszatükröződik a fekete

vízben, ifjúkori emlékek erejével markol a szívedbe. Az esti csillag, mely a távoli szirt fölött fénylik, lázba ejt, mint a hieroglifa, mely a teremtség titkát hirdeti.

Izgalmas mese, érdekes történet nincs ebben a könyvben. Sőt az is meglehet, hogy midőn az Adria nyári varázsának egy parányát akartam neked elhozni, csak egy marék száraz tengeri sást, fakó homokot és szétfutó habot tettem az asztalodra, kedves olvasóm.

Egy vád ellenében azonban eleve is tiltakozni akarok.

Azt mondták, nem való, hogy magyar író létemre idegenben szedem a benyomásaimat.

Kálmán király emlékére kérdelem: hát Magyarország már nem terjed a Kárpátoktól az Adriáig? Csak a kecskeméti nagy buckától a szegedi tanyákig?

Megnyugodhatnak olvasóim. Nem csábítom őket idegenbe, csak a tengerre. Arra a tengerre, melynek Árpádok voltak az urai és Zrinyiek a költői. Melynek ezüstpárás messziségébe kívánczik az álmodozó, elmélkedő magyar lélek. A hajónk topján magyar zászló leng. Az ősi városok ormáról, melyek alatt elvonulunk, magyar dicsőség emléke ragyog le ránk.

Ha most ott nem ismernek minket, az egy okkal több, hogy megismerkedjünk velük. Ha magyar vitorlás rajok népesítenék be a partokat, akkor a partok lakói sem volnának hozzánk annyira idegenek és mi tengeri kalandozók elmondhatnók: *Pro patria est, dum ludere videmur!*

I.

*Indulás. - Útiter. - Hajótörvények. - Tengeri ütközet a Baross-kikötőben. -
A szirakuzai Colombina veresége. - A Sirály kívülről és belülről. -
A Sirály legénysége, különös tekintettel a sánta generálisra. - Utasok.*

Július 1.

Reggel tíz óra felé hagytuk el a Sirállyal a fiumei Baross-kikötőt, hogy útra keljünk Dalmátország felé. Tonio és Zepe csónakba szálltak és vontatni kezdték a Sirályt és a hajó lassan siklott a fakikötő bejárata felé. Öreg vitorlánk bágyadtan csüngött alá; a Monte Maggiore tájékán azonban már biztatóan feketéllett a Quarnero. Onnan közeledett a reggeli maesztál.

Tegnap délután öt órakor a budapesti lakásomon ültem, az íróasztalom előtt. Nagy sebbel-lobbal egy cikket kellett még befejeznem. A fogadósobámban félóra óta egy érett korú hölgy ült, aki a fejébe vette, hogy a Nemzeti Színház igazgatója csak az én ajánlatomra vár, hogy őt drámai szendének szerződtesse. Odakünn az előszobában egy mély basszushang feleselgetett a legényemmel. Engem pedig írás közben hirtelen rémülettel töltött el a gondolat, hogy két rendkívüli fontosságú levél hever az íróasztalomon, melyekre elutazásom előtt még válaszolnom kell... És ekkor belépett a legényem.

- A fiumei vonat egy óra múlva indul... Nem tetszett még megmondani, hogy mit csomagoljak... És egy úr van odakünn, aki iskolatársa volt a tekintetes úrnak... A levélhordó kéreti, hogy tessék aláírni a tegnapi ajánlott leveleket... A kiadó úr pedig sürgősen kéreti a telefonhoz...

Letettem kezemből a tollat. Emberi számítás szerint ki van zárva, hogy én holnap reggel Fiumében lehessek. De azért mégis ott leszek!

És most itt vagyok. Hajnal óta vágató sietséggel jártam be különféle raktárakat és boltokat, hogy beszerezsem mindazt, amire több heti útján szüksége lehet a Sirálynak. A sok pléhdoboz, faláda, csomag és palack mind ott hever még a földélzeten. Mikor már indulófélben voltunk, a komámnak, aki útítársammá szegődött, eszébe jutott, hogy elfelejtett magyar mustárt venni. A kis keresztfiam pedig a koronát, melyet egyik bőkezű nagynénje adott neki útravalóul, mindenáron csokoládéba akarta befektetni. Én azonban nem engedtem őket többet partra szállani.

Előre, előre a terzatói Boldogasszony nevében! Ki a Quarneróból, ki a tengerre, ahol nincs nyomda, nincs telefon, nincs posta és nincs színház!

Cihelődés közben elmondtam az idei útitervet. A morlák csatornán át Arbeba vitorlázunk, onnan - mindig a dalmát partok mellett portyázva - Zarába, Szebenikóba, Trauba, Spalatóba és Raguzába. A Bocche di Cattaro lesz utunk legdélibb pontja. Visszajövet kikerülünk a nagy-tengerre és sorra bekalandozzuk a szigeteket. Egyebekben azonban semmiféle előzetes megállapodáshoz nem kötjük magunkat. Ott kötünk ki, ahol kedvünk tartja. Addig maradunk egy-egy helyen, míg jól érezzük magunkat.

Ezek után kihirdettem vendégeimnek a hajótörvényeket:

1. A vitorlázást nem szabad utazásnak tekinteni, hanem csak a hajón való tartózkodásnak. Ezért a türelmetlenségnek mindenféle megnyilatkozása tilos.
2. A hajón tilos politikáról, irodalomról és művészetről beszélni.

3. A kikötőkben, hol megfordulunk, nőknek sem tréfából, sem komolyan nem szabad udvarolni.

4. A kosztot és az időjárást csakis dicsérő jelzők kíséretében szabad bírálgatni.

5. Ha valaki közölünk fordítva teszi fel a sapkáját, az azt jelenti, hogy nem óhajt beszélgetni.

Azzal fordítva tettem fel a sapkámat és a kormány mellé telepedtem.

A Sirály egyébként azért indult a fakikötőből, mivel el akarta kerülni a fiumei nagy gőzösök szomszédságát. A pernyeeső, mely szakadatlanul aláhull az óriás kürtőkből, megszeplőzteti a vitorlák szűzies fehérségét, ennél nagyobb bánat pedig alig érheti a yacht-embert.

A móló végében nagyobb trabakolók rakodtak tölgyfadongákkal. Egy Colombina nevű szirakuzai boros suner pedig éppen szembe jött velünk. Tonio megcsákyázta a Colombina farát, hogy utat adjon a Sirálynak és a szépenvű talián hajó ekkor dühösen elkáromkodta magát. Azaz nem is a Colombina káromkodott, hanem a tüskés bajszú, ragyogó szemű emberi fej, mely most kibukkant az árnyékvető ponyva mögül. A következő pillanatban úgy hullott az olasz szitok a Sirály födélzetére, akár a kopogó jégeső. A szirakuzai padrone, magyarul szólva, annyi becsületet sem hagyott rajtunk, mint a hajóhúzó lovon.

Azt hiszem, ha sejthette volna, ki lappang a Sirály konyhájában, kétszer is meggondolta volna a dolgát. Ott lenn volt a magyar-horvát tengerpart legnagyobb szájú embere, népies nevén a sánta generális, ki az első matróz tisztjét viselte. A generális a következő pillanatban már kiperdült a csapóajtón és farkas- nem! tigrisszemet nézett a borpancsolóval. A megpukkadásig teleszívta magát levegővel, mint a duda, majd bivalytüdejének minden tartalmát borzalmas olasz szitkozódások formájában a boldogtalan Colombina felé zúdította. És miként az egyszeri kovácslegénynek is derogált tizenkettőnél kevesebb szabóval kikezdeni, úgy a sánta generális sem elégedett meg egy árva olasszal, hanem haragjának ciklonjával végigsöpört annak egész családfáján, nem feledkezvén meg a szirakuzai keresztomaságról sem, végül nekiesett Dante egész nemzetének, tiszta foltot nem hagyván annak becsületén.

A generális trombitálása fölverte az egész kikötőt. A veszteglő bracerák megelevenedtek, a mólón szaladva közeledtek a naplopók, hogy néhány corpo di baccho segítségével résztvegyenek az ütközetben. Luigi pedig, a fiumei kikötő ismert éjjeli csendháborítója, akit egyébként gyöngéd kötelékek fűztek a Sirályhoz, mivel ő volt állandó bárkásunk, most gyors evezőcsapásokkal sietett a segítségünkre. Horvátok és fiumei olaszok talán a velencei háborúk óta sem küzdöttek ennyi lelkesedéssel a magyar zászló becsületéért.

A Colombina megsemmisítő vereséget szenvedett. A padrone bekapta tüskés fejét a ponyva alá és a Sirály kevélyen kilebegett a kikötőből. Odakünn a generális privátszorgalomból még folytatta volna a veszekedést, mint a megbomlott óra, ha el nem állítjuk a nyelvét. Én addig mindig azt képzeltem, hogy a magyar lovasság elsőrangú káromkodókat nevel. Ámde nem áltatom már a nemzeti hiúságot, mert belátom, hogy az otthonvalók csak műkedvelők a tengerészek mellett.

Miközben a maesztrált várjuk, bemutatom olvasóimnak a Sirályt, legénységével és utasaival egyetemben.

A Sirály negyventonnás yawl. Négy esztendővel ezelőtt épült a legmodernebb amerikai tervek szerint, melyeket a newporti hajógyárból lopatott el Spaics Garibaldi, a tiszteletreméltó isztriai hajóépítő és irredentista. Spaics szerint a versenykutterek terveit másképp nem is lehet megszerezni, mivel a yankeek ezeröttszáz dollárt is elkérnek egyért. A meglopott hajómérnök büszke lehet rá, hogy a Sirály mindjárt az első esztendőben megnyerte a polai regattát.

A hajó főárboca húsz méter magas. Van egy hatalmas öregvitorlája, három ormány-, egy szép időre való csúcs- és egy segéd- vagy pillangóvitorlája, melyet csak akkor feszítünk ki, ha szél előtt járunk. A hátsó árbocán csak egy vitorlája van. Összesen háromezer négyszöglábnyi vászonnal vitorlázunk.

Egy kis csónakot is vontat maga után, melyet a laikus mentőcsónaknak, a tengerész pedig jolle-nak nevez.

Ami a hajó belső berendezését illeti, van két kétágyas kajütje, egy csinos szalónja, abban a hosszúnövésű legény is majdnem kiegyenesedhetik, van továbbá mosdója és egy kevésbé csinos legénységi kajütje, az utóbbi egyszersmind konyha is. A kormányfödélzet alatt van egy igen kitűnő helyiségünk, szertár és éléstár; oda csak négykézláb lehet bemenni.

Legkedvesebb tartózkodóhelyünk a kormányfödélzet. Ha háborog a tenger, akkor ugyan végigvágunk rajta a hullámok, rendes időben azonban ebédlőnk és nappali szobánk. Árnyékvető ponyvát is lehet föléje feszíteni.

A Sirály egyébként jó karban van. A vitorlái újak, árbockötelei acéldrótból valók, hajóteste ragyog a hófehér angol yachtmáztól, minden rézszerszáma úgy csillog a napon, mint a színarany. Mivel fel van véve a csász. és kir. yachthajóraj lajstromába, megvan az a privilégiuma, hogy hadilobogó alatt vitorlázhat.

Most pedig bemutatom a yacht legénységét, mely negyedfél emberből áll.

Tonio a kormányos. Neki újabban a kapitányi címet adományoztam, a taksák elengedése mellett. Lusszini ember, tehát kitűnő tengerész és furfangos eszű legény. Ha muszáj, akkor három ember helyett is dolgozik; ha azonban nem muszáj, - és a Sirályon többnyire nem muszáj! - akkor naponta húsz órát alszik. Hidegvérű, elszánt ember, ügyes mint egy akrobata. Mindig jókedvű és mindig udvarias. Van azonkívül egy megbecsülhetetlen tulajdonsága: olasz vérének minden cseppje muzsikális és Tonio pompásan tud bánni a baritonhangjával meg a mandolinjával.

Első matrózunk a fenntisztelt sánta generális. Szelcei morlák és mint ilyen természetesen lelkes híve az Obzor-pártnak. A nevét a katonás külseje, a peckes tartása és a bicegő lába után kapta. Horvátul és olaszul egyforma folyékonyssággal tud káromkodni és ennek a tulajdonságának nem egyszer hasznát vettük már a révhatóságokkal folytatott tárgyalásaink alkalmával. Őt a silői tonhalászoktól csaltam el, amivel igen nagy örömet szereztünk a silóiaknak. Azt beszéltek róla, hogy a magyar-horvát tengerpart leglustább embere. Én azonban sohasem tudtam megérteni ennek a megkülönböztetésnek az értelmét, mert hiszen a partvidéken minden fiatalember lusta, ott egyáltalában csak az öregek és az asszonyok dolgoznak. Azt hiszem, a generális sok életpályán szenvedett már hajótörést. Hogy Magyarországon is járt már, azt abból az odavetett megjegyzéséből következtetem, hogy Illván nagyon szép park van. Az igazi hivatását akkor ismerte fel, mikor velünk találkozott. Ő minden rendes munkától irtózott, de a kalandos naplopásnak az a módja, melyet én nyáron át folytatni szoktam, roppantul ínyére való. A keresztfiam társaságában napestig is gázolt a lagunákban, mindenféle tengeri limlomra vadászgatva; egy-egy cifra kagyló- vagy egy tengeri csikóért pedig a bőre épségét is veszélyeztette. Egyébként igen arcátlan legény volt. A szivarjainkat is sűrűn dézsmálta. Hogy mért vittük mégis magunkkal? Mert szerettük. Régi tapasztalás, hogy vonzalmunkat nem a legérdemesebbekre szoktuk pazarolni.

Második matrózunk, egyszersmind a hajó szakácsa, az öreg Zepe. Fölötte rokonszenves és okos ember. Olyan jól főz, hogy bármely nagyobb fogadó chef de cuisine-je lehetne. Az öreg bejárta már az egész világot és folyékonyan beszél öt nyelven, ami egyébként nem ritkaság a vén matrózok közt. Szóval: valódi mintaember lenne, ha hetenkint egyszer-kétszer le nem

inná magát a sárgaföldre, illetően a hajó fenekéig. Részegségének legbiztosabb szimptomája, ha elkezd franciául beszélni. Első stádiumában igen szolgálatkész és udvarias. A második stádium már kevésbé kellemes, és sajnálatos, hogy Zepe rendszeren a második stádiumon kezd. Mikor egyszer komoly szemrehányást tettem neki a rút szenvedélye miatt, a következő válasszal fejezte ki magát: - Hiszen ha én nem innám, uram, akkor most nem volnék a Sirályon, hanem konyhafőnöke volnék valamelyik nagy óceánjárónak. - És ebben igaza is volt.

Emlékezzünk meg a hajó utasairól is. Rajtam kívül hárman vannak: a komám, keresztfiam és Cézár. A komám szenvedélyes vadász és műkedvelő fotográfus. A keresztfiamról azt hittem, hogy kisdíák, nemrégiben azonban megláttam a névjegyet és azóta tudom, hogy m. kir. állami főgimnáziumi második osztályú hallgató. Ez a fiú kétféle nevelést kap. Télen át az édesanyja és a tanárai azon fáradoznak, hogy szelíd, szorgalmas és istenfélő embert neveljenek belőle, nyáron át pedig az Adria habléányai szilaj és vakmerő vízi csirkefogóvá formálják át. Van az édesanyja éléskamrája mellett egy polcos fülke, sorba állított és felírástos dunsztos üvegekkel, melyek teli vannak szőlőszarvakkal rakott tengeri csudákkal. Ennek a gyűjteménynek a gazdagítása a Sirály nyári expedíciójának egyik legelőkelőbb feladata.

Ami a fentebb említett Cézárt illeti, ő tulajdonképpen a keresztfiam fekete uszkárkutya volt, ha egy idő óta meg nem feledkezett volna kutyavoltáról és nem bitorolná a családtag jogait. Cézárért meglehetősen drága útipénzt fizetett a gyerek. Karácsonykor azt találtam neki mondani, hogy adok neki, amit kíván, ha év végén tiszta jeles bizonyítványa lesz. Megvallom, én ezt a lehetőséget kizártnak tartottam. A gyerekek azonban csakugyan kitűnő bizonyítványa lett. Megkönnyebbülten sóhajtottam fel, mikor csak annyit kért tőlem, hogy Cézár vele utazhassék a nyáron. Én olyasmitől félttem, hogy egy uhácius-ágyút fog követelni, mert újabban semmi sem érdekelt annyira, mint az ágyú.

De elég ebből ennyi! A szél belefeküdt már a vitorláinkba, a Sirály a kormányoldalnak dőlve, fehérhajlékos csapást hasít a Quarnero vizén. Kifeszítettük a pillangóvitorlák is és a yacht most óriás fehér madárhoz hasonlít, mely gyorsan száll a sötétkék vizen.

Hamarosan elhagyjuk a rozsdavörös kőbányákat, melyeknek szikláiból a fiumei mólókat építették, majd elhaladunk a portorei fehér nagy Frangepáni-kastély alatt, hol most Stroszmayer-párti jezsuita atyák dicsérik az Urat. Előttünk a Maltempo-szoros, azon át jutunk a morlák csatornába.

Fölöttem azürkék az ég, alattam indigókék a víz. Künn, mindenütt a messziségben, finom pára borul a gyöngyszínű tengerre. És hogyan süt a nap! Ha hangot adnának a lángoló sugárkévek, akkor most Fiumétól Korfuig orgonazúgás töltene be a szigeteket és az öblöket. A nap keresztültűz a ruhámon, keresztül a testemen. Ami homály és hidegség volt a lelkemben, az megenyhül, kiderül és fölenged, tüzelni és világítani kezd.

II.

*A vitorlázás dicsérete. - A morlák csatorna. - A generális dominiuma. -
A generális hölgyei. - Három kárákatona. - A jövő zenéje. - Paradicsom-metropolis. -
A matróz édesapja. - Tonio gitáron kíséri Pálmay Ilkát. - A Marconi-telefon. -
Nina. - A cápa. - A sirokkó hatása Cézárra. - Arbe, az Adria özvegye. -
Egy magyarbarát olasz. - Nina palazzója. - A generális kedves öccse. -
Az arbei tonhalászok cápát fognak, minek következtében elveszítjük a generálist.*

Július 2.

A vitorlázást két okból is kedvelem. Az egyik az, hogy a hajón minden napnak huszonnégy órája van. A nagyvárosi ember, ki az örökös kapkodás és sietség között arra sem ér rá, hogy éljen, egyszerre bővében van az időnek. Mit csinálsz ma délután? Kitisztítod az angol pipádat. Ahhoz azonban madártoll is kellene. Jól van, alkonyatkor majd keresünk egy szárcsát vagy egy bűvárt, a pipatisztogatással ráérünk holnap is.

És még egy kedves oldala van a vitorlázásnak. Olykor szerencsejáték, melyben a természet hatalmas démonjai a partnereid. A játék esélyei titokzatos, boldog lázba ejtenek. Képzeld el, hogy Kecskemétről fel akarsz menni Budapestre, még pedig hintón. Kivontatod kocsidat a házad elé, ráülsz a bakra, pipára gyujtasz és vársz... Egyszerre megzúgnak a jegenyefák, négy tüzes fekete ló áll előtted. A nyerges hátán lobogó hajú, villogó szemű, bájos ifjú démon ül. Szó nélkül a kocsi elé fogja lovait, aztán - hajrá! vágatva megindít az országúton. A lovak nesz nélkül, puha szökésekben haladnak, te két kézzel fogod a gyeplőszárat... Lehet, hogy felröpítenek Pestig. Lehet, hogy Lajos-Mizsén egyszerre párává foszlik a démoni fogat és te megint mozdulatlanul pipázgatsz az úton. A fekete lovas a tramontana volt. De jöhet még a levante, a maesztrál, a bóra vagy a sirokkó, egy istenség gyermekei mindannyian.

Jobbra tőlünk vannak a sárga vegliai sziklapartok, balra a horvát hegyek, melyeknek oxidált ezüstsínű karsztos lejtőin a fiatal erdők úgy festenek, mint a zöld penész. Már látjuk a cirkvenicai Terápia-palotát. Akkorka, mint egy gyufaskatulya. Embereket nem látok a parton, de az élet zaja kihallatszik öt kilométernyire a tengerre, csilingelés, gyereksírás, kakas-kukorékolás hangján. A maesztrál elállott. Egy ideig még rángatta, csapkodta a vitorláinkat, de annyi ereje már nem volt, hogy előbbre vigye a hajót. Meg kell várnunk a délutáni levantét.

A sánta generális a közeli vegliai partra mutatott, egy nagy sziklára, mely olyan likacsos volt, mint a fürdőszpongya és azt mondta, hogy arra van az ő családi birtoka. A felesége odaát lakik Szalcén és ha a földjük után akar nézni, akkor másfél óráig kell forgatnia a bárka lapátjait.

Kíváncsiak lettünk a dominiumra és mivel okosabb dolgunk nem volt, csónakra kaptunk és kieveztünk. Meg kellett másznunk a nagy sziklát. Odalenn a mélységben kerek kráterlyuk ásítózott, akkora, mint egy cirkusz porondja; ott volt a birtok. Burgonya, néhány szőlőtőke, két fügefafa termett benne.

- Jó föld ez! - mondta nem minden önérzet nélkül a generális. De aztán egyszerre dühre lobbant és káromkodni kezdett.

- Tessék, a gazemberek megint ellopták a földem felét!

Kapzsi szigetlakók éjnek idején kijárnak az őrizetlen birtokra és puttonyban viszik el a cinóbervörös anyaföldet.

- Majd visszaszerzem a télen! - vigasztalta magát a generális, miközben egy baljóslatú pillantást vetett a szomszédos kráterlyukak felé.

Félóra múlva megeredt a szél és mi folytathattuk az utunkat, igaz, hogy csak lavirozva. Szelce tájékán megakadt a szemünk egy fantasztikus, fekete felhőrongyon, mely baljóslatúan szállott a kék égen. Ugyanakkor egy nagyon mocskos bárka közeledett felénk a partról. Egyetlen nagy, barnapiros vitorlája volt, afféle sárkányszárny, minővel talán a kínai dzsunkák mennek. Olyan gyorsan repült, mint a teknő, mely a Gellérthegyre viszi a boszorkányokat. A vágató bárka legénysége két asszonyból telt. A kormányt az öregebbik fogta; a hajó orrán, hosszú csáklyával a kezében, hatalmas termetű fiatal menyecske állott. Olyan volt, mint a női ruhába öltözött matróz.

- Nem szoktak a tengeri kalózok néha asszonyoknak öltözni, hogy meg ne ismerjék őket? - kérdezte a keresztfiam, aki messzilátóval figyelte a bárkát.

A két asszony egyenesen nekünk jött. Mikor már egy evezőcsapásnyira voltak tőlünk, a fiatalabbik elkapta csáklyájával az egyik drótkötélünket, a bárkája azután hozzáfeküdt a Sirály bordáihoz.

- Hol van az a korhely? - kérdezte tőlem a kormányon ülő hölgy.

- Generális, - kiáltottam le a konyhába - gyere fel, a kedves anyósod és a feleséged akarnak veled beszélni.

A generális feltűnő csendesen és szerényen köszöntötte hölgyeit. Mi tapintatosan elvonultunk és így nem tudom, mit tárgyaltak bizalmas családi körben. A szenvedélyes beszédnek az lett a vége, hogy a generális némi pénzt adott szeretteinek, egyszersmind azonban orvul lekapcsolta csáklyájukat a Sirályról, úgyhogy a yacht megkönnyebbülten vitorlázhatott tovább. A hölgyeknek alkalmasint lett volna még mondanivalójuk, de meg kellett elégedniök azzal, hogy az öklükkel és csáklyájukkal hadonázva integessenek a tovairamodó Sirály után.

A vegliai parton három főkefejnyi szikla meredt ki a vízből. A három szirten három fekete nagy madár ült, három káratona. Olyan furcsán egyformák voltak, mint egy szecessziós kárpitminta. A komám azonnal a puskája után sietett.

- Egyet meglövök közülök... Úgyis tollra van szükséged a pipatisztításhoz.

Csónakba szállott és a sánta generális, aki roppantul szereti a mulatságnak ezt a nemét, kezébe vette az evezőket. Én azalatt a messzilátóval néztem a madarakat. A Busch-féle prizma-binoklival tisztán láttam szárnytolluk zöldesfekete zománcát.

Most elcsattant az első lövés. A három káratona egyszerre a vízbe zuhant, mint három kődarab.

- Mind a három megvan! - kiáltotta ujjongó csodálkozással a vadász.

Jó ideig hiába kerestem a madarakat, aztán megláttam a három hegyescsőrű fejüket, amint nyugodtan és sebesen szántották a vizet. Még egy lövés. A három okos fej már akkor eltűnt, a sörétek a puszta vizet szántották. Öt perc múlva az öböl túlsó felén fedeztem fel őket. Most is sebesen és nyugodtan úsztak. A koma méregbe jött és rájuk duplázott.

A lövések csattanva verték fel a sziklák visszhangját, a távoli hegyek dübörögve, mennydörögve, majd hosszan morogva válaszoltak rá.

Hangosan el kellett magamat nevetnem, mikor a három madárfej egy pillanat tizedrészéig a csónak evezője alatt merült fel, ott, ahol a vadászlázban égő koma legkevésbé kereste őket. A Sirály egész legénysége most már a káratonák pártjára állott. A vadász még vagy négyszer lőtt, aztán fölemelte a kezét.

- Nincs több patronom!

A három káratona szabályos libasorban, biztos távolságban hasította a vizet.

Alkonyatkor megláttuk a zengi citadellát és a nagy dohánygyárat. A kikötő árbocán rengeteg nagy horvát zászlót lengetett az esti szél. A móló mögül hófehér gőzhajó jött ki dohogva a nyílt tengerre. A hajóról éneket hallottunk és valamennyien fülelni kezdtünk. Aztán egy kis meghatottság vett erőt rajtunk. Gyermekkorunk óta jól ismert, kedves akkordokat sodort felénk a levante. Több száz szépcsengésű hang énekl: Isten áldd meg a magyart!

Pécsi és nagyváradi katonanövendékek zendítették bele az Adria bíboros alkonyába a jövő zenéjét. A keresztfiam mindjárt az árbochoz szaladt és köszöntve, mélyen leeresztette a lobogónkat.

A verbenigói hegyek mögött vérvörös volt az égboltozat. Följebb égő narancssárga, a zeniten lilaszínű. A levegő szivárványos színpompájában három fekete pont úszott nyugat felé: három káratona. Utánuk néztünk és egész szívünkben örültünk, hogy jó egészségben érhatték meg a mai estét.

Július 3.

A besca-novai kikötőben háltunk meg. Ez fura kis város Veglia szigetének legdélibb csúcsán. Házai a tenger felől tekintve, mind hat-hétemeletesek, a szárazföld felől pedig a földbe ázott cigányputrik benyomását teszik. A marina egész házsora a part meredek lejtőjének támaszkodik. Egy magas sziklahegy tetején fantasztikus akropoliszként barátkolostor áll, melynek campanileja merészen fűródik az égbe.

Ez a vidék arról nevezetes, hogy itt mindenki a paradicsomból él. A bíboros-aranyos almák bárkaszáma vitorláznak innen világga.

Mikor partra szállottam, egy ember sietett felém, megölelt és megcsókolt. Őszhajú vén tengerész volt, ingujjban és meztláb járt.

- Csakhogy végre megjöttél, kedves fiam Andrea, - mondta az örömtől fuldokló hangon.

Egy vékony kisleány megfogta az öreg ember kezét. - Nagyapa bolond, - mondta mosolyogva a leány - de azért nem bánt senkit.

Az öreg engedelmesen követte a gyermeket, néhányszor azonban visszafordult és néma szemrehányással tekintett rám. Ha valahol az óceán partján még élne Andrea, bizony érdemes volna visszatérnie oda, ahol olyan nagyon várják.

Bescában, eltekintve a kikötőben macskázó néhány trabakoló legénységétől, egyetlen fiatal-embert sem láttam. A legények mind Dél-Amerikában vannak, a leányok pedig a parti városokba szegődnek. Csak apró gyermekek tipegnek a házak mellett és öregek, kiket már sarlóvá görbített a kor. Az utcán nagy csapatokban ülnek a vénasszonyok, olyan förtelmesek, nevetségesek és mégis meghatóan kedvesek, mint a gót templomok ereszsörnyetegei.

Este Besca egész hölgyvilága kibicegett és kiballagott a mólóra. Éjjeli madarakként odavonzotta őket acetilén-lámpásunk fehér fénye, mely mellett a földélzeten vacsoráztunk. Feszült figyelemmel kísérték minden mozdulatunkat és valahányszor új fogás vagy új palack érkezett

asztalunkra, sokatmondó suttogás vonult végig az éjjeli madarak során. Hogy megjutalmazzuk hízolgő érdeklődésüket, vacsora után ritka művészeti élvezetben részesítettük őket. Pálmay Ilka elénekelte nekik Niniche ritornelját, Tonio mandolinkísérete mellett. Ez úgy értendő, hogy volt a Sirályon egy gramofonunk, annak számai közt volt a Pálmay-dal. Tonio, aki a gajdoló masinán keresztül valósággal rabjává lett a művésznő énekének, érzéssel szokta kísérgetni.

Éjjel nagy bórá süvöltött el az árbocok felett. Ez az ilyen félignyitott öbölben jóval kellemetlenebb mulatság, mint nyílt tengeren. A megkötözött hajó ugyanis nem parírozhatja a hullámokat, s mialatt a habok dörögve pukkadoznak a hasa alatt, egyre rángatja a macska kötelét és olyan kemény rugdalódzást művel, mint valami megbokrosodott, húszlábú paripaszörnyeteg.

Nekem igen kínos álmom volt. Azt álmodtam, hogy a Sirály kajütjében Marconi-telefon volt, egy ördögös masina, melynek segítségével minden pillanatban megszólíthattak budapesti barátaim és ellenségeim. Éjfélig a kiadóm sürgette az ígért kéziratot, azután egy alföldi városból emlékeztettek rá, hogy másnap ott felolvasást kell tartanom az árvaház javára.

Hajnalba elállott a bórá, megint a becsületes maesztrál fűjdogált. Az eszelős vén tengerész ott állott a mólón és szomorú szemekkel nézte a készülődésünket. Mikor felszedtük a vasmacskánkat, egy fekete ruhás nő szaladt felénk. Kosár volt a karján, kendő a fején, piros parapli a kezében.

- Megálljanak, megálljanak! Talán bizony Arbeba mennek?

- Oda, egyenesen oda!

- Mennyiért visznek magukkal?

- Húsz krajcárért elvinnők.

Kipirult arcán az öröm villámlott végig.

- Annyit adhatok! Megyek!

Feléje nyújtottam kezemet és ő egy ügyes ugrással a földézetünkre koppant. A parton állók kórusban nevettek, a leány pedig levette a kendőjét, végigtörülte vele izzadt arcát és csudálkozva vette szemügyre a hajónkat.

Szép, délcegnövésű, finomarcú olasz leány volt; neki is Tizian-szőke haja volt, mint a nemes velencei vérből eredt arbei nőknek többnyire. Egy kissé megszeppentnek látszott, mikor azonban megpillantotta a yachton kis keresztfiamat, egyszerre megnyugodott.

A leány megmondta, hogy Nina a neve. A bescai kolostor perjelénél volt látogatóban, aki neki keresztapja.

Jó széllel elértük Arbe szigetének északi csúcsát, de aztán egyszerre szélcsendbe jutottunk. Zepe azzal a kellemetlen hírrel lepott meg, hogy Bescában nem kapott friss húst, még csak birkahúst sem, és így villásreggelire konzervgulyást kell ennünk, ebédre pedig alighanem konzervrostélyost. A konzervgulyást, melyet csak ultima ratioként vittünk magunkkal, szívünkbeől utáltuk; a konzervrostélyosról pedig, melyhez a tavalyi nagy szélcsend óta fölötté emelyítő emlékek fűznek, jobb lesz, ha nem is beszélünk.

Hátha foghatnánk valami halat? Mély vízben ugyan nem lehet horgászni, de a part nem esett túlságosan messzire. Megnéztük a haditengerészeti mappát és megtudtuk, hogy néhány kilométernyire tőlünk csak tízméteres a víz és sziklás a talaj. Sárkányfejű scarpene, esetleg barbone is akadhat ott.

Csónakra szállottunk tehát a komámmal és a keresztfiammal. A fiú elhívta Ninát is meg Cézárt. A leány rögtön kezébe vette az egyik evezőt, mintha ez volna a világon a legtermészetesebb dolog. Mikor azt mondtam neki, hogy Magyarországon más a szokás, mint Dalmáciában, nálunk a legény evez és a leány ül a kormányon, csudálkozva tekintett rám, de aztán szó nélkül a dereka köré fűzte a kormány zsinórját.

Vagy húsz percig kellett eveznünk, míg kivethettük a horgokat. A zsinór egyre remegett a kezünkben, mintha villamos áram járná által; valahányszor azonban bevontuk, sem halat, sem csalétket nem találtunk a horgokon. Világos volt, hogy a balsorsunk egy mendulirajjal hozott össze minket. Az apró tolvajok tisztára lekopasztják a horgot, a szájuk azonban sokkal kisebb, semhogy bekaphatnák.

Most halkan megszólalt Nina. A vízre mutatott.

- Sardelli!

Ezüstcsillogású szárdellafelhő vonult el a csónak bordái alatt. Azután erőbben csobog a víz, mintha evezőcsapások alatt loccsanna. Erre a jól ismert neszre mindenki ellöki az ólmosvégű hosszú zsinórt és a fennúszó kurta scombri-horog után kapkod... Itt is, ott is felcsillan a vizen egy jókora ezüstdarab. Nagy makrela-raj kergeti a vonuló szárdellákat.

Nina ügyesen bevonja az egyik pórázt és egy szép halat ad a keresztfiam kezébe. Most dühösen vibrálni kezd az én kezemben is a zsinór: megint egy makrela esik a csónakba. Még hatot fogunk, aztán vége a halászatnak, a rablócsapat elvonult.

Miközben vidáman készülődünk, a gyerek bedobja Cézárt a vízbe, hogy megfüröszse egy kicsit. A kutya prüsszkölve úszkál a csónak körül. Nina, aki a partlakók szokása szerint állandóan a tengert figyeli és észrevesz minden buborékot a vizen, egyszerre fölemeli a barna csinos kezét és a Sirály irányában mutat.

- Pesce di cane! - mondja szerényen és halkan.

Igy nevezik ők az emberevő cápát. Egyszerre áhitatos csend lesz csónakunkban. Vagy kétszáz lépésnyire tőlünk egy török handsár formájú fekete micsoda fut végig nyílsebesen a vizen. A cápa hátuszálya. A gyermek az első, aki hangot ad. Ijedten szölongatja a fürdő kutyáját. Már csak száz lépésnyire van tőlünk a tenger réme. Egyenesen nekünk jön, sebesen, mint a torpedónaszád. A testét nem látjuk, csak megsejtjük körvonalait a vibráló vízben. Most irányt változtat és kerülgetni kezdi a csónakunkat.

- Kis cápa! - mondja Nina, azzal nyugodtan kezdi rendezgetni az összekuszált horgász-zsinórjainkat.

A fotografáló gép ketyyen egyet a komám kezében, a cápa pedig vidáman úszik tovább. Később kitűnt, hogy a kép nem ér sokat. Szürke alapon, fekete petty, - ha akarom cápa, ha akarom úszó tök. Akiknek megmutattam, azoknak becsületszavammal kellett erősítenem, hogy emberevő cápát ábrázol.

Nina segített Zepenek a főzésnél, aztán feltálalta nekünk az ebédet a ponyva alatt. Hiába hívtuk, a világért sem akart hozzánk telepedni, hanem a Sirály orrára vonulva költötte el ebédjét. Ez a szép leány maga a mosolygó szerénység, kecsesség és tapintat. Egypár órai ismeretség után valamennyien megszerettük és még a sánta generális is gyöngéd lovagiasságot tanúsít iránta. Biztosan jár-keel a hajón, ami pedig - tekintettel a sok kötélre és csigára, melyben meg lehet botolni és melybe az ember beleütheti a fejét - éppen nem könnyű feladat.

A furesa és fényes kumuluszfelhők, melyek dél óta mozdulatlanul ültek a láthatáron, sirokkót jósoltak. Négy óra felé megjött a szél és hamar vihar lett belőle. A nagyvitorlát felére kellett kurtítanunk; a Sirály így is annyira megdőlt, hogy a kormányoldal bordái egészen víz alá kerültek.

A kék ég teli volt elszórt, kerek felhődarabokkal, melyek egyenkint és csapatosan szállottak, mint az elszabadult léghajók raja. A tenger hófehér volt a tajtéktól. Mikor megpillantottuk az arbei tornyokat, a hatalmas hullámok kezdték végig söpörni a földézetet. A gyereket, Ninát és Cézárt a kajütbe küldtük és rájuk csuktuk a csapóajtót. Magunk olajos ruhába öltöztünk és kolumbuszi elszántsággal nekivágtunk a sistersgő árnak. Persze, hogy csontig megáztunk.

A keresztfiam később kidugta fejét a csapóajtón és azt kérdezte, hogy mit csináljon Cézárral. A bántási rónán nevelkedett uszár nem bírta a vihart és skandalum volt, amit odalenn művelt. Azt tanácsoltuk a gyereknek, hogy adjon neki egy kis rumos cukrot, egy öreg hullám pedig, mely dörögve végigvágott a földézetten, visszakergette a kajütbe.

Július 4.

Ez a bájos és szomorú fészek a tengerről tekintve olyan romantikus, mintha Ariosto álmodta volna meg, közlőrl nézve pedig olyan sivár, mint egy kialudt mészégető kemence. Arbe, az Adria bús özvegye, a tengerbe nyúló magas hegyfokon székel. Merész templomtornyai körül rombadőlt kis palazzók lapulnak meg, melyekben nemes velencei urak néhány száz elárvult ivadéka tanyázik, mint verébcsoapat a kihűlt sasfészekben.

Már alkonyodott, mikor tegnap beértünk a kikötőbe. Tengerészszokás szerint ilyenkor be kell vonni a lobogót és ki kell akasztani a piros és zöld jelzőlámpásokat. Tonio úgy vélekedett, hogy ez a nem minden fáradság nélkül való művelet ezúttal teljesen fölösleges, mivel az arbei révkapitány az ő lusszini földije. Elméletben igaza is volt Toniónak, a gyakorlatban azonban mégis jobb lett volna meggyújtani a lámpásokat, mivel a lusszini révkapitány aznap éppen Veglia városában járt, a huga lakodalmán, helyettese pedig megbírságolt minket három kemény forintok erejéig, mely összeg ellenértéke gyanánt körülbelül harminc forint értékű csípősséget mondtam Toniónak.

A riván álló naplopók közül, akik végignézték a Sirály bevonulását, hozzánk lépett egy Figaró-arcú kicsi ember és bemutatta magát mint Andrics Luigi, az arbei olaszpárt lelke, nagy magyarbarát és Kossuth Lajos emlékének különös tisztelője. Mikor megkérdeztem tőle, hol kaphatnánk jó vacsorát, Andrics azt mondta, hogy Arban tulajdonképpen nincs vendéglő, de ő nem is engedné meg, hogy másutt vacsoráljunk, mint nála. A vacsora, melyet Andrics felesége főzött, sok fogásból állott, de változatosnak nem volt nevezhető. Birkaleves, sült birka, főtt birka, rántott birka, végül birkaszírral készített makaróni. Már arról kezdtünk tanakodni, hogy miféle ajándékot adjunk házigazdánkknak, ha netán nem fogadna el pénzt a vendégségért, mikor Andrics úr azzal vetett végett zavarunknak, hogy elhozta a számlát, melyen egy teríték ára 12, írva tizenkét forintban volt megállapítva. Mivel tavaly Görögországban jártam, hol a vendéglősök még sokkal nagyobb zshiványok, mint Andrics Luigi, ismertem már az eljárást, melyet ilyen esetben követni kell és egy forintot ajánlottam minden terítékért. Hosszú vita után, melynek folyamán a gazdánk, mint végső argumentumra, a falon függő Kossuth-képre, magyarbarátságának ékes bizonyítékára is utalt, végül megalkudtunk egy forint hatvan krajcárban.

Ez a kis félreértés nem akadályozott meg minket abban, hogy vacsora után mint jóbarátok együtt el ne menjünk az olasz klubba, hol az arbei fiatal lányok mandolinkara rendezett éppen estélyt.

Július 5.

Tegnap a klubban a plébános egy elejtett megjegyzéséből megtudtunk valamit, amire álmunkban sem gondoltunk volna soha: szegény Ninát nagyon megszólták, mert velünk jött a hajón. Azért se mert tegnap eljönni a klubba, pedig a főúr szerint ő a mandolinos társaság büszkesége. Ezeket hallva, nem is mentem el hozzá látogatóba, csak a keresztfiamat küldtem el az öreg Zepevel. Egy üveg verseci bort vittek az apjának és virágot a leánynak. A gyerek később a következőképpen írta le Nináék lakását.

Az ember végigmegy a romban heverő nagyutcán, benn a várban, azután egy keskeny kapuhoz ér, mely egy zsákutcába vezet. Ott fű nő a kövek között. A házuk emeletes, akkora kőcímer van rajta, mint egy ablak. A földszinten füstös nagy konyhába lép az ember, nyitott tűzhellyel. A falon, ahol még le nem hullott a vakolat, festés nyoma látszik. Az emeletre létrán kell fölmenni, a régi kőlépcsőnek csak egypár foka van meg. A gyereket nem vitték fel az emeletre. Az udvart bolthajtásos folyosó veszi körül, a közepén szépen faragott ciszterna van, mellette egy nagyon öreg pálmafa. A boltos folyosót deszkákkal zárták el, ott most kecskeól van. Ninának nincs édesanyja; de a nagyanyja, aki olyan, mint a vasorrú baba, még él. A bátyja özvegy ember, nyolc gyereke van, akiket Nina gondoz. A gyerek egy kosár fűgét kapott Nináéktól; a leány azt mondta neki, hogy a kosarat ő maga fonta tengeri sásból...

Július 6.

Mikor ma reggel útra akartunk kelni Zára felé, fájdalmasan nélkülöztük a hajón a sánta generálist. Nagysokára megjött, egy fölötte gyanús, félszemű csavargó társaságában. A generális bemutatta nekünk az idegent mint unokatestvérét és testi-lelki jóbarátját. Egyszersmind kijelentette, hogy lemond a Sirályon viselt méltóságáról és utódjául mindjárt az öccsét ajánlotta, kinél alkalmasabb embert szerinte keresve sem találhatnánk.

Kereken kijelentettem nekik, hogy nincs szükségem egyikükre sem, menjenek csak Isten hírével. A félszemű ember ekkor haragosan rátámadt a generálisra, hogy minek bolondította őt a hajóra, mire a generális kurtán értésére adta, hogy ne lármázzon, hanem takarodjék, különben pofonúti. Ebből mérges szóváltás kerekedett, melyben természetesen a morlások gyöngye maradt felül. Az öcs ekkor fenyegetődzve elvonult.

- De hát mit akarsz tulajdonképpen az öcséddel? - kérdeztem a generálistól.

- Öccse az ördögnek, - heveskedett a morlák. - Most láttam életemben először. Valami csavargó lehet, afféle sehonnai, aki tíz krajcárért bicskát ránt az emberre... Fogadni mernék, hogy fegyházban is ült már az ipse! És még ő mer fenyegetődzni! Hiszen csak találkozzam vele a riván, úgy kupánvágom, hogy kiugrik a másik szeme is...

Horvát nyelven mindez természetesen még sokkal szebben hangzik, mint magyarul.

Hosszú faggatás után végül kitudódott, hogy miért akar a Sirálytól megválni a generális. Az arbei szírtén a tonhalászok egy cápát fogtak. Nem szívesen fogták, de kénytelenek voltak vele. Ha cápa téved a hálójukba, akkor első dolguk, hogy tágra nyitják a zsákháló száját és rudakkal kizavarják a bestiát. Prémiumot ugyanis csak öreg cápa után fizet a hatóság, pedig a cápa, akár öreg, akár fiatal, mindenképpen összetépi a hálót és annak értéke jóval nagyobb a prémiumnál. Az arbei halászok is ki akarták verni a cápát, az azonban megkötötte magát és olyan helyen akart kimenni, ahol nem hagyott lyukat a hálókötő. Makacsságának az lett az eredménye, hogy több órai erőlködés után mégis csak agyonverték.

És most jön a generális szereplése. Ő két forint negyven krajcárért megvette a halásztól a cápa bőrét, melynek szerinte különös érdekességet adott az a körülmény, hogy egy tormagyökérnyi tengeri pióca is csüngött a kopoltyúján. A bőrt Fiuméba akarta vinni, hogy ott - mint mondta - pénzért nézzék a magyarok.

Nekünk első pillanattól fogva nem volt nagy bizodalunk a generális üzleti vállalkozásához. A cápának, melyet megnéztünk a halásztanyán, az volt a baja, hogy semmiképpen sem tett félelmes benyomást. Pedig mikor mi láttuk, akkor egy kicsit még mozgatta is a farkát... Nagyon fiatal fenevad volt. Mindössze csak negyvenöt kilót nyomott. A keresztfiam meg is jegyezte önérzetesen, hogy az ő édesapja nyolcvankilós.

Félnapi késéssel indultunk, persze a generális nélkül. Mikor kivitorláztunk a kikötőből, egy fekete kis ember a móló végén a kalapját lengette és azt kiáltotta: Éljen Kossuth! Éljen Garibaldi! Éljen az olasz-magyar barátság!

Andrics Luigi barátunk volt.

Megkerültük a hegyfokot és ekkor megint magunk előtt láttuk a fantasztikus bástyák közé ékelt régi romvárost. Az adriai hajnal tündöklő világításában megragadóan bájos és meghatóan bánatos kép. A régi bástyán, a nagy campanile tövében valaki fehér kendőt lobogtatott utánunk. A messzilátón át megismertük Nina alakját. Egyedül állott a hatalmas kövek közt, melyeknek réseiből bujalevelű agavék nőttek ki. A zászlónkkal köszöntöttük, aztán sebesen továbbvitorláztunk a friss reggeli széllel.

III.

A csillagok dicsérete. - Delfinek és a Búr-induló. - Szárnyas oroszlán és kétfejű sas. - Zára. - Politikai elmélkedés, melynek megvan az az előnye, hogy nem kell elolvasni. - Elégtételt veszünk a németen. - Menekülés a szúnyogok elől.

Július 8.

Napkeltétől délig dentáléra halásztunk a págói partok mellett. A halászatnak ez a neme érdekes, sőt izgalmas is. A dentále csak egyben kényes: megkívánja, hogy gyorsan járó hajó vontassa maga után a horgot. Szélcsendben azért nem is lehet rá halászni. Csaléteknek azonban elfogadja az ócska keztyűbőrből varrt műhalat is. Négyet fogtunk, köztük egy hatkilósat.

Hajnal előtt Zarában akartunk lenni. Nem tudtuk ugyan, hogy mi dolgunk ott, de azért egész éjszaka lázas buzgalommal vitorláztunk. Aludni úgyis eleget alhattunk a nappali nagy hőség idején. Kis tramontana fűjt és a puntadurai világítótoronyig gyorsvonat sebességgel mentünk. (Ezt a világért sem szabad szó szerint venni.) Azután egészen elcsendesedett az idő és a Sirályt csak valami nagyon enyhe fuvallat hajtotta előre.

Egyébként nem ismerek épületesebb foglalkozást, mint csillagos éjjel a hajókormány mellett ülni. Az ember ilyenkor nem gondolkozik, hanem az éber álomnak valami különös állapotában van, mikor hímes, kecses és fura sületlenségek bugyborékolnak az agyában. Mintha hasis-álomban volna. Az elmúlt éjjel meg éppen mesés pompájú volt. Az ég csillagképei mintha megszorodtak volna; sohasem látott, gyémánszemű csudák bukkantak elő a végtelen éjszakából. Minden csillag párja ott ringott a fekete vízben, és mivel a láthatáron az ég összefolyt a vízzel, az a különös érzésem lett, mintha a lágyjárású hajómmal némán ott lebegnék a csillagos mindenségben.

Csillag felettem, csillag alattam, csillag mindenütt.

Éjfél felé parányi tündöklő gyöngysor bukkant fel a déli láthatáron; a zárai riva villamos lámpái. Ekkor nagy delfincsorda vette körül a Sirályt, hangos prüsszköléssel bukdácsolva a hajó bordái körül. Felhozattam a gramofont és a delfinek tiszteletére eljátszattam a budapesti honvédekzenekarral - Bachó karmester úr személyes vezetése mellett - a Búr-indulót. Mikor elhangzott az utolsó dobpergés és az utolsó trombitaharsogás, valahonnan a messzi éjszakából tapsolás és brávókiáltás hallatszott. A hang csak akkorka volt, mint a szúnyogzümögés, a taps pedig úgy szólt, mintha száraz borsót pergetnének. Bizonyára több kilométernyi távolságból jött az elismerés, valami sziget partjáról, vagy a sötétségben elvonuló vitorlás földéltetéről. A napi munkától fáradt embertársaink köszönték meg a pillanatnyi vidám izgalmat.

Piros hajnalban befutottunk a zárai régi kikötőbe. A révkalauz a városi csatorna nyílása mellett, ahol éppen hajnali gyűlést tartottak a patkányok, jelölt helyet a Sirálynak. Mivel nem akartunk odamenni, elkezdett ordítani. Erre Tonio még jobban kezdett ordítani.

- Hát tudja maga, kik vannak ezen a hajón? Úgy-e, hogy nem tudja? Ha nem tudja, akkor hogy mer így ordítani?

Ez az érvelés láthatóan mély hatással volt a révkalauzra. Ő valóban nem tudta, ki van ezen a hajón. Minden bevezetés és átmenet nélkül udvariasan megemelte a sapkáját és mi kikötöttünk ott, ahol jónak láttuk.

Mikor ma a vízi kapun át a városba mentünk, a keresztfiam megpillantotta a kapu fölött Szent Márk szárnyas oroszlánját és a velencei köztársaság szuverenitásának ez a jele keserű haraggal töltötte el ifjú szívét.

- Miért nem bosszulja meg magát Magyarország a velencéseken? - kérdezte. - Mért nem dobják a tengerbe ezt a kőoroszlánt?

Később megértettem haragjának okát. Ő néhány hónappal ezelőtt a történeti leckén értesült csak Dandolo Enrico dogének 1202-ik évi galád árulásáról, mellyel Zárárt elvette a magyaroktól. A doge tudvalevően a francia keresztes vitézeket, kik a szent sírhoz készültek, Zára ellen vezette. Magam már megbékültem a velenceiekkel, mivel a dolog régen esett, a keresztfiam megbotránkozása azonban egészen újkeletű volt.

A városban a gyerek megállott egy középület előtt, melyet az osztrák sas ékesített.

- Mit keres itt a kétfejű sas? Hát Zára nem a miénk?

Persze, a jelenkorig még nem ért el a történeti leckéjével. Kénytelen voltam kiábrándítani imperialisztikus álmaiból. Dalmátország fővárosa tulajdonképpen egy darab Velence, a lagunák romantikus bája nélkül. Egy darab kijózanodott Velence, melyet a Giudecca tájékaról ültettek át az ellaposodott dalmát partra. Az osztrák urak újabban lebontották az ősi várfalak egy részét és egész sor új épületet emeltek a riván. Ezek az épületek kétségbeejtően egyformák és bürokratikus nagyképűek.

El kell itt még valamit mondanom, kérem azonban olvasóim közül azokat, akik jóízű ember létükre nem szeretik a politikát,

TESSÉK A KÖVETKEZŐ SOROKAT
ÁTUGRANI ÉS AZ OLVASÁST
A MUTATÓ KÉZNÉL FOLYTATNI.

Zára ma már Dalmátország egyetlen olaszajkú városa, ha nem számítom a kicsi Arbe városkát. A dalmátországi és isztriai olaszság irredentista ízetlenkedései az utolsó olasz háború óta arra indították Ausztriát, hogy pártfogása alá vegye a szláv elemet. És mivel a szlávok a középkor óta egyébként is csak mesterségesen voltak háttérbe szorítva, egész Dalmátország hihetetlenül rövid idő alatt, mondhatom, hogy az én szemem láttára, elhorvátosodott. Dalmátország félmillió lakosa közül az 1890-iki népszámlálás alkalmából már csak három százalék vallotta magát olasznak; az óriás többség négyötödrészben horvát, egyötödrészben szerb. Dalmátországban épúgy nincs dalmát nemzeti érzés, miként speciális erdélyi nemzet sincsen. A partok és legtávolabbi szigetek lakói horvátok, azt merném állítani, hogy horvátabbak a drávántúli testvéreiknél. A horvát királyságban legalább a kormány és pártja magyarbarátnak vallja magát. Dalmátországban a császári kormány, mely itt bevallotta a katolikus-délszláv állameszme képviselőjeként lép fel, ép annyira magyarellenes, mint amennyire olaszellenes. A régi Ausztria Dalmátországot alkalmasint csak ideiglenes tulajdonának tekintette, nem is törődött ezzel a tartományával, mely nemrégiben még valósággal középkori életet élt. Az újabb Ausztria sok áldozattal és fáradsággal lábra igyekszik állítani Dalmátország gazdasági és művelődési viszonyait. Ennek megvan az a következménye, hogy míg a dalmátok azelőtt Horvátországon keresztül állandóan Magyarország felé sandítottak, addig ma a radikális horvátok állandóan Dalmátország, mint a katolikus és délszláv Habsburg-birodalom kristalizáló pontja felé sandítanak.

Jó volna, ha a magyar imperialisták, akik arról ábrándoznak, hogy Dalmátországban a horvátok feje fölött megvethetik a lábukat, ezt szemük előtt tartanák.

A magyar utasnak, aki történelmi rokonszenvre áhítozik az elvesztett magyar kikötővárosokban, szívesen szolgálnak ilyenekkel Zárában. Az itt-ott még pislákoló olasz önértet kezét fog minden magyar emberrel, aki hajlandó arra, hogy szidja az osztrákot meg a horvátot. A magyarok iránt való udvariasságból a zárai olaszok olykor csodálkozni is szoktak fiumei véreik éhínségén, kik nem akarják megbecsülni a magyar uralom áldásait.

Az én becsületes meggyőződéseim szerint azonban a dalmátországi olaszok rokonszenve, ha alkalomadtán kellemesen csiklandozza is nemzeti hiúságunkat, a gyakorlati politikában egy pipa dohányt sem ér.

Mindez azért jutott eszembe, mivel a Lloyd-kávéház előtt egy zárai barátommal találkoztam, aki az olasz-magyar barátság ismert témáját feszegetve, szemrehányásokkal illetve a budapesti politikusokat, hogy közömbösen nézik a velük rokonszenvező olasz elem pusztulását.

Válaszképpen körülbelül a következőket mondtam neki:

- Ha azt akarja, hogy egész Magyarország figyelme és rokonszenve önök felé forduljon, mondok önnek egy olcsó és biztos módot rá. Augusztus 20-án van Szent István király napja. Beszéljenek össze tízen-huszan zárai urak és tűzzék ki e napon házaikra a magyar zászlót. Ehhez joguk van, hiszen közjogilag Szent István birodalmának alattvalói. Igérem, hogy az egész magyar sajtó tudomást fog venni a lojális tüntetésről és Stárcsevics legyen a nevem, ha a magyar országgyűlésen hamarosan napirendre nem kerül a dalmát kérdés.

Barátom meghökkenve nézett rám, aztán mosolyogva mondta, hogy indítványom nagyon is fantasztikus. Én pedig megerősödtem abban a meggyőződésemben, hogy Magyarországnak nem érdemes kisebbségi politikát csinálni ott, hol a kisebbség sem meggyőződésből, hanem csak a többség iránt érzett maliciából fogna velünk kezni.

Megnéztük Zára nevezetességeit, melyek közt több a magyar történelmi vonatkozású műkincs, mint a legtöbb magyar városban: Szent Simonnak nálunk ma már eléggé ismert koporsóját, melyet Nagy Lajos király hitvese készíttetett, a bőkezű királyné arcát ábrázoló domborművet a múzeumban, aztán a Boldogasszony-apácák kolostorát, melyet még Kálmán király alapított.

Az új riván álló Bristol-szálló pincérei, akiknél ebédet rendeltünk, azzal leptek meg kellemesen, hogy magyarul szóltak hozzánk. Azt mondták, hogy elmúlt télen több magyar főúri család telelt a fogadóban, az igazgató az ő kedvükért hozatta a magyar pincéreket.

Miközben a vendéglő teraszán ültünk, a riva alatt megjelent a Sirály kis csónakja, Zepevel az evezőpadon.

A piac felé igyekezett éppen. A keresztfiam pedig gyerekzsókás szerint ott tornászott a móló legszélén, gyakorlati próbára téve az egyensúly törvényeit. Ezzel nagyon idegessé tett egy mellettünk ülő berlini családot. Az ősz családfő elég hangosan, hogy mi is meghallhassuk, kifejezést adott abbéli meggyőződésének, hogy meg kellene korbácsolni az olyan szülőt, aki oly kevéssé törődik a gyermekével. A rendreutasításnak ez a különös formája gondolkozóba ejtette a komámat, akit a dolog elsősorban érdekelt. Bosszút lihegve magához intette a fiút és így szólt hozzá:

- Tedd meg a kedvemért és pottyanj bele a tengerbe!

- Mit kapok érte? - kérdezte a kis önző.

- Ebéd után három szelet fagylaltot...

- Segítségért is ordítsak?

- Fölösleges.

A fiú jól játszotta szerepét. Egy ideig, a német nagy lelki kínjára, ott botorkált a móló peremén, aztán megtántorodott és fejjel belezuhant a vízbe. A loccsanásra odasietett egy pár kikötői naplopó, de azok szakértők voltak és a gyerek viselkedéséből látták, hogy otthonosan érzi magát a vízben, akár a vadruca. Az öreg német azonban komolyan vette a dolgot.

- Ihr Junge! Ihr Junge! - kiáltotta nekünk.

És most jött a bosszú. A komám fagyos nyugalommal legyintett a kezével.

- Nem tesz semmit, - mondta németül - van otthon még három gyerekem.

Július 10.

Amily kellemes az éjjelezés nyílt tengeren, olyan tűrhetetlen a zárt kikötőben. A hőség pokoli. Holdvilágos nyári éjszakán nemcsak a tóparti virág küld bódító illatszิมfóniát az ég felé, hanem a kikötőbe torkoló csatornák is valóságos illatmacskazenét rendeznek. Éjfél felé kritikus lett a helyzetünk. Akkor ért véget a riván a térzene és a szúnyogok, alkalmasint egyéb multság hiányában, vérszomjas zümmögéssel rohanták meg a kajütünket. Azelőtt fel sem vettünk néhány szúnyogcsípést, amióta azonban tudjuk, hogy a szúnyog terjeszti a maláriát, majd annyira rettegünk ettől a féregtől, mint a veszett kutyától.

Éjfél után felvertem a hajó legénységét. Indulás! Kimegyünk a szabad tengerre!

Félóra mulva a hajnali szellő már elvitt minket a kikötőbejárat zöld lámpása mellett. Csakhamar künn voltunk a széles zárai csatornában. A nyugvó tenger pihegése lassan himbálta a Sirályt. Balra tőlünk a korzó villamos lámpái ragyogtak, jobbra pedig, éppen a hold óriás csorbatányérja előtt, Uglián szigetének rombadőlt várát láttuk. Ezt a várat Dandolo doge építette, miután a keresztfiam szünni nem akaró bánatára elragadta Zárát a magyaroktól.

A fiúról lévén szó, meg kell még jegyeznem, hogy ma különös felfedezést tettünk. A gyerek titokban naplót vezet, melyben rövid telegramm-stílusban megörökíti útjának legnevezetesebb tapasztalatait. Mi meg titokban elolvassuk a naplóját. Ma egy katonai vonatkozású megfigyelést írt a naplójába. »A zárai osztrák tüzérség egyenruhája nagyon hasonlít a temesvári magyar tüzérség ruhájához.«

IV.

A hiúság bűnhődése. - Tengeri állatok öröme. - Tenger-Fejérvár. - A szép Busila. - Kabóca a templomban. - Vallásosság és angolna-halászat. - Tonio mint időjós.

Július 13.

Szerényen és meglegedetten gondoláztunk mindaddig, míg Pázmán szigete mellett össze nem találkoztunk a fiumei gubernátor gőz-yachtjával. Ekkor megszállotta szívünket a nagyzás ördöge. Miért olyan hófehér a gubernátor hajója, - kérdezte az incselkedő - és mért olyan mocskos a tiétek? Ha yacht, hát legyen yacht!

És mi hallgattunk a csábító szavára és megmosdattuk, felsúroltattuk a hajónkat. És mivel a kis csónakunk már igen szurtos és kopott volt, elhatároztuk, hogy újból átmázoljuk angol lakkal. Zepe és Tonio, akik elvből mindent elleneznek, ami munkával jár, hevesen remonstráltak, mi azonban nem hallgattunk rájuk, hanem a Sirály födélzetére borítottuk a kis csónakot és bekentük vala fenekét fehér mázzal.

Aznap sok gyönyörűségünk telt a munkánkban és már olyan hangok is hallatszottak a Sirályon, hogy az elegancia kedvéért aranyléccel kellene körülfesteni a csónakot, de aztán hamarosan meglakoltunk hiúságunkért. Két napig ugyanis tűrhetetlen bűdösség uralkodott a yachton, közben a hajó minden lakója, Cézárt sem véve ki, bekeverte magát olajos festékekkel, harmadnapra pedig krajcárnyi nagyságú hólyagokat vetett a festék, mely hólyagok később lehámlottak. A csónakunk ripacsos lett, mintha valami förtelmes bőrbetegségben szenvedne, és aki meglátta a partról, annak kedve támadt vakaródzni.

A zaravecchiai szoros teli van bivalyfejnagyságú szirtekkal. Ahol zöldszínű a víz, ott zátony lappang, az indigókék vízben bátran elmehet az ezertonnás gőzös is, - éjjeli scontra durával azonban nem szeretnék erre vitorlázni.

Ma, a Sirály legénységének nyelvén szólva, örömnapot csináltunk a tengeri állatoknak. Van egy zsák formájú vontató hálónk, melyet ólomfűzér segítségével le tudunk süllyeszteni a tenger fenekére. Ezt ma körülbelül hatvan méter mélységben kivetettük és néhány kilométernyire magunk után hurcoltuk.

A háló magába szed mindent, amit odalenn talál. Mikor felhúztuk, bele kellett kapaszkodnia az egész legénységnek. A tartalmát, mely lehetett vagy egy métermázsányi, a födélzetre öntöttük. Soha még oly vegyes társaságot nem láttam együtt, mint azt, mely akkor a Sirályon nyüzsgött, mászkált, vergődött és pislogott. A kagylók, rákok, csillagok, csikók, sünök népgyűlése volt. A tengeri állatok öröme akkor kezdődik, mikor alapos szemle után egyenkint megint visszadobtuk őket a tengerbe.

Július 14.

Zaravecchiát a régi időkben Tenger-Fejérvárnak nevezték a magyarok. Valaha fővárosa volt Dalmátországnak és Kálmán király itt koronáztatta magát a partok és szigetek királyává. Itt fogadta szép jegyesét is a normán Busilát, szicíliai I. Roger úr leányát. Szép kép lehetett, mikor a sárkányorrú normán gályák Tenger-Fejérvár alá érkeztek, melyeknek tornyain az Árpádok standárjait lobogtatta a maesztrál. Látom a sárgahajú, pirosarcú nemes normán kalózkodókat, amint első ízben farkasszemmel néznek a barnaarcú turáni lovas urakkal. A normánok szürke szemében a szicíliai nap, a magyarok dióbarna szemében az alföldi nap tüze szikrázott.

Mikor az első tengerész kezét fogott az első lovassal, egymás kézszorításában megérezték az acélos erőt, mely utat vágott egy-egy nemzetnek idegen néplabirintusokon keresztül. Aztán megharsantak a réztrombiták és megszűntek a kürtök: a vezérgálya palánkjáról egy női alak lép partra. Lenszínű hajában aranyabroncs tündöklék; bíborköntöse merev redőkben hullámszik az alakja körül; a cipellője arany. A termete magas, karcsú és izmos, mint az acélpenge; a kaló-zok leányának tekintete kemény és nyugodt, mint a sólyomé; arca azonban rózsás és tiszta, mint észak gyermekéé. Egy tigriskoponyájú, hajlottorrú, parázsszemű férfira esik tekintete és ekkor a gyermekleány szívéből forró vérhullám szökik a fehér arcába... Légy üdvöz, magyar földön, ifjú királyné!

Tenger-Fejérvár ma igen rongyos kis falu. A riván egypár fehérre meszelt emeletes házikó unatkozik, a házsor mögött rengeteg kőrakás terül el, melynek oduiban, rommá lett hajdani paloták pincéiben, földhözragadt szegény emberek tanyáznak. A velencések dúlták fel a tizenkettedik században és azóta se tudott többet talpra állani a város.

A fejérvári urak a történelem tanúságai szerint a nagy dúlások idején mind Szebenikóba menekültek, a parasztok azonban otthon maradtak - erre tanu vagyok! - és ma a riván várták a Sirály bevonulását. A zaravecchiai horvátoknak az a hírük, hogy ők Dalmátország legszenvedélyesebb politikusai és leglustább emberei. A szigetlakók pirátoknak nevezik őket és való igaz, hogy annyi gályarab- és fegyencpofát, talán az egy Morter-szigetet kivéve, sehol sem láttam, mint itt. Hórihorgas legények, a hajuk a homlokukba nőtt, legtöbbjének hatalmas állkapcsa, löcslába, lapátkeze van. Amint ott állanak a mólón, gögösen, tunyán és apatikusan szíva a cigarettájukat, torzképei a spanyol hidalgónak.

Mivel ünnep volt, elmentünk a templomba, hol már javában folyt az istentisztelet. Cézárt rá-bíztuk az ajtóban ülő béna koldusra, ami sehogy sem tetszett neki. (Az uszkár újabban annyira elkényesedett, hogy talán már Dalmátország kormányzójának társaságát is keveselné...)

Miközben a mise folyt, megzendült az ég és zápor kezdte verni a templom ablakait. A sirokkó esőt hozott. Egyszerre megszólalt mellettem a keresztfiam, suttogó hangon:

- Hogyan hívják magyarul a cikádát?

- Kabócának.

- Fogtam a parton egy szép kabócát. Akkora, mint egy hőscincér.

- Jól van, de most ne fecsegi.

Valami éles cirpelés, már inkább fülhasító sercegés járja át a templomot. Olyanféle gyűlöletes nesz, mintha kicsorbult baltát köszörülne valaki. Az egész ájtatos gyülekezet haragos pillan-tásokat vet felénk, a pap is megfordul az oltár mellett, az arca rákvörös a felháborodástól. Oldalba taszítom a gyereket.

- Mit művelsz, boldogtalan?

- Nem én, hanem a kabóca... A zsebemben van, egy gyufaskatulyában...

Az árva bogár a maga nyelvén dicsérte teremtményét.

- Azonnal kiviszed a templomból!

A fiú kioson. A gyors elégtétel, melyet a megbotránkozott hívőknek adtunk, láthatóan megengesztelte szívüket. Békülékenyen mosolyogtak felénk, mintha azt akarnák mondani: Hjah, ilyenek a gyerekek!

A zivatar előbb ért véget, mint a szentmise és nekünk feltűnt, hogy a jelenlevő férfiakon egyszerre valami különös türelmetlenség vett erőt. Összesúgtak, majd csapatosan kiosontak a templomból. Végül már csak egypár öregasszonynak és nekünk misézett a pap. De az emésztő és titkos türelmetlenség, mely az embereket valami ismeretlen hely felé vonzotta, láthatóan hatalmába kerítette a tisztelendő urat is. A mise lázas tempóban vágatott az Ite missa est felé.

A fiatal urat és Cézárt a kikötőben láttuk viszont. A móló feketéllett a horgászó emberektől - az egész egyházi gyülekezet ott volt! - és a keresztfiam is kivetette a zsinórját.

- Annyi iszap-ángolna van itt, hogy csuda! - mondta a halászláztól lángolva.

Sok ember kezében csakugyan ott kígyózott a karcsú hal. Az ember sokáig járhatja a tengert, anélkül, hogy iszap-ángolnát látna. Ha zeng az ég, akkor azonban tömegesen megy horogra. Hogy mért van így, azt nem tudom. Shakespeare, aki mindenről bírt tudomással, az ángolnának ezt a sajátságát is ismerhette, mert úgy emlékszem, egyik művében ilyesmit mond: »Felzendültek mind, mint mennydörgésre az ángolnafészek.«

Magam is elhoztam Zepevel a horgomat és mikor kivettem, a szomszédom személyében megismertem a miséző papot, aki most komolyan és odaadóan fogta az ólmos zsinórja végét.

A komám közben lefotografált egy barnaarcú, fehérfogú leányt. A nevét beírta a jegyzőkönyvébe, hogy majd küld neki a kész képekből. Egy halászember is megkérte, hogy fotografálja le és ekkor a mólón festői csoportokba állottak a megörökítésre áhító ifjak és vénék. Az aggastyánok bölcs és nyájas arcot csináltak, az ifjak pedig daliásan a csípőjükre támasztották a kezüket vagy evezőt vettek a vállukra és elszántan tekintettek a kodakba. Mikor a komám megpillantott egy szomszédos ház előtt egy igen kövér hölgyet, aki fehér hálórékli és felsütött haját viselt és izgatottan tipegett fel-alá, megkönyörült rajta is és feléje irányította a gépet. A hölgy ekkor kedvesen összecsucsörítette a száját. Ángolnát azonban egyet se fogtam.

Mint mindig, ha szárazföldön jártunk, hamar megint a Sirályra kíváncsókunk. A hajón meginterpelláltam a komát.

- Mi az ördögnek pocsékoltál el annyi fotografáló lemezt?

- Nem is volt velem film. Zepe a hajón felejtette a dobozt.

Vaktöltéssel fotografált.

- Minek jegyezted fel a tenger sok címet?

- Majd küldök nekik képes levelezőlapokat Budapestről, a Lánchíd és az új országház képével...

Tonio a tapasztalt tengeri farkas fölényével biztatott minket, hogy ezen a vidéken pontban tizenegykor megered a maesztrál, az iziben kivisz minket a csatornából. Miközben mi epedve néztünk észak felé, hogy jön-e már a Tonio szele, pontban tizenegykor délen elhomályosult a tenger tükre és programon kívül megérkezett a sirokkó. Tonio erre rosszallóan csóválta a fejét, aztán belekapaszkodott az öregvitorla csigájába. Most már csak lavirozva mehettünk tovább.

V.

*Drága gyújtó. - Polipvillázás a lagunában. -
A nagylelkű pénzügyőrök. - Cézár babért szerez.*

Július 15.

Morter fölött levő főkafejú szirtek tájékán a komám megtömte a kurta angol pipáját, Tonio pedig cigarettát sodort magának. Aztán kérdően néztek egymásra.

Kitűnt, hogy egész hajónkon nincs egy szál gyújtó. Az utolsó Emke-skatulyát a keresztfiam tette zsebre, a skatulya meg is volt nála, a gyújtókat azonban kiszórta belőle még Tenger-Fejérváron, mikor lakást készített a vallásháborító kabócának. Nekem is nagy pipázókedvem kerekedett. Végigzsebeltük a hajón levő összes ruhákat, Zepe ünneplőjének zsebében meg is találtuk az elvesztettnek hitt bicskámát, gyújtót azonban nem találtunk.

Fehér kis gőzös jött velünk szemben.

- Osztrák finánc! - mondta a kapitány.

A koma kijelentette, hogy megállítja és tüzet kér tőle. Hogy az ember nyílt tengeren megállítson egy gőzhajót, amelynek ismétlőágyúja és villamos fényszórója van, ezt az ötletet kissé fesztelennek találtam.

Rákurjantottunk a fináncra és szél ellen fordultunk; ő is rögtön stopolt, de csak messziről kérdezte, mi bajunk. A koma Tonióval a csónakba ugrott. Mielőtt útnak indultak volna, leszalasztottam keresztfiamat a hajófenékre, hogy hozza fel az olasz bort. Volt ugyanis egy háromliteres nagy üvegben olasz borunk, afféle szentjánoskenyérízű lőre, melytől már régebben szabadulni szerettünk volna. Az jó lesz a fináncnak. Még utánuk kiáltottam az indulóknak, hogy horgászashoz való friss szárdellát is kérjenek. Az adriai finánc mind nagy halász és valószínű, hogy ez a gőzös is fel van szerelve minden halászó mesterséggel.

A csónakunk már javában trafikált a gőzössel, mikor a keresztfiam dúlt arccal mászott ki a csapóajtón.

- Tévedés történt! A magyarádit adtuk oda a fináncnak olasz bor helyett!

- Hát van jó dolgod?

- A flaskák egészen egyformák, csak a dugóról lehet megismerni, hogy ki melyikben van...

Trombitát csináltam a tenyeremből és odaordítottam a csónaknak: Ajhó!

- Mi baj? - ordította vissza a koma.

- Oda ne add azt a bort a németnek!

- Már odaadtam!

- Tyűh, a ragyogóját!

- Miért?

- A magyarádit adtad oda!

Most ő mondta: Tyűh, a ragyogóját! Félpakli gyújtóval tért meg. Szárdellája nem volt a fináncnak. A gőzös vidáman pöfögve állott tovább a jó magyarádi borunkkal, mi pedig méla megadással folytattuk a lavirozást. De most már legalább pipázva.

Mivel mindenáron halászni szerettünk volna és nem volt családunknak való szárdellánk, a tintahal után kezdtünk érdeklődni. Morter szigetén van egy lagunás öböl, Tonio állítása szerint ott csakúgy nyüzsög a sok polip. Majd villázunk egyet-kettőt, azt felaprítva a horgainkra fűzzük családunknak. A makrela-fajok nem harapnak bele semmi pénzért, de a nagyobb rablók nem annyira kényesek.

Az öböl előtt macskát vetettünk és a legénységre bízva a Sirályt, a lélekvesztőn bevezettünk a lagunába. A vize oly sekély volt, hogy csáklázva is elmehettünk rajta. Mindenütt leláthatunk a fenekére és az egész lagunát fölverték a fantasztikus vízi növények. Közbe óriás tengeri süncsapatokat találtunk. Ahol sok a sün, ott akad polip is. Úgy él köztük, mint nyúl a káposztáskertben. Az ökölnyi sün együgyű furfanggal telirakja a tüskéit kavicssal, kagylóhéjjal és mindenféle vízi limlommal, hogy meg ne lássa az ellensége, de a tintás csak rátalál.

Kétféle tintahalat ismernek erre. A nagyobbik a tulajdonképpeni polip, a kisebbik a szépia.

Most egy jókora hal úszik alattunk. Mikor ráesik a csónak árnyéka, hirtelen szétválík a teste és ötágúvá nyílik; libbenve mint az ernyő, leszáll a fenékre és onnan néz ránk a meredt nagy emberszemével.

Polip. A lapát megmozdul és a kis szörnyeteg elveti magát s nyílsebesen besiklik a víz fenekén levő lyukba. Az ürgét vízzel, a polipot mésszel öntik ki. Előveszem az ötágú Neptun-szigonyt, egyik kampós ágára oltatlan meszet kenek, aztán odatartom a lyuk elé. A barlang megtelik meszes vízzel és a polip nyüzsögve kúszik elő. Egy kis ügyességgel könnyen villára kapja az ember.

A laguna teli van polippal: két óra alatt vagy huszat fogunk, egy nagy kosárra valót. Sok mindent eltanultam a halászoktól, csak egyet nem: hogyan kell megölni a polipot. Ők ugyanis a fogukkal kettéharapják a fejét, aztán pöknek egyet és azt mondják: Piha!

Most megüti a fülünket a Tonio sípolása. A Sirályról integet nekünk, hogy jöjjünk, de azonnal. Látjuk, hogy Zepe nyakra-főre húzza föl a vasmacskát, Tonio maga pedig belecsimpaszkodott a nagyvitorla kötelébe. Mi lelte azokat?

Mikor a közelükbe érünk, egy nagy fehér csónakra mutatnak, mely gyors evezőcsapásokkal siet a Sirály felé.

- Szaladjunk, mert ha elcsíp, végünk van!

- Tengeri rabló? - kérdi boldog rettegéssel a keresztfiam.

- Finánc!

- Hát aztán?

- Ha elcsípnék, akkor lefoglalják a hajónkat.

- Le ám az eszedet! Mért foglalnák?

- Mert haltolvajok vagyunk!

- Megbolondultatok? A tengeren szabad a halászat!

- Szabad ám horoggal, de nem szigonnyal. A poliphalászatot bérbeadják ebben az öbölben és a finánc úgy üldözi a halorzót, akár a csempészt.

- És ezt most mondjátok? - kérdem dühösen.

- Én azt hittem, hogy az urak tudják! - védekezik Tonio.

Beszüntettük a készülődést és vegyes érzelmek közepett vártuk a sietve közeledő ellenséget. A csáklójuk csakhamar belekapaszkodott a Sirály korlátjába.

- A főbiztos úr tisztelteti az urakat, friss szárdellát és egy kis fűgét küld a kitűnő magyar borért...

Jókora csomó ezüstragyogású halat és egy nagy kosárral fűgét hoztak.

Ami veleszületett ellenséges érzület van a magyar ember szívében a fináncsal szemben az ízibe megenyhült. Ime a fináncnak is van lelke! Meg is fogadtuk magunkban, hogy ezentúl csak pénzügyőr uraknak fogjuk őket nevezni.

Mikor a pénzügyőr urak eltávoztak, estebédhez ültünk. Egyszerre hangos lett a tenger sok sebesen pergő asszonyi nyelvtől. Kápri szigete felől - a dalmátországi Kápriról beszélnek! - nagy bárka közeledett, a bárka telve volt beszédes asszonynéppel. Fekete ünneplőben voltak valamennyien, búcsúra készültek Morterbe. Vannak vállalkozók, kik ünnepnapokon a szigetlakó népet átfuvarozzák a templomokba. Öt krajcárt fizet mindegyik, de azért eveznie is muszáj, míg a hajótulajdonos a kormány mellett pipázgat.

- Hopp! Ezekre rásózzuk a sok polipunkat! Ez szerencsés megoldás volt. Mi úgy tapasztaltuk, hogy halat fogni nem olyan nehéz dolog, mint túladni a halon. Odaszólitottuk a bárkát és beleöntöttük a sok nyüzsgő tintást. Az asszonyok igen megörültek az ajándéknak és még hangosabb terefere és vihogás közepett eveztek tovább.

Törökkávénál tartottunk, mikor dühös kutyaugatás ütötte meg a fülünket.

A közeli part sziklái közt mocskos kuvasz szalad fel-alá nagy haragosan, mintha keresné a hozzánk vezető utat. Cézár ekkor tüstént abba hagyta a lakmározást, felágaskodott a kormányfödélzet korlátjára és buzgó kötelességtudással ugatott vissza. Odakünn a másik, mikor észrevette, hogy kutya is van a Sirályon, valósággal extázisba jött. Szűkölt, kaparászott, most már nem is csaholt, csak úgy vonyított belőle a bőszi harci kedv. Cézárt ez a kihívó magaviselet mértéktelenül felháborította. A jogos haragtól remegve futott a hajó orrától a faráig meg vissza, keresve a partra vezető utat.

Végre is megsajnálunk - szegény már olyan régóta nem verekedhetett! - és a vízbe dobtuk. Magasra emelt orral úszott partra az új argonauta, aki nem aranygyapjúért, hanem aranyból is drágább dicsőségért lángolva hasította a tenger vizét. A partvédő kuvasz boldog türelmetlenséggel várta, üvöltve a kárörömtől.

Tüstént összecsaptak és néhány percig egyebet sem láttunk, mint egy veszett sebességgel forgó és morgó szörgombolyagot. Mire szétváltak, a morteri eb sivítva és sántítva szaladt meg. Cézár a szokása szerint még rövid hallalít ugatott, aztán engedett a hívó füttyünknek és visszaúszott a Sirályhoz. A földélzeten mindenkit bevizezett, mivel mindenáron végig akarta nyalni hol egyikünk, hol másikunk arcát.

Mire feljött a hold, a keresztfiam már ökölboszorított kezekkel aludt az öregvitorla tövében. Előkerestük a naplóját és abban a mai nap legfontosabb eseményét a következő aforizma alakjában találtuk megörökítve: »Magyar kutya erősebb, mint horvát kutya.«

VI.

Győzelmünk a cs. és kir. haditengerészet fölött. - Tonio követi Marcus Curtius példáját. - Az elegáns kikötés elmélete. - Viszontlátjuk a generálist. - Az arbei cápa tragédiája. - Néhány szó Szebenikóról. - A nagyhorvát állameszme belső kapcsolata az ordítózással.

Július 16.

A szebenikói sziklacsatornát, mely a nyílt tengerből a kikötő medencéjébe vezet, a S.-Nicolo citadella zárja el. Falait a tenger hullámai mossák, kapuja fölött - a keresztfiam nem csekély bosszúságára - ott van a gyűlölt velencei oroszlán. A velencés időkben oly fontosnak tartották a várat, hogy a parancsnok-nobilenek halálbüntetés terhe alatt tilos volt elhagyni falait. A mostani parancsnokot, aki őfelsége vitéz haditengerészetének egyik tisztje, nem kötelezi már a kemény törvény. Erről meggyőződhattunk a magunk szemével, mert mikor a Sirály jó széllel beszaladt a csatornába, a citadella kapuja előtt éppen egy kétvitorlás canoet indítottak el, melyben a parancsnok ült többedmagával.

Jóformán észre se vettük még és már versenyfutás fejlődött a két vitorlás között. Ha utunkon gőzhajóval találkoztunk és az játszva hagyott el minket, fel se vettük a dolgot. Ha azonban valahol valami repülő vászonrongyot találtunk a tengeren, akkor íziben lázas izgalom vett erőt a legénységen. A haditengerészek evezőkkel is szorították előre könnyű bárkájukat, a Sirály azonban fölényesen elhagyta őket. Még javában élveztük diadalmámorunkat, mikor szégyenletes dolog történt.

A kis csónakunk kötele, melyet magunk után vontattunk, eloldódott. A haditengerészek észrevették a bajunkat és nevetve az evezőik után kaptak. Ha visszafordulunk a csónakért, akkor bizton elhagynak minket. Tonio ekkor a Sirály becsülete érdekében egy antik tette határozta magát. Ledobta a kabátját, a hóna alá fogta a csónak két evezőjét és belevetette magát a vízbe. Mi meg diadalmasan folytattuk utunkat. Jó ideig kellett úsznia a derék Toniónak, aztán még egy óráig a lapátokat kellett forgatnia, hogy bejusson a kikötőbe, de a Sirály becsülete meg volt mentve.

A mólón úgynevezett elegáns kikötést rendeztünk az összecsendült kíváncsiak tiszteletére. Az elegáns kikötés annyiban van, hogy az ember duzzadó vitorlakkal örülteként nekikormányoz a kőgátnak, mintha meg sem akarna állani a vásárcsarnok közepéig. Mikor a hajó orra már csak két méternyire van a mólótól és az avatlanok szívét vad rémület nyilalja át, akkor a kormányos egész testével nekiveti magát a rúdnak, a hajó hirtelen megfordul a maga tengelye körül, miközben az öregvitorla vászon-niagara alakjában a födélzetre zuhan. Az elegáns kikötés fölötté hatásos látványosság. Egy hibája mégis van. Ha a kormány valahogyan megtagadná a szolgálatot, akkor a hajó szilánkokra törik, mint a falhoz vágott húsvéti tojás.

Lelkiismeretes kormányos tehát csak oly esetben köt ki elegánsan, ha csinos hölgyek állanak a mólón. Ez az eset pedig »fennforgott« Szebenikóban.

Mikor partraszállottunk, egy tetőtől-talpig szénporos atyafi fogadott. A fekete ábrázatából kiragyogó két szem ugyan ismerős volt előttünk, de azért egész társaságunkból csak az egy Cézár ismerte meg benne a sánta generálist. A kutya hangos örömcsehollaival köszöntötte a Sirály tékozló fiát.

A generális mindjárt ott a parton elmondta nekünk és az összecsendült sokaságnak életpályájának nevezetes fordulását, melynek a szebenikói viszontlátást köszönhattuk. Még csak másfél napja hordta a szentet a kikötőben dolgozó cs. és kir. kotrónak, és bár munka közben

aligha erőltette meg magát, mégis sikerült magát úgy bekormoznia, hogy szilva-mikuláshoz hasonlított. Tőlünk tudvalevően azért szakadt el Arbeban, mert pénzre és dicsőségre éhesen felcsapott cápamutogatónak. Mindjárt egy végzetes ballépéssel kezdte meg pályáját.

Mindenképpen az abbaziai fürdővendégeknek akarta mutogatni a cápát, mely ifjonti könnyelműségében az arbei tonhalászok hálójába tolakodott. A tengeri fürdők igazgatói azonban nem kedvelik az ilyen természetrajzi látványosságokat, melyek alkalmasak arra, hogy komor sejtelmeket ébresszenek az úszóházak vendégei lelkében. Megrágalmazták tehát a generális cápáját, hogy ártalmatlan fűrészhaj, őt magát pedig csendőrfedezet mellett átküldték Fiuméba. Ott meg valami kényes orrú hatóságnak nem tetszett a cápa szaga - az öt napig szárazon utazó haltól nem lehet megkövetelni, hogy ibolyaillata legyen! - és elpusztította.

Igy veszett kárba a generális igyekezete, hogy előmozdítsa a szárazföldi emberiség művelődését és így veszett kárba a két forint negyven krajcáros tőkéje is, mert annyiért vette meg a cápát. Szebenikóba egyébként tegnap érkezett a gőzkotrót tápláló tenderrel.

Nagyon a lelkünkre tudott beszélni és azért heti négy forint bér fejében visszafogadtuk a Sirályra. Feltételül szabtuk ugyan, hogy előbb ki kell mosakodnia a szénporból, erre a pontra vonatkozóan azonban később bizonyos méltányos engedményeket kellett tennünk... A szebenikói öbölnek olyan a formája, mint a kanálnak. A tengerről meredek sziklák közé ékelt szorosba jut a hajó, ez a kanál nyele; a mentője a tágas belső öböl. Ez a kikötő, melynek építőmestere, miként minden dalmát révén, maga a tengerek ura volt, akkora, hogy horgonyt vethetnének benne a világ összes páncélos hajói. Szebeniko városa velencei fellegvárakkal koronázott hegyek lejtőjén terül el. Színeiben, melyek az özönvíz előtti óriás állatok korhadó csontjainak sárgásbarna színére emlékeztetnek, Genovára hasonlít.

A városnak majd minden utcája lépcsős és éppen csak olyan széles, hogy két átlagos termetű ember elhaladhat egymás mellett. A város valamikor rohamosan fejlődött és mivel nem tudtak tágítani a hatalmas várfalak szűk örvén, úgy segítettek magukon, hogy egymás nyakába és egymás hátára építették házaikat. A város úgy kidagadt a falai közül, mint a vadméhfészek az odvas fából.

A gyerekünk jó ideig hiába kereste itt a Zaravecchiából idemenekült nemeseket. Az ósdi palazzók címeres erkélyein ingujjra vetkőzött horvát atyafiak pipázgatnak. Végül mégis megcsípett egyet a keresett nemesemberek közül, egy fiatal contet, lenn a kikötőben. A conte rögtön a megérkezésünk után nyakra-főre fölszerelte a riván kikötött kis vitorlását. A tengerparti urak többnyire úgy vannak a yachtjaikkal, mint a szárazföldi ember a nyaralójával: mihelyest megszerezte nagy áldozatok árán, mindjárt rá is ún és azon töri a fejét, hogyan adhatna túl rajta. Ha azonban idegen yacht érkezik a kikötőbe, akkor valami lelki reflex következtében minden hajótulajdonosban újra lángot vet az alvó sportszenvedély. Lázassággal szerelik a hónapok óta békén pihenő hajókat és az öböl csakhamar megélénkül a sok teknőtől, mely duzzadó vászonnal cikázik fel-alá.

Július 17.

Talán tovább is maradunk Szebenikóban, ha a bécsi birodalmi gyűlés egy ismert horvát tagjának nincs az az ötlete, hogy a Metkovics gőzössel ide jön. A nagyhorvát állameszme érdemes előharcosának megjelenése különös hatással volt a szebenikóikra: éjjel-nappal lármáztak. Lármáztak a szó fülsiketítő értelmében, nemcsak a tüdejük, hanem rendkívüli eszközök segítségével is, amilyenek példának okáért a mozsár-durrogatás vagy a trombitás zenekar. Egy tucat kamasz, akit valósággal önkívületbe ejtett az ordítókórság, egész éjszakán át ott ült egy felfordított bárkán, tíz lépésnyire a Sirály kikötőhelyétől és hősi regéket énekelt,

melyek terjedelem dolgában méltó versenytársai lehettek a Kalevalának. Voltak köztük félelmetes tüdejű emberek, kik az énekükkel meg tudták volna repeszteni egy bazilika kupoláját, zenei hallással bíró ember azonban egy sem volt köztük. Ha már megszoktuk valahogyan az egyhangú éneküket, akkor zenekar vonult végig a riván, olyan dobolást és trombitálást művelve, mintha fel akarnák támasztani sírjukból a halottakat. Hajnalig hallgattuk a lármát, akkor rövidesen felszedtük a vasmacskáinkat és csendesebb vizek felé vitorláztunk.

VII.

Kirándulás a középkorba. - A középkorban Mayer kisasszonnyal találkozunk. - Mayer kerületi kapitány úr, úgyis mint festő. - Először halljuk Paziga Coriolán gróf nevét. - Éjjeli szerenád. - Velencei éjt rendezünk, mely alkalommal Zepe franciául beszél. - Flirt és bóra. - Megmentjük Cézár életét. - A velencei éjt gyászos hajnal követi. - Gyors búcsúzás. - A gramofón hattyúdala.

Július 18.

Trauba érkeztünk! A jókedvűen portyázó Sirályt egyszerre csendes megilletődés fogta el, mikor a partról tömör, karcsú és a kortól megbarnult falú várkastély köszöntötte vitorláit. A Camerlengo-vár. A kastély tövében áll a kétezer éves Trau, a legendás Tragurion, melynek Doré sötét és szárnyaló fantáziájával mintázott várbástyáit zöldes-fekete folyondár és arany-patinás mesék futják be.

Van egy skandináv mese, mely gyermekkoromban szívdobogást okozott nekem. A mese modern hőse köcsögalappal a fején és paraplival a hóna alatt valami varázslatos csapóajtón át váratlanul visszapottyant a legsötétebb középkorba. Barna, enyhe éjszakán pityókásan botorkál a középkori város hepe-hupás utcáin, messziről hallja a toronyőrök énekét, majd bekukkant a csapszék ólomkarikás ablakain, hol pislogó méces mellett gótikus korhelyek ülnek a cinkupák előtt...

Trau városa ilyen kőbe vésett mese. A mesés vágy, mely gyerekkorom óta a letűnt középkor után epesztett, váratlanul kielégítést nyert, mikor a vízi kapun át beléptem a városba, melyben nincs egyetlen háromszáz esztendősnél fiatalabb épület. Az újkor génuszának hódító útja valahogyan elkerülte a félreeső kis szigetvárost. Itt még nem igen tudják, hogy mozog a föld, még nem fedezték fel Amerikát, még nem küzdötték végig a nagy forradalmakat. Ime, a múmiává aszott mult, mely máig sem tud a maga haláláról, hanem furcsa vámpíréletet él ősrégi házak és szűkmellű utcák közt, a tündöklő szépségű dóm tövében.

A nyirkos boltokban, hová évszázadok óta nem sütött a szabadság napja, vézna, békés, áhítatos emberek üzik-fűzik egyhangú mesterségüket. A házak homályában fakó, csendes asszonykák motoszkálnak. És nem tudnak róla, hogy Bua szigetén túl tízezer lóerővel vágat az óceánjáró újkor. Ha néhanapján cirkáló torpedónaszád vagy fiumei kiránduló gőzös téved az iszapos kikötőbe, akkor a sistergő-tülkölő anakronizmus valósággal szívfájdalmat okoz az embernek...

Július 19.

A néma piazzán, melynek napfényben izzó köveire szinte kísérteties fekete árnyékot vet a dóm tornya, ma egyszerre ritmikusan megkoppant a huszadik század, egy pár igen jól szabott fehér női cipő alakjában. Bájos és rikoltó anakronizmusként egy pirosruhás hölgy fordul be a loggián. Ez Mayer kisasszony Stainzból.

Mit keres Mayer kisasszony a középkorban? Nem a maga jószántából jött, hanem az édesapja csalta el, két kis öccsével együtt. Édesapja kerületi kapitány és őt is, mint annyi más költői hajlamú németet, aki betéve tudja Mignon dalát, epedő vágy vonzza a narancsvirágos délvidék felé. Trau olcsó hely és a kerületi kapitány itt zavartalanul hódolhat ifjúkori szerelmének, a festőművészetnek. A kerületi kapitány úr télen át okos, rendszerető és hivatalos méltóságára büszke bürokrata, a nyári vakáció idején azonban széles karimájú kalapot visel, szívét pedig

fantasztikus és csillogó művészalmok hevítik... Reggel a traui piazzán ül, délután a kerek vártorony tövében - és fest.

A képei nem jók, nem is nagyon rosszak, hanem szakasztott olyanok, minőket egy kerületi kapitánytól vár az ember. Valahányszor új munkába kezd, mindig megdöbbenően merész és elragadóan szép kompozíció terve lelkesíti; minél tovább halad azonban a munka, annál banálisabb, laposabb és édeskésebb kép lesz belőle. A képeket egy lángelme tervezi és egy kerületi kapitány festi meg. Ha az ember két lépésről nézi a kész vásznat, esküt tenne rá, hogy részletfízetésre vett olajnyomat.

A szépség ideálja, az erő, a tűz, a merészség, mely békóit rázza Mayer úr lelkében, egyszer mégis szárnyra kelt, még pedig ott, ahol a kerületi kapitány úr talán legkevésbé várta: a leánya bölcsőjében. Ez a pompás és telivér leány úgy kering a Mayer-család fölött, mint a tündöklő tollú ragadozó madár a homoksivatag fölött. Ami rendkívüli volt a családban, azt mind magával vitte; ami közönséges volt, azt otthagya. Maga a büszkeség, az elszántság, az uralomvágy. Úgy járkal Trau nyirkos és fakó utcáin, mint ketrecében a fekete párduc. Vagy inkább mint a száműzött királyné, ki epedve várja a napot, mikor újból magára veheti fejedelmi pompáját és kedve szerint éreztetheti megvetését megunt környezetével...

Azt hiszem, hogy Herta kisasszony - ez a Mayer-család női sólymának neve - évek óta fokozódó türelmetlenséggel várta már a nagy csodát, mely őt ki fogja ragadni a kispolgári élet iszapjából. Két héttel a Sirály megérkezése előtt csakugyan be is következett a nagy csoda. Egy fiatal gróf érkezett Trauba a raguzaí hajón. Paziga Coriolán volt a gróf neve, ha ugyan szabad a dalmát conte szót grófra fordítani, amint hogy nem szabad. A gróf neve benn ragyogott a velencei nemesek aranykönyvében, birtokai a cattarói öbölben terültek el, kastélya az Ombla-völgyben feküdt. Suner-yachtja is volt, melyet Bradamantenak nevezett.

Coriolán és Herta negyvennyolc óra alatt már jegyben jártak. A gróf aztán homlokon csókolta a menyasszonyát és haza utazott a családjához, hogy kellő előkészületeket tegyen az esküvőhöz, melyet családi hagyományai szerint feudális pompával akart megünnepelni...

Mindezt magától a Mayer-családtól tudtuk meg. Mert egy órával a megérkezésünk után a keresztfiam már megbarátkozott a kis Mayer-fiúkkal, délután a kerületi kapitány úr engem már elkalaúzott a dóm sekrestyéjébe, hol a IV. Béla koronázási köpenyegéből készült püspöki süveget és a király által ajándékozott Szent Márton képet őrzik. Este pedig a komám már együtt sétált Herta kisasszonnyal a ríván...

Herta kisasszony végignézte bevonulásunkat a belső kikötőbe. Láta a matrózainkat, amint kizárólag csak kikötői használatra szánt udvariassággal piros szőnyeget terítettek a ránk várakozó kis csónak ülésére és amint sapkával a kezükben várták további parancsainkat. Azt hiszem, a jobbágyi hódolatnak ez a hazug gesztusa, melyet Herta kisasszonynak fájdalmasan kellett nélkülöznie eddigi életében, rokonszenves érdeklődést ébresztett benne a Sirály utasai iránt.

Július 20.

Még aznap éjjel szerenádöt adtunk neki. Zenei hódolatunk nem is annyira a szép nőnek szólt, hanem a művészi motívumnak, melyet benne és környezetében fölfedeztünk. Herta mindjárt a dómtér mögött lakott, egy nagyon keskeny közben, a kortól megszürkült kis palazzóban. A langyos éjszaka teli volt erős illatokkal, a városban mindenki aludt, mi négyen Tonióval és Zepével gumitalpú cipőinkben lopódtunk a piazzán végig. Tonio, akinek minden csepp vére muzsikális, először egy szép Schubert-dalt énekelt, persze olasz szöveggel, aztán az »O je

Caruli«-ba kezdett. A hetyke nótához az öreg Zepe verte a tamburint, a kezével, a könyökével meg a térdével, amint dukál. Szinte vártuk, hogy mikor üt már rajtunk a féltékeny vetélytárs.

Ma reggel a fürdőben találkoztunk hölgyünkkel, Bua szigetének partján, ezer apró rákocsa társaságában. A jó vélemény, melyet önegysága külső előnyeiről már megalkottunk magunknak, ezúttal még biztosabb támasztó pontokat nyert.

Herta kisasszony azt mondta, hogy sokat hallott már a magyar csalogánynak, Blaha Lujzának énekéről és mivel volt a Sirályon egy gramofónunk, hozzá több pompás Blaha-lemezünk, elhatároztuk, hogy ma este velencei éjt fogunk rendezni a traui kikötőben.

Július 21.

Be kell számolnom a velencei éj eseményeiről, pedig jobban szeretném, ha másról beszélhetnék.

Az ünnep nagyon szépen kezdődött. Hat japán papírlámpás bűvös fényt árasztott a födélzetre, melyet friss gallyal és azzal a bizonyos piros szőnyeggel ékesítettünk. A Sirály nagy acetilénlámpása fényszóróvá lett és vakító világosságot vetett hol a kikötőben horgonyzó két trabakolóra, hol meg a vár régi kapujára. Mikor Mayerék kiléptek a kapun, akkor keresztfiam háromszor belefűjt a torpedó sípjába. Mikor a födélzetre léptek, rakétát eregetett a csillagos ég felé.

Mi fehér nyakkendőt viseltünk az aranygombos yachtkabáthoz, önegysága fehér ruhában és csipkés kalappal jelent meg, a kerületi kapitány úr pedig magára vette a szmokingját, meg a fehér mellényét. Kölcsönösen elbájoltuk egymást az eleganciánkkal.

Blaha Lujza asszony elénekelt a »Nagypénteken mossa holló a fiát« nótáját; édesen csattogó hangja fölébresztette a folyondáros várfal alvó visszhangját. Trau apraja-nagyja mind kicsődült a rivára.

Herta kisasszony, akit láthatóan mámorossá tett a tudat, hogy ő a fényes ünnep uralkodó központja, tündökölni és szikrázni kezdett, mint az oxigénbe dobott parázs. Azt mondta, mesés élvezet volna most kivitorlázni a csillagos éjszakába. Mikor Tonióval megbeszéltem az időjárás valószínű eshetőségeit, ő tudós ráncokba szedte homlokát és azt mondta, hogy a most fúvó tramontana éppen csak a Zirona szigetéig fog eltartani, azután szélsendbe jutunk és Isten tudja, mikorra cihelődünk megint vissza...

Sebaj! Visszajövünk holnap, vagy akár holnapután! Tonió kissé fanyar arccal szedte föl a vasmacskát, Zepe azonban, mikor az öregvitorlához küldtem, mély meghajlással, de fagyos udvariasság hangján azt mondta, hogy ez nem az ő dolga, mivel ő a Sirály chef de cuisine-je.

Ez azt jelentette, hogy részeg.

Jó széllel mentünk ki a Ciprián-fokig. A nagy Adria felől keményen kezdett fújni az északi szél és a Sirály hosszú és lágy szarvasugrásokkal törtetett előre. Magam Mayer úrral és a fiúkkal a kormányfödélzeten ültem. A kerületi kapitány úr, akinek egy tengerészsapkát adtam kölcsön, a wörthi tavon szerzett tapasztalatai alapján jóakaróan bírálgatta a vitorlás manőverjeinket. Zepe állandóan mellettünk volt és ünnepélyes ábrázattal töltögetett a poharainkba. A félig üres üvegekkel eltűnt a csapóajtón, ahonnan meglepően rövid idő múltán teli palackkal és még részegebben tért vissza...

Herta kisasszony a komámmal a hajó orrára vonult és onnan nézte a csillagokat. Nem hallgathatom el, hogy Herta kisasszony már ismeretségünk első pillanatától fogva nagyon is kitüntette a komámat, míg velem meglehetősen félvállról beszélt.

- Nem fárasztja az ön lelkét az örökös bolyongás? - kérdezte ott elől Herta kisasszony a komától.
- Hiszen én nem bolyongok örökösen, csak nyáron szoktam utazgatni, - válaszolt a koma.
- Nem kívánczított még soha egy csendes, édes otthon után? - faggatta tovább a kisasszony.
- De hiszen nekem van otthonom, - mondta ábrándosan a komám - ha nem is nevezhető csendesnek, mert a gyerekek ugyancsak hangosan vannak.
- Micsoda? Hát maga házasember? - kérdezte meghökkenne a hölgy.
- Hiszen ismeri a fiamat is... Itt van a hajón.
- Én azt hittem, hogy a barátja fia!
- Annak csak keresztfia... Ő legényember.
- Ő legényember!?

Ott elől hosszú és kínos szünet támadt. A szünet - mi tagadás benne? - valami kellemes önérzet töltötte el, mintha elégtételt nyertem volna egy rajtam esett véres sértésért. Két perc múlva Herta kisasszony már megjelent a kormányfödélzeten. Alkalmasint úgy vélekedett, hogy nincs annak semmi értelme, hogy menyasszony létére egy házasember társaságában nézze a csillagokat. És ebben teljesen igaza volt. Leült az édesapja mellé és egy komoly és bocsánatkérő pillantást vetett felém. Mintha csak azt akarná mondani: Szegény barátom, mi ketten egy gyászos félreértés áldozatai vagyunk.

A tenger egyszerre megzúgott és egy maréknyi tajtékot dobott a födélzetre. Zepe rosszálló tekintetet vetett a tengerre, mintha egy az uraságok jelenlétében nevetlenül viselkedő cselédet akarna rendreutasítani. Tonio mögém kúszott és a fülembe súgta: Ez nem tramontana, hanem bóra! (Az ő időjóslásai, épügy mint az összes tapasztalt tengerészekéi, mindig így szoktak beválni.)

Jókora hullám vágott fel és mivel a kerületi kapitány úr éppen a kormányoldalon ült, néhány deci hideg vizet kapott a gallérja alá. Mayer úr egy kedélyhangot hallatott, mely találóan fejezte ki a csiklandozás és a fázás érzését: Juhuhu!... Zepe ekkor felfortyant és valami olyat kiáltott oda a tengernek, amit lenyomatni egyáltalában nem lehet és amiért Neptun isten bízvást megindíthatta volna ellene a becsületsértési eljárást.

A hullámok most már zúgva vágtattak felénk és dörögve pukkadtak szét a hajó orra alatt, egész záport zúdítva ránk. Vendégeink a kajütbe menekültek és én megfordítottam a hajót. Ekkor azonban baleset történt. Mikor a Sirály hirtelen lefeküdt a szél előtt, Cézár belecsúszott a tengerbe. Ennek a kutyának nem volt semmi tehetsége a tengerézmesterséghez. A hullámok elkapták és úgy vitték, mint a rongyot. Mindenesetre meg kellett mentenünk, azért megint szél ellen laviroztunk. Most már kemény orkánba kerültünk és minden egyes hullám zúgva végigsöpört a födélzeten.

Azt hiszem, még a fülem dobja is csuron víz lett. Tonio a hajó orrán hasalva halászott Cézárra. A táncoló Sirály kétszer is alámerítette fejtől övig, végül azonban mégis csak elcsípte az uszkárt. A födélzetre dobta és Cézár csak a görcsös remegésével bizonyította, hogy van még benne némi élet. A tengeri betegség aztán nagy mértékben kitört rajta és a szörnyű hangokra, melyekkel nagy nyomorát siratta, rokonhangokkal válaszolt a kajütből a kerületi kapitány... Odalenn egyéb bajok is voltak. A nagy zavarban nyitva hagyták a két ökörszemablakot és valahányszor a hajó megdőlt, hol jobbról, hol balról egy-egy kannányi sósvíz zuhogott a kajütbe. A víz már arasznnyira állott a padlón. A szalon afféle hullámkáddá

változott át, minőket »Fürödj meg otthon!« jelszó alatt hirdetnek a lapok. A két Mayer-fiú sírva szólította a Stainzban békén alvó édesanyját; nagyon féltek, mivel a keresztfiam - máig sem tudom, hogy jóhiszeműen-e vagy rosszhiszeműen? - elhitette velük, hogy a hajó két léket kapott. Egész idő alatt Zepe nyugtalanul járt-kelt a hajón és mindenkit az elvesztett dugóhúzója után faggatott. A derék ember tudomást sem vett a viharról. Holtrészezen is oly biztosan sétált az ágaskodó és toporzékoló hajó födélzetén, mintha két, személyes szolgálattételre kirendelt őrangyal fogná galléron.

A gyászos helyzet egyébként csak egy negyedóraig tartott. Szél előtt hamar viasszaszökhettünk a trau kikötőbe. Kész szerencse, hogy a közönség már akkor régen aludni tért és nem látta bevonulásunkat, melynél gyászosabb a spanyol armada roncsainak hazaérkezése sem lehetett.

Mikor másnap délben összetalálkoztunk a kerületi kapitány úrral, hideg és komor volt. Azt mondta, Herta sétálni ment, estig talán vissza sem tér... A jó ember igazságtalan volt velünk szemben. Az Adria bántotta meg és ő ránk, szegény halandókra, neheztelt. Összenéztünk a komámmal. Indulás! Egy egész tenger válasszon el minket a Mayer-családtól!

Az ég már bíboros volt az alkonyi fénytől, mikor a Camerlengo nagy fekete tornya alá értünk. Egy karcsú, pirosruhás alak állott mozdulatlanul a torony tetején. Herta volt.

Felhozattam a gramofónt és búcsúzóul elénekeltettem vele a Caruso legszebb dalát. Az ének közepén egyszerre erős dördülés hallatszott a gajdoló masina szekrényéből, aztán valami ki-mondhatatlanul gyászos, mélyhangú hörgés, végül vészes csend állott be. Ijedten odaszorítottuk fülünket a ládához...

Mi történt odabenn? Úgy hangzott, mintha valami dühös rivális - talán Paziga Coriolán gróf? - pisztolymerényletet követett volna el a jeles tenorista ellen. Végül is abban állapotunk meg, hogy elpattant a gép sokat sanyargatott rugója.

VIII.

A traui forgóhíd és az osztrák közigazgatás. - A Hét kastély tájékán. - A komám kutyacápája. - Az udvarias kapitány. - Az óriás dentále. - Az udvariatlan kapitány. - Osztrák kereskedelmi politika, vagy: szász ember mint magyar mártír. - Paradicsomot árulunk és párbajképteleneknek jelentjük ki magunkat. - Paziga gróf yachtja. - A generális meg akarja menteni egy fiú életét, de aztán megeleégszik azzal, hogy nyakon üti.

Július 23.

Spalato elméletileg igen közel esik Trauhoz. Ki kell csak nyitattatni a forgóhidat, mely a traui szoroson át Bua szigetére vezet, a Hét kastély csatornáján át aztán hamarosan Spalatóba vitorlázhatik az ember. A gyakorlatban másképp van a dolog. Másfél esztendővel ezelőtt valami gőzös nekiment a hídnak és a híd azóta nem forog. Aki tehát Trauból Spalatóba akar menni, annak vissza kell térnie a Zironák felé és meg kell kerülnie az egész nagy Bua szigetet. Mikor ezt följegyzem, szeretettel gondolok az osztrák közigazgatásra, mert az ő atyai gondosságának köszönhetem, hogy megláttam a Scoglio Králjevácot, a királyi szirtet. A magyar embert azért érdekelheti a kopasz sziget, mivel IV. Béla király, mikor Trauban sem érezte magát biztonságban a sarkában vágató tatárhorda elől, ide vonult.

Bár magunk előtt láttuk már a spalatói tornyokat, nem mentünk be a kikötőbe, hanem egypár napig a Castelli-szorosban bolyongtunk. Egy virágzó agave szárából, melyet a sánta generális csípett el a parton, árbocot rögtönöztünk kis csónakunkban, az árbocot felszereltük a Sirály egyik ormányvitorlájával és mialatt a Sirály a Jove-fokon horgonyzott, kis vízipoloskánkon vidáman cikáztunk a kastélyok közt.

Trau és Salona romvárosa közt hét kastély van. A kis erődöket, melyek körül csinos falvak épültek, feudális urak építették a velencés időkben, a Dinári-Alpesekből le-lecsapó török farkascsoordák ellen védekezve. Ezt a szép, enyhe éghajlatú és délies növényzetű vidéket Dalmátország Riviérájának szokták nevezni.

A kastélyok egy részében még a régi urak unokái tanyáznak, többnyire szerény vagyonú, de rokonszenves és előkelő modorú emberek.

A Cambia-kastéllyal szemben a komám egy nagy kutyacápát foghatott volna, ha a hal kíméletlenül el nem tépi a horogzsinórt. Már láttuk a víz színe alatt, már utána kaptunk a merítőhálóval, mikor egyszerre nagyot vágott a farkával és elszakította a zsinórt. Jó ideig ott küzdött-vergődött még egy-két méternyire a csónak alatt, a sötét vízben tisztán láttuk a fehér hasát, aztán egyszerre megfordult és fejfelé, nyílsebesen belefúrta magát az azúr mélységbe. Tíz méter zsinórt, hat elsőrendű acélhorgot és egy ólomnehezéket vitt magával... A komám sehogy sem akart megbarátkozni a kegyetlen gondolattal, hogy nem fogja többet viszontlátni a cápáját. Hosszan merengve nézett utána. Titokban talán abban is bízott, hogy a hal megbánja illojális eljárását és bűnbánóan visszatér. A kutyacápa azonban nem tért vissza. A komám jó ideig beszélt még róla, azzal a bánatos lelkesedéssel, amellyel elköltözött jeleseinkről szoktunk megemlékezni. Mindig úgy nevezte: az én cápám! Emlékezetből meg is becsülte a súlyát és mi gyöngédségből nem mondtunk neki ellent, midőn tizenkét, majd tizenöt kilóban állapotodott meg.

Másnap a teknővel lavirozva elmentünk a salonai romvárosig. Ilyen kezdetleges dingivel, mely csak nagy szögben tud a szél ellen nyomulni, meglehetősen hosszadalmas mesterség a

lavírozás. Tegyük fel, hogy Budapest helyén még ott volna a régi édesvízi tenger és mi erős keleti széllel a Nemzeti Színháztól el akarunk lavírozni a keleti pályaudvarig. Elvitorlázunk tehát mindenekelőtt az üllői-úti klinikáig, ott visszafordulunk, átcsapjuk a vitorlát és meg se állunk az Oktogon-térig, onnan a Józsefvárosi dohánygyárig gondolázunk, onnan pedig az Izabella-utca és az Andrássy-út sarkáig, a következő fordulóval talán elérjük a keleti pályaudvart, ha ugyan időközben bele nem örültünk a lavírozásba.

A romváros tövében egy tüzérkapitányt láttunk a parton, aki futólépésekkel közeledett felénk. Hogy tüzérkapitány, azt csak a zubbonya után gondolhattuk, mert a fején ál-panamát, úgynevezett ping-pong-kalapot viselt. A tiszt elkapta a partra dobott kötélünket, odakötözte a kőoszlophoz, míg partra nem szállottunk mind. Bemutakoztunk neki és ő sugárzó arccal rázta meg a kezünket.

- Hallottam már, hogy önök magyar emberek. Én mint nyári vendég vagyok itt. Zárában vagyok állomáson, de ma is visszasírom még a szép magyar hazát, Komáromot, hol két esztendeig voltam stáción.

Miután ezt elmondta, a csónakunkban levő halászó-eszközöket nézegette.

- Szoktak az urak halászni?

A komám időszerűnek látta, hogy az ő tegnapi kutyacápájáról beszéljen. A kapitány fölényesen mosolygott.

- Hát csak jöjjenek az urak a vendéglő felé, ott majd mutatok valamit, amin meg fognak lepődni.

Mi azonban előbb meg akartuk nézni a romvárost és a kapitány ekkor hozzánk szegődött és udvariasan elkalauzolt minket. Miután sorra jártuk a dalmátországi óriás Aquincum nevezetességeit, a tiszt ismételt sürgetésére elmentünk az albergó felé, melynek falaiba Jupiter-fejeket és Vénusz-torzókat falazott be valami műértő kocsmáros. A vendéglő előtt jókora hal függött egy léccállványon. Dentále volt. A kapitány a könyökével rátámaszkodott a lécre, állát lehajtotta a kezére és szerény önérzet hangján mondta: Ezt én fogtam!

Most már világos volt előttem, hogy mért ismerkedett meg velünk: kellett neki valaki, aki megbámulja a dentálét.

- Nagyon szép példány. - mondtam.

- Ez több a szép példánynál, mert unikum! - válaszolt a kapitány. - Az összes halászok egyetértenek abban, hogy ilyen hal emberemlékezet óta nem került horogra.

- Na, ami azt illeti, - vágott közbe a komám - én fogtam tegnap egy kutyacápát, mely jóval nagyobb volt ennél...

- És szabad kérdezni, hol van az ön kutyacápája? - kérdezte metsző gúnnyal a katona.

- Eltépte a zsinórt, - vallotta be pirulva a koma.

- Akkor nem is beszélnek róla az ön helyében! De mit gondol, hány kilós lehet ez a hal?

A komám összevonta kissé a szempilláit, mintha valami nagyon kis tárgyat nézegetne.

- Adok neki nyolc-tíz kilót... Az én kutyacápám legalább tizenöt volt!

A kapitány arca valósággal eltorzult a dühös gúnytól.

- Nyolc-tíz kilót mond? Látom már, az úr nem ért a halakhoz! Ön dilettáns! A halászmesterek mind tizenhat kilóra becsülik. Pedig azok egy grammal se tévednek, olyan gyakorlatuk van már!

A komám bántó nevetést hallatott, aminőt még sohasem hallottam tőle, aztán futólépésben megindult a vendéglő konyhája felé. Egy vásári mérleget hozott ki onnan. A kapitány idegesen, de elszántan tűrte, hogy a halat a serpenyőbe tegye.

- Öt és fél kiló!

- Az nem lehet!

A tűzér maga vette kezébe a mérleget. De hiába bökte, rázta a serpenyőt, a mérleg csak öt és fél kilót mutatott... A katona ekkor az asztalra dobta a mérleget, a dentálét pedig kopolytún fogta.

- A mérleg csalhat is! - mormogta bizonytalan hangon.

Jéghidegen megbillentette a kalapját és elment. Minden ízében katona volt megint. A nap folyamán még kétszer találkoztunk vele, de ő nemigen vett rólunk tudomást. Valami nagy keserűség rágódhatott a szívéen...

Július 24.

Diocletian, egy szegény salonai légionárius, ezerhatszáz esztendővel ezelőtt nagy karriert csinált Rómában. Prefektus lett, Numerianus császár véres halála után pedig a pretoriánusok kikiáltották a római birodalom imperátorává. Mint császár kevesellte a Divus címet és Joviusnak nevezte magát; isteni helyett atyaisteninek. 305-ben Krisztus születése után birodalmi gyűlést hívott össze Nikomédiában, ott mindenki nagy meglepetésére letette a császári bíbort, aztán szekérre ült és mint egyszerű polgárember hazahajtatott rég nem látott szülőföldjére, Salonába. Itt felépítette a világ egyik legnagyobb szabású palotáját, melynek terjedelme nagyobb, mint a római Colosseumé. A dalmát part idillikus csendje sem tetszett neki sokáig. 313-ban öngyilkossá lett. Azt hiszem, a hatalom és dicsőség fogalmának üres voltát még senkinek sem magyarázta meg kegyetlenebb módon a sors, mint a hatalmas és szájalomraméltó Diocletiannak...

A római császár várkastélya ma is ott áll még a parton. Hatalmas falai közé befészkelte magát a spalatói belváros; a római sas fészkében ma háromezer veréb nyüzsög. A tenger felé óriás nyitott oszlopcsarnoka volt a palotának, az oszlopok közé emeletes házakat tapasztottak a törpe epigonok. A palotaudvar korintusi perisztíljé Spalato dómtere. A kupolás mauzóleum, melyet az imperátor magának építtetett, a város dómja. (Két magyar királyné hatalmas tornyot épített melléje.) Az antik Jupiter-templom ma keresztelő-kápolna, ezidőszerint ott őrzik IV. Béla király gyermekeinek koporsóját is. A tenger felé falazott alagúton át közlekedik a város; valaha császári gályák jártak be rajta a palotába. A szárazföld felé három antik kapuja van Spalatónak: az arany-, az ezüst- és a vaskapu.

Ez Dalmátország legforgalmasabb kikötőhelye. Az osztrák kereskedelmi politika második ütőkártyája Fiumével szemben. Ma nem mérközhetik még a magyar kikötővárossal, de bizonyos, hogy újabban rohamosan fejlődik. A külső móló végében, a nagy lámpa tövében az idén hatalmas kétfejű sast állítottak fel. A császári uralom maradandó voltának kőbe vésett szimbóluma.

A vámház mellett vagy húsz trabakoló állott, mi is ott kötöttünk ki. Egy besca-novai paradicsomos hajó készségesen helyet csinált nekünk maga mellett.

A rend kedvéért meg akartam reparáltatni a gramofont. Spalatóban nem akadt azonban hozzáértő ember s a gondviselés ezzel nagy jót tett velünk, mert a konzervzenét éppúgy megúnja az ember, mint a konzervgulyást. Tanácsért ebben a dologban egy erdélyi szász emberhez fordultam, aki évek óta lakik már a városban.

Derék hazánkfia, aki egyébként egy kukkot sem tud magyarul, panaszosan felhánytorgatta, hogy mikor a spalatóiak nemrégiben a magyarok ellen tüntetni akartak, akkor más magyar ember hiányában neki rendeztek macskazenét. (Ártatlanabbul még senki sem lett a magyar nemzet mártírjává.).

- Beverték az ablakait? - kérdeztem.

- Azt nem engedte meg a rendőrség.

- Rendőrök is voltak a tüntetésnél?

- Igen, ők mentek a menet előtt.

- És kik voltak a tüntetők?

- Parasztok a hegyekből. Fejenként egy forint ötven krajcárt kaptak.

- Ki fizette nekik a napszámot?

- N. doktor, a kormányzósági titkár, aki ebből az alkalomból jött ide Zárából.

A szász ember egészen természetesnek találta, hogy a kormányzóság rendezi a magyarelles tüntetést, rendőrségi segédlet mellett.

Július 25.

A paradicsomos ember, aki a kikötőben mellettünk horgonyzott, megkért minket, hogy vigyázzunk a trabakolójára, ő elmegy a matrózát megkeresni, aki nem jött még haza tegnap óta. A komám mély tengeri pongyolában átmászott a paradicsomos hajó fődélzetére és ott megtelepedett a ponyva árnyékában. Tíz perc múlva egy asszonyka jött a mólóra és megkérdezte tőle, mennyire tartja a paradicsomot. Találomra mondott valami árt és az asszonyka mindjárt vett tíz kilót. Alighogy elment, sietve jött egy másik asszony, ő meg öt kilót vitt el a kosarában. Az olcsó paradicsomnak híre mehetett a kikötőben, mert egész csödület támadt a trabakoló körül. Ketten alig győztük a sok asszonyt kiszolgálni és a keresztfiamnak kellett a mérleget tartani. Azt hiszem, fél Spalato aznap paradicsommártásban dőzsölt.

Mikor a bescai ember megjött, kitűnt, hogy négy krajcárral olcsóbban adtuk az árut, mint kellett volna. A komám tehát néhány forintot vesztett a vásáron. A bescai különben megtalálta, a matrózát, de olyan részeg állapotban, hogy egyedül nem tudta hazahozni. Kiküldtük vele Zepet, aki ilyenekben tudvalevően szakértő volt.

Mikor este a kormányfődélzeten vacsoráztunk, érdekes vendégünk érkezett. Egy kicsi, sárgaképű, kandúrbajszú ember kiáltott ránk a mólóról. Magyarul beszélt.

- Hallottam, hogy az urak magyarok és mivel egészen idegen vagyok a városban, önökhöz jöttem, mint magyar dzsentlménekhez, hogy segítsenek rajtam. A nevem B. L. Egy Valkics nevű ember ma szóbelileg megsértett... Az ipse a Dusicában lakik. Mint magyar dzsentlmén természetesen nem hagyom magamon száradni a sértést és kérem az urakat, legyenek a szekundánsaim.

Szinte megdermedtünk a meglepetéstől. Végül megszólalt a koma:

- Baj van, - mondta. - Meg kell önnek vallanom, hogy július elsejétől szeptember elsejéig mi magunk sem vagyunk lovagias emberek.

A kis ember meghökkenve nézett ránk. Aztán összeráncolta a szemöldökét.

- Hát mit csinálnak az urak, ha példának okáért valami dzsentlmén megsérti önöket?

- Azt, amit a többi hajóseMBER. Könnyebb esetekben csáklya végével, súlyosabb esetekben a bosnyák bicskával keresünk elégtételt.

B. L. úr megvetően mért minket végig. Ennyit mondott csak: - Sajnálom! - és azzal elment.

Vacsora után Tonio elővette a mandolinját. Az énekhangokra hamarosan megelevenedtek a szomszédos vitorlások. A matróznép, a leeresztett vitorlák alatt bukácsolva, odahúzódott a Sirály közelébe. Némelyik odahozta a vacsoráját, meg a boros üvegét is. Csakhamar egész férfikart vezetett Tonio.

A keresztfiam azalatt mezítláb végiglátogatta az egész flottillát, födélzetről födélzetre mászva. Néha nagy izgatottan megint felbukkant a kötelek közt, hogy valami szenzációs újságot jelentsen nekünk, melyet a matrózoktól szerzett. Hogy az óceánban hárommétermázsás poliphalak vannak és hogy azoknak akkora a szívócsápjuk, mint egy bracara árboca. És hogy Raguza mellett egy ötmétermázsás teknősbékát fogtak ki a tengerből. És hogy a Gesumaria trabakoló holnap húsz csacsival Albániába indul...

Július 26.

Valami gyanús fehér hajót láttunk a kikötő túlsó végében, a Szent-Péter-móló mellett és valaki azt mondta nekünk, az egy suner-yacht, melyet meg lehetne venni. Megvenni ugyan nem akartuk, de azért megnéztük. Bizonyos fényűzéssel épített kétárbocos yacht volt. Alapos szemle után abban állapodtunk meg, hogy nem lehet jó vitorlás, mert az árboca alacsony, a bugja pedig hasas. Lehet, hogy jól ítéltük meg a hajót. Az a naplopó, aki a födélzeten ásiszott, azt mondta, hogy a yachtot a lusszini hajógyárban rendelte meg egy gróf; egy éve már, hogy elkészült, de a gróf nem tudja átvenni, mert hitelre nem akarják neki odaadni.

- Mi a neve annak a grófnak?

- Paziga Coriolán.

A suner a Bradamante volt, melyen a traui Herta kisasszony akart nászútjára indulni. Paziga gróf pedig a Herta kisasszony vőlegénye volt.

Ezek után elhatároztuk, hogy a jövődő grófnénak szánt szerencsekívánatainkat egyelőre még függőben tartjuk.

Tíz óra felé útra keltünk Raguza felé. Alig hogy elhagytuk a kétfejű sassal ékesített mólót, hajmeresztő látvány tárult szemünk elé. A szél erősen felkavarta a tengert és egy magános bóján, mely vadul hánykolódott a tajtékos habokon, egy kis fiú csüngött.

Ökölnyi gyerkőc volt, némán és mozdulatlanul kapaszkodott a bója nagy gyűrűjébe. Valószínű, hogy félig megdermedt már a félelemtől és a sós víztől... Azonnal nemes versengés indult meg a legénység közt, hogy ki mentse meg a gyermeket. A Sirállal nem mehettünk oda, mivel a víz, halványzöld színe után ítélve, nagyon sekély lehetett arra. A komám és a sánta generális csónakba szállottak és sietve odaeveztek. Nem volt könnyű munka. A tenger rakoncátlankodott és a merész életmentők már a harmadik evezőcsapás után bőrig megáztak. Most végre elérték a bóját.

A generális rákiált a gyerekre, az visszakiált valamit. A generális meg akarja ragadni a fiút, nagy meglepetésünkre az a meztelen lábával mellbe rúgja nagyszívű mentőjét... A mentő pedig kihajlik a csónakból és hátbaüti a gyereket. Egy hullám tovább sodorja a csónakot, mely aztán megfordul és gyors evezőcsapásokkal közeledik a Sirály felé.

Megtudtuk, hogy a gyereket az édesapja tette ki a bójára, hogy a kiakasztott orádahorgokra vigyázzon. A fiú hivatalból hányatta magát a tengerrel és buzgó kötelességtudásból rugdalózva is védekezett a kéretlen mentők ellen.

IX.

A gomenai vén tonhalászok. - Toncsapat a hálóban. - Lyuk a hálóban.

Július 28.

A gomenai fok mellett van talán Sabbioncello félszigetének legsivárabb helye. Egy kis öblöt széles ívben sárga szikladombok fognak körül. Annyi fű sem nő a parton, amennyiből jóllakhatnék az éhes hernyó. A parti sziklákról magas árboc nyúlik bele a kék égboltba: ott a tonhalászok tanyája. A kunyhójukat, melyet sárga kőből raktak, akkor látja meg az ember, mikor már csak öt lépésnyire van tőle.

Ha a szomszédos Curzolában valaki szóba hozza a gomenai tonhalászokat, az emberek szánakozva mosolyognak. A halászbokor legénysége hat öreg emberből áll, mindegyik túl van már a hetven esztendőn. A bokor együttvéve legalább is négyszázhusz esztendő. Szegény ügyefogyottak azzal bolondítják magukat, hogy önekik még hasznukat látja a világ; pedig ugyancsak makacs öngyilkos legyen a hal, mely megfoghatja magát velük. A ton rajokban szokott csavarogni, rendszeren a part mentén. Akár Raguza, akár Spalato felé iparkodik valamelyik toncsalád, semmi dolga az öregek öblében. Ha be is talál oda, még mindig kérdés, hogy az árboc tetején örökdő nagyapó gyöngye szeme meglátja-e a ritka jövevényt. Mi jó barátságot tartottunk az öregekkel. Miközben a Narenta-csatorna és Curzola közt halászgattunk, több ízben meglátogattuk a tanyájukat és egypár üveg bort is ajándékoztunk nekik. Mikor utoljára náluk jártam, elég tapintatlanul azt kérdeztem a főhalásztól, hogy hány halat fogtak már az idén.

- Egyet sem, - mondta zavart mosollyal.

- És mennyi fizetést kapnak a gazdától?

- Évenként hatvan forintot és a fogott hal felét.

- Hatvan forint bizony nem sok egy embernek!

- Nem egy ember kap ennyit, hanem mind a hat...

Az öreg olyan hajlott termetű volt, mint a sarló. Ma reggel a dingivé átváltoztatott kis csónakunkon ott cirkáltunk a halásztanya mellett a parton.

Valamennyien kivetettük a horgainkat, a sánta generális pedig lassú evezőcsapásokkal előre hajtotta a hajót. Tonio kapitány azalatt szabadelőadást tartott nekünk a sárkányfejű scarpenna halászatának veszedelmeiről. A tenger feneke likacsos, akár a sponge, a halásznak tehát finom érzékkel kell fognia a tengerfenekén sikló horog zsinórját, mert ha példának okáért az ólomnehezék belebukik valamelyik lyukba - -

- Megálljunk! - Tonio úr hirtelen kihajolt a csónakból és rángatni kezdte a zsinórját... Aztán dörgő hangon ráparancsolt a generálisra, hogy evezzen visszafelé... Megállj! Előre! Oldalvást! Tonio aztán szemrehányóan az égre nézett, hogy vele ilyesmi megeshetett! Egy kurta spárgavéget húzott ki a vízből, a hat horga szárdellástul, ólmostul lent pihent az Adria mélyén... Az én zsebem bánta ugyan, de azért kimondhatatlanul megörültem a balesetének.

Vagy két óráig eveztünk fel-alá, de egy hitvány kis guatton kívül, mely halszék, mint iszapban élőnek, a halásztörvények szerint ilyen helyen nem is szabad előfordulnia, nem fogtunk semmit. Tonio azzal vigasztalt minket, hogy ő három esztendővel ezelőtt e helyen ötven-hatvan scarpenet fogott. Újabban azonban minden megváltozik, még a tenger is züllik!

A keresztfiam egyszerre fölemelte a kezét és a halásztanya felé mutatott. A tanyán nagy sürgés-forgás volt. Tisztán láttuk az öregjeinket, amint izgatottan tipegnek-topognak a parton. Teremtöm, azok fogást csináltak! Azt meg kell néznünk.

Négyen nekiestünk az evezőknek és oxfordi tempóban a tanya felé siettünk. Az öregek már akkor kezdték beszédni a nagy hálójukat. A főhalász vidáman köszöntött ránk. Hogy mi hoztuk neki a jó szerencsét. Megkérdeztem, hány tonhal van a hálóban és az árbocon ülő ember azt mondta, hogy tizenhárom... Nagyok-e? Elég szépek, lehetnek vagy ötvenkilósak... Kilóját negyven krajcárjával számítva, minden hal megér húsz forintot. Az öregek hálójában kétszázhatvan magyar forint ficázkodott. Mikor ezt hamarosan kiszámítottuk, a keresztfiam felugrott a kormány mellől és új diákdivat szerint háromszoros huj-huj-hujrát kiáltott. Nagy boldogságában majd a tengerbe fordította a csónakot.

Tonio, a generális és a gyerek partra ugrottak és nagy lelkesedéssel belekapaszkodtak a háló vontatókötelékébe. A főhalász, aki máskor oly alázatos volt, most higgadt fölénnyel intette őket, hogy ne heveskedjenek. Határozottan volt a modorában valami kis kapitalista dölyf! A komám és magam a csónakban maradtunk. A háló külső széléhez eveztünk, aztán áthajolva kezdtük kémlelni a mélységet. Ott vannak! Falkába verődve, mint mennydörgéskor a birkák, ott lebegnek együtt a sárga sziklafének fölött. Az orrukat a hálónak feszítik, a farkuk gyorsan vibrál, mintha villamos áram mozgatná. Mind egyforma nagyságú, tömzsi állatok.

A komám hangosan megoldvassa őket és azt mondja, hogy csak hét hal van a hálóban. Én ötöt látok - ez csak száz forint volna! Ernyőt csinálók a kezemből és most már csak négyet olvasok - nyolcvan forintot... A komám egyszerre felugrik és elrikoltja magát: Emberek, lyukas a háló!

Az evezőinkkel ledöfünk a mélységbe, hogy elzavarjuk a halakat a lyuktól... Két barna árnyékot látunk ide-oda iramodni a vízben, - majd csak egyet, - végül az utolsó húsz forint is eltűnik a hálóból... Mind megszöktek!

Odakünn a kék öbölben megloccsan a víz, a napfényben ezüst csillámlik, ott fut, ott a megszabadult csapat!

Hajh, ti ügyefogyott szegény öregek, nemcsak a szemetek gyöngye, nemcsak az inatok reszket, de a hálótok is korhad... Ott állanak a parton és néma megadással néznek össze. Mi meg az evezőink után kapunk és köszönés nélkül elillanunk a szomorú tanyáról...

X.

Nagy toilette a Sirályon. - Latinok és szlávok Raguzában. - A gráci orfeum-társaság. - Lacroma. - Versenyúszás, melynél a cápa a starter. - A tanár úr és a hatlábú tengeri csillag. - Paziga gróf kastélya.

Július 29.

Tegnap alkonyatkor indultunk el Curzolából. Mikor a nap lement, a fényes égbolt egyszerre acélszürke lett, a tenger meg elfakult. A keleti láthatáron hosszan elnyúlt felhők sorakoztak. Az egyik menyéthez, a másik futó agárhoz, a harmadik angolnához hasonlított. Valamennyinek bíboros volt a hasa. Bórafelhők!

Az ezüstszürke Vipera-hegyen túl hófehér volt a tenger a tajtéktól. A kerek kis szirtek körül szilaj harsogással táncoltak a habléányok. A gyereket leküldtük a kajútbe, Cézárt pedig, kit már a vihar előérzete is beteggé tett, a Sirályhoz kötött kis csónakba száműztük. Végre sem követelhetette tőlünk, hogy tisztogassunk utána.

Hamarosan mi is belekerültünk a táncba. A Sirály nyikorogva és nagyokat lendítve magán, törtetett előre a habok közt. Egy-egy öreg hullám dörögve vágott végig a fődélzeten.

Mire beértünk Meledába, elcsendesedett valamennyire a tenger és most már nyugodtan és sebesen haladtunk előre. A keresztfiam kimászott a börtönéből és párnákból meg pokrócokból fészket rakott magának a kormányfődélzeten. Cézár is hozzátelepedett, miután visszahívtuk a száműzetésből.

Napfölkeltkor csendesen vitorláztunk a kalamotai szirtek mellett. Miután ünnepre virradtunk, rendbehoztuk magunkat is, a hajót is. Az ázott holmit - és minden holmink ázott volt - kiteregettük a fölkelő napra száradni és miközben a generális felsikálta a fődélzetet, Zepe is nekibuzdult és kísérletet tett, hogy megtisztogassa a pléh spórhertjét, mely pipacsszínűvé rozsdásodott a sósvíztől. A Sirály igazán olyan volt, mintha a Bolygó hollandi végeladást rendezne. A komám aztán megborotvált a pátensgépével, mellyel a hozzá mellékelt használati utasítás állítása szerint nem lehet megsebezni az embert; a furfangos masina mégis annyi véremet vette, hogy a spalatói magyar úrnak becsületbeli ügyét el lehetett volna vele intézni. A keresztfiam, talán valami eszmetársulás hatása alatt, megkérte Tonio kapitányt, hogy nyírja meg a kutyáját. Cézár igazán nagyon lompos volt már, inkább kóbor kuvaszhoz hasonlított, mint jó házból való uszkárhoz. Meg is nyírta à la hím-oroszlán. Cézár egyre vinnyogott az olló alatt, de mivel csóválta is hozzá a farkát, azt hittük, nem fáj neki, csak affektál.

Megirigyeltem Tonio babérait, kivettem kezéből az ollót és levágtam a keresztfiam haját. A fiú fel-felszisszent és azt mondta, most már érti, hogy mért nyafogott Cézár. Ugy látszik, az ollónak csak a hegye vágott, a töve inkább tépdesett.

Ragusa városa és egész környéke szinte keresetten romantikus benyomást tesz, akár a nápolyi öböl vidéke. Az ember csak nehezen tudja magával elhíttetni, hogy az operai díszletekre emlékeztető citadellákat és bástyatornyokat minden dekoratív szándék nélkül építették volna.

Abban az időben, mikor a latinság volt a világ legtermékenyebb faja, a világtörténelem viharjai a raguzai sziklákra sodorták ennek a csodálatos népnek egy kis töredékét.

A latinság páratlan rügyező ereje megtermékenyítette a karsztos sziklákat és egy virágzó köz-társaságnak adott életet. Ez az ázalag-államocska, melynek soha sem volt több lakója tíz-tizenkétezernél és mely mégis ezer esztendeig meg tudta védeni a maga tényleges független-

ségét és szerepet tudott betölteni a világtörténelemben, a maga kész és egész berendezkedésével nagyszerű példája a latinság államalkotó képességeinek.

A raguzaiak valaha hatalmas bástyafalakat építettek a hegyekből aláözönlő szláv áradat ellen; a legújabb kor, mely a számbeli többség jogát föléje helyezi minden egyéni kiváláságnak, szláv várossá tette Raguzát. Ennek a vértelen hódításnak egyik legkülönösebb következménye, hogy a horvátok a várossal együtt tulajdonukba akarják venni a város multját is. A köztársaság elmúlt dicsőségével a szláv faj államalkotó képességeit akarják bizonyítani, Ragusa hajdani művészetében a kultúra kezdetét, palotáiban a horvát építő-stílus elemeit akarják megtalálni. Még a város nevét is Dubrovniknak írják. Pedig a mi Ragusa multjában horvát volt, az is csak a latinság diadala, mert bizonyítja, hogy ez a faj meg tudta termékenyíteni a szlávtságot is.

Július 30.

A komám, miután megízlelte a raguzai városi élet gyönyörűségeit, a hosszú szellemi nélkülözések után honvágyat érzett az európai kultúra után és tegnap este elcsábított minket a gráci orfeumtársaságnak az Imperiál kertjében hirdetett előadására. Expediciónk azonban meglehetősen gyászosan végződött. A kert fényesen ki volt világítva és az ajtóban egy frakkos úr szedte a belépődíjat. A kert még egészen üres volt, csak a dobogó mellett sörözött több tiszteskorú hölgy, kik tollas stájer-kalapot viseltek a fejükön és Rothberger-féle felöltőt a jelmezük fölött. Nyolc óra elmúlt és a közönség nem akart jelentkezni. A frakkos úr és a stájer hölgyek sötéten, megvetően és szemrehányóan néztek ránk, mintha mi tartottuk volna távol a közönséget. Félkilencig elbírtuk a pillantásukat; akkor én hirtelen a fejemhez kaptam, mintha valami igen fontos dolog jutott volna az eszembe, majd sietve kivonultam a kertből. A komáék utánam jöttek és mind a hárman bűnbánattal a szívünkben visszatértünk a Sirályra. Hogy megtartották-e az előadást, az máig is titok előttem.

Ma meglátogattuk Lacroma szigetét. Ez a bájos hely, mely most a fehér papoké, néhány kilométernyire van a kikötő kapuja előtt és örökzöld ligetei alkonyatkor kábító illatáramot küldenek a város felé. A Habsburg-család két boldogtalan sarja, a mexikói császár és Rudolf királyfi sokat tartózkodtak itt és az ő emléküik csendes melancholiát terjesztve suhan el a sziget árnyékos útján.

A kis csónakkal körülhajóztuk az egész szigetet. A sziklabálványok és tengermosta barlangok mind olyanok, mintha Böcklin fantáziája teremtette volna őket. Mivel a tenger csendes és az est szép volt, kedvünk kerekedett, hogy úszva térjünk vissza a raguzai katonai fürdőházig. Amióta azonban sok szó esett a cápákról, kissé óvatosabbak lettünk a fürdőhelyek megválasztásában. A sánta generális, aki a csónakunkat őrizte, meghallotta a tanakodásunkat és fölényes mosollyal avatkozott bele.

- Az urak mindig csak cápákról beszélnek! Pedig ezen a vidéken még sohasem bántott senkit a cápa.

Kissé elszégyeltük magunkat a túlzott óvatosságunk miatt. Hiszen igaz is, ilyen keskeny szorosokba be sem mer menni a nagy hal...

Mialatt a csendesen evező csónak előtt úsztunk, hallhattuk a társalgást, mely az evező generális és a kormányon ülő keresztfiam közt lefolyt.

- A raguzai múzeumba tegnap egy hatodfél méteres cápát hoztak, - ujságolta a generális.

- Honnan hozták? - kérdezte a gyerek.

- Bécsből.

- Hát ott is fognak cápákat?!

- Ott nem fognak, ott csak kitömik, mert ahhoz itt nem tudnak.

- De hol fogták azt a nagy cápát?

- A raguzai kis kikötőben, tavalý. A bestia világos nappal beúszott a kikötő keskeny kapuján. A kikötő vize olyan sekély, hogy mindenütt le lehet látni a fenekére és így rögtön észre is vették. Hálókkaal elzárták a kijárást és szerencsésen agyon is verték...

A generális igen elcsodálkozott, mikor mi ketten egyszerre vad versenyúszást rendeztünk a csónak felé. Olyan tempóban haladtunk, hogy talán rekordot alapíthattunk volna az olimpiai bajnokságra.

- De hiszen az még tavalý volt! - mentegette magát.

A városházán levő múzeumban, mely az adriai faunának leggazdagabb gyűjteményét tartalmazza, megláttuk az óriás cápát, az Adriát sűrűn látogató négy más cápa faj képviselői társaságában és megláttuk az ötmétermázsás teknősbékát is. A múzeumban egy bizonytalan nemzetiségű tanár csatlakozott hozzánk. Természettudományokkal foglalkozott és - miként mondotta - egy biológiai állomás felállításán fáradozott. Azt hiszem, a tudós tanárnak az volt a baja, hogy a vakáció miatt régóta nem prelegálhatott már és mikor megszimatolta a keresztfiamban a kisdíákot, erőt vett rajta a tanítási düh. A gyerek jó médiumnak bizonyult és növekedő érdeklődéssel hallgatta a tudós felvilágosításait. Most megálltak ketten egy tengeri csillaggyűjtemény előtt.

- Ezeknek mind csak öt lábuk van! - konstátálta a fiú.

- A természet - mondta a tudós - az alsórendű állatfajoknál bizonyos számrendszert vesz alapul, melyhez következetesen ragaszkodik. Négy- vagy hatlábú csillagot még senki sem látott.

- Ajándékozok a tanár úrnak egy hatlábú csillagot, - mondta a fiú.

Azzal a zsebéből, melyben állandóan egy kis fiókmúzeumot szokott tartani, egy hatlábú kis csillagot vett elő. A tanár úr arca vérvörös lett; diadalmasan kiáltotta:

- Nevezetes eset! Úgy látszik, a csillagoknál is előfordulnak a torzképződések! Hol találta az érdekes állatot, kedves fiam?

- Meledánál, tanár úr. Ott nincs is más csillag, csak hatlábú. Ha tetszik, hozhatok a hajóról egy hétlábút is, mert van négy darabom.

- Te, ha még egy lába nő a csillagnak, kupánütlek! - szóltam oda a fiúnak.

A tanár úr nyájasan ajánlotta magát.

Július 31.

Kirándultunk az Ombla-völgybe, a szomszédos gravózai öbölben. A gravózai öböl arról nevezetes, hogy az Adria egyik legtágasabb és legbiztosabb kikötőhelye volt mindaddig, míg a császári kormány atyai jóindulata drága pénzen kőmólót nem épített bele. Azóta hosszadalmas és nem is minden veszedelem nélkül való dolog ott a kikötés.

Az Ombla folyó meredek sziklafal lábán tör elő a hegyből, akkora szélességben, mint a szegedi Tisza. Néhány kilométernyi úton Dunává szélesedik és beleömlik a tengerbe. A szépfekvésű völgy valaha kedves nyaralóhelye volt a raguzai uraknak.

Vagy két kilométernyire hajtottunk a folyó partján, a hegyoldalba vágott úton, mikor egy várkastélyhoz értünk.

- Paziga Coriolán grófé, - mondta a kocsisunk.

A Mayer Herta jövő székhelye? Ezt megnézzük! - Valóban elragadóan szép úrilak volt. Fejedelmi nagy reneszánszpalota, hatalmas kőfalakkal körülvett pálmáskert közepén. A kastélynak csak az volt hibája, hogy teteje már egyáltalán nem volt, üres nagy ablakait karsztkövekkel rakták be, kapuíve alól régen elhordták már a kaput. A kert vadonná lett, hol a pálmák, agavék, leanderek és mindenféle délies giz-gaz egymás nyakára nőttek. Bizonyos, hogy itt már ötven esztendő óta nem lakott emberfia. Hogy a kastélyból egyáltalában még megmaradt valami, azt Coriolán gróf tisztára csak annak az előnyös körülménynek köszönheti, hogy Dalmátországban senki sem kénytelen kőért a szomszédságba menni, a jó Isten többet adott belőle mindenkinek, mint amennyit a holta napjáig el tud hordani a telkéről. A magyar Alföldön a szomszédok már részletekben ellopták volna a gazdátlan házat. Errefelé, ha őrizet nélkül hagynak egy telket, a kő nemhogy fogyna, de még szaporodik is, mert a szomszédok a maguk feleslegét is a puszta telekre dobják. A Coriolán gróf kerti fala mellett egész kőlavínák és kőpiramisok szürkültek. Még azt a finom Vénusz-torzót is otthagyták neki a becsületes szomszédjai; mely a pálmák alatt feküdt. Ezek után elhatároztuk, hogy a jövő grófnénak szánt szerencsekívánatainkat még mindig függőben hagyjuk...

XI.

A brénóvölgyi leányok dicsérete. - A szélcsend, mint az olasz-horvát viszály szítója. - Tőkehal, melyről azonban jobb nem beszélni. - József, a kakas. - József csodálatos megmenekülése. - Őfelsége Pelikánja. - Tonio mindig tudja, hányat ütött az óra. - Cattaro, a világ legunalmasabb városa. - Katonai titkok, melyeket nem érdemes titkolni. - Paziga gróf még egyszer és utoljára.

Augusztus 2.

A raguzai stradonen pesztonkák és vásáros parasztlányok járkálnak, kik jelmezbe öltöztetett királynék, legalább is színpadi királynék benyomását teszik az emberre. Pompás, karcsú termetük, finommetszésű arcuk van, a népviseletük pedig annyira festői és ízléses, mintha valamelyik udvari opera ruhatárából került volna elő. Sok parasztleány színes keztyűt visel és legyezővel jár. Velence gondoláiban és hídfeljáróin keresne ilyen tarka és kecses pillangókat az ember, de ott csak női ruhába öltöztetett beteg macskákat talál. A raguzai szép leányok a Brénó völgyéből valók.

Félnap alatt kényelmesen elvitorlázhattunk volna Cattaróig, ha útba nem ejtjük a sokat emlegetett völgyet. A brénó völgyi kirándulás azonban egy kis csalódással járt. Gondolhattuk is volna, hogy a leányok hétköznapi nem járnak aranybrokátban és nem viselnek keztyűt. De azért otthon is csinosak.

Gyanús széllel indultunk tovább Ragusa-vecchiából. A Malonta-szirteknél teljes szélcsendbe jutottunk. Estig mindig ott láttuk a kormányunk mögött Ragusa távoli képét. A vörös sziklák, a fehér tornyok, a citadellák parányi, de éles körvonalait. Lacroma szigete olyan volt az előtérben, mint egy kis kék vakondtúrás.

Jó ebédünk volt, mert Ragusa-vecchiából hoztunk - friss húst meg tojást. Zepe kivételesen nem volt részeg és valósággal remekelt. Jutalmul nem zártam el a szivaros dobozt, hadd lopjon magának egy-kettőt az öreg; tudom, így jobban esik neki, mint ha ajándéku kapja. Pokoli hőség köszöntött ránk, a láthatáron a tenger összefolyt az égbolttal, ami legbiztosabb jele a tartós szélcsendnek.

Ilyenkor a legénység rosszkedvű és ingerlékeny. A sánta generálisnak is sikerült összepolitizálnia Tonióval. Azt kérdezte a hajó orrán pipázgató kapitánytól, hogy miféle nemzet ő tulajdonképpen.

- Isztriai, - válaszolt Tonio.

- Az nem nemzet. Az ember vagy olasz, vagy horvát. De isztriai, az semmi.

- Nos, hát osztrák vagyok, - szólt hosszú gondolkodás után Tonio.

- Akkor beszélj osztráku. De osztrák nyelv nincs és így osztrák nemzet sincs.

- Hát te mi vagy? - kérdezte Tonio.

- Horvát! - kiáltotta a szélcsend által fokozott dühös önérzet hangján a generális.

És mivel Tonio egy kicsinylő mozdulatot tett a kezével, a generális megmagyarázta neki, hogy mit jelent a horvát szó.

- Valamikor, mi horvátok voltunk minden tengeren az úr, az Adrián is, az Óceánon is. Éppen úgy, mint ma az angolok. Ha nem hiszed, hogy úgy volt, akkor kérdezd meg a szelzei káplán urat...

Tonio perfidül mosolygott.

- Azt hiszem, azelőtt is csak úgy volt, mint ma: ti horvátok az evezőpadokon ültetek, de a kormány mellett más valaki ült és a hajótok zászlaja se volt horvát, valamint ma se jár horvát zászló az Adrián és az Óceánon...

Szükségesnek tartottam, hogy a legényeket a hajótörvények 2.§-ára figyelmeztessem, mely eltiltja a politikát. A horvát világhatalom kérdése egyelőre tehát még elintézetlen maradt.

Alkonyatkor még mindig egy helyen vesztegeltünk és Zepe fölvetette a kérdést, hogy mit parancsolunk vacsorára, mert más mint konzerv nincs... Vendégeim kijelentették, hogy inkább éhen halnak, semhogy konzervet egyenek. Nyílt tengeren voltunk, halászni nem lehetett. Mikor már farkasszemet néztünk az éhínség rémével, Zepe egyszerre a homlokára ütött és azt mondta, majd főz ő nekünk kitűnő vacsorát. Azzal lenyúlt a legénységi kajüt csapóajtaján és egy jókora dorongot dobott ki, mely koppanva esett a födélzetre. Itt a vacsora!

- A Krisztus öt sebére, Zepe, szólj és felelj: mi az?

- Tőkehal.

Kőkemény, fekete halmúmia volt. A száját görcsösen kitátotta, mikor egy emberöltő előtt meggyilkolták és besózták a messzi északon, mintha segítségért akarna ordítani. Jó egy óráig a tengerben áztatták, Zepe aztán megkalapálta, végül bicska és harapófogó segítségével megnyúzta. Miközben főzte, felháborítóan émelyítő szag terjedt el a hajón. Vendégeim kijelentették, hogy inkább konzervet fognak vacsorázni.

Augusztus 3.

Félálomomban hallottam, hogy a hullámok erősen csapkodják a kajüt falát és a vitorlafa is sokat nyikorgott az éjjel. Meg voltam róla győződve, hogy a Sirály nagy utat tett meg, míg aludtunk és valószínűnek tartottam, hogy most már a cattarói öböllabirintus közepén tartunk...

Mikor kidugtam a fejemet a csapóajtón, a szemem Raguzára esett. A vörös sziklák, a fehér tornyok, a merész citadellák, Lacroma szigete felénk integettek a távolból. Kitudódott, hogy az éjjeli hullámvész nem járt széllal, csak afféle holt hullámvész volt. Elkeseredésemben újból lefeküdtem. Később távoli kukorékolás ütötte meg a fülemet. Furcsa öblös hangja van, gondoltam magamban. De aztán talpraugrottam, mert eszembe jutott, hogy aki kukorékol, azt meg is lehet enni.

- Zepe, ki kukorékol itt?

- Egy kakas. Egy bárkán van, mely félmérföldnyire evez tőlünk.

- Meg kell venni azt a kakast, bármit kérjenek is érte!

Egy kis evezés, hosszú alkudozás és hatvan magyar krajcár árán uraivá lettünk a kakasnak. Mikor a födélzetre tettük, hangos nevetésre fakadt az egész hajósnép. Soha életünkben ilyen kakast! Hórihorgas, inastermetű, gögös viselkedésű és szinte félelmetes tekintetű vén madár volt. Don Quijotte tollasvértbe öltözve. Egy darab kenyeret dobtunk neki és mivel Cézár, pusztá kutyairigységből, el akarta előle kapni, parázs verekedés fejlődött köztük, melyet karhatalommal kellett szétválasztani. Ez a furcsa kakas nem félt senkitől, állattól époly kevéssé, mint embertől.

A keresztfiam rögtön megszerette a délceg és vitéz viselkedéseért és elkeresztelte Józsefnek, alkalmasint azért, mivel őt is pénzért vettük, mint Putifár a bibliai Józsefet. A fiú kegyelmet kért a kakas számára. Mivel egyébként is olyan sovány és keményhúsú volt, mint a trenirozott távgyalogló, föltételesen megkegyelmeztem neki. Ha vacsoráig megered a szél, akkor nem lesz bántódása.

A kakas egész nap semmi rosszat se sejtve feszített a kajütfödélzeten, a fiú azonban epedve nézett északnak, hogy fodrosodik-e már a tenger. Valószínűnek tartom, hogy titokban imádkozott is jó szélért, mert mióta meghallotta a kakas hangját, mely inkább hasonlított bömböléshez, mint kukorékoláshoz, egészen rabjává lett. Alkonyatkor már drámai lett a helyzet. Árbocunkon a standár még mindig nem mozdult és most már csak valami csoda menthette meg a kakas életét.

A csoda bekövetkezett!

Kieveztünk a közeli szirtekhez, hogy megfürödjünk. Evezés közben kihajoltam a csónakból és a tízméteres tengerfenéken nyíló alga-öserdő képében gyönyörködtem. Valami hosszú, fehér fonálon akadt meg a szemem. Mi lehet odalenn? Bizonyára kötél. A következő pillanatban már kivetettük a halászhorgainkat, két perc múlva pedig a kezünkben volt a kötél vége. Nehéz, nagy micsoda volt hozzákötve, azt is kihúztuk. Varsa volt; afféle drótháló, mely emlékeztet az árvamegyei egérfogókra. A varsában jókora hal ficánkodott, zománcoskék és pirosszínű tengeri fecske, a repülőhalak családjából, mely elvétele téved csak az északi Adriába. A hal árát borraavalóval megtoldva, a varsába tettük, - a generális e célra feláldozta a mocskos kis bugyellárisát, - a halat pedig megettük vacsorára... Igen sajnálom, hogy nem láthattam a varsa gazdájának képét, mikor másnap hajnalban megtalálta benne a furcsa fogást. Minket akkor már az éjféltor megindult levante levitt messzire délre.

Augusztus 5.

Mikor ma reggel elhaladtunk a Punta d'Ostro és a Punta Dura nevű parti várak dupla ágyúsorai között, melyek a Bocche öböllabirintusának kapuját védik, szembe jött velünk a magyar király hadiflottájának egyik koromfekete torpedónaszádja. Félmérföldnyire füstös volt utána a tenger.

- Minden ember jöjjön a födélzetre! - kiáltotta Tonio. - Vigyázzunk, jön a Pelikán!

Őfelsége Pelikánja meglehetősen rossz hírnévnek örvend a vitorlások körében, mivel aránylag rövid pályafutása alatt már két trabakolót gázolt el.

Fel akartam jegyezni naplómbe az órát és mivel mély tengerész-pongyolában voltam és óra nem volt nálam, leküldtem a fiút a kajütbe.

Tonio kicsinylően mosolygott.

- Az uraknak órára van szükségük, ha tisztába akarnak jönni az idővel. A mi népünknek nem kell óra. A nap vagy a csillagok állásából is pontosan megmondja, hogy hány óra van.

- Hát nézd meg a napot és mondd meg, hány van?

Tonio tudós ráncokba szedte a homlokát.

- Most lehet körülbelül kilenc-tíz, legföljebb fél tizenegy vagy tizenegy...

Augusztus 6.

Két napig körülbarangoltuk a zeg-zugos öblöket, melyeknek vize hol hatalmas tóvá szélesedik, hol meg keskeny sziklacsatornává szorul össze. A tájkép nagyszabású, de zord, szinte fenyegetően sötét. Az ósdi városkák és kastélyok mögött szédítő magasságba tornyosulnak a hercegovinai és krivoscei hegyóriások. Az ember mindig az oxidált ezüstszínű sziklafalak tükörképei fölött vitorlázik.

Cattaro maga a legszomorúbb hely, melyet életemben láttam. Értem, hogy a velencei tizek tanácsa mért számúzta ide a legsúlyosabb bűnösöket. Az öböl utolsó kiágazásában fekszik, valóságos zsákutcában, a fellegekig érő montenegrói sziklafal lábához szorulva. A város maga, mely egyébként fekete, szegényes és józan, a nagy hegy tövében azt a benyomást teszi az emberre, mintha pincébe építették volna. Az utcái dohosak, forrók és sötétek. Fölötte, magas kőszálon, valószínűtlen, mondhatnám álomszerű vakmerőséggel épített citadella áll. Ez a citadella azonban nem fúrja tornyait a kék égbe, hanem maga is kicsinyes katonai játékszerre törpül a föléje tornyosuló gigászi hegyek tövében. A városból végtelen kanyargású serpentin-út vezet Montenegróba. Ennek az útnak képe, mely a soha véget nem érő bolyongás allegóriája, valósággal fárasztó.

A sokajkú kikötői csöcselék közül egész fejjel kimagaslanak a montenegróiak. A szegény hegylakók közül, akik nyaktörő öszvérutakon ereszkednek le a városba, a legrongyosabb is úr, a leghitványabb is szabad férfi benyomását teszi az emberre. Aki megfigyelte őket, amint vásár után csapatokba verődve, nyugodt és biztos léptekkel indulnak meg a meredek úton, míg végül elvesznek a felleges magasságban, honvágyat érez a sólyomfészek után, hol erősebben perzsel a nap, szilajabb a szél és tisztább a levegő, mint ideleinn.

Augusztus 7.

Le akartam fotografálni egy bástyatornyot. Ekkor megszólított egy gyalogsági hadnagy, még pedig magyarul:

- A védőművek fotografálása tilos.

Két lépésnyire a tett színhelyétől megláttam egy boltkirakatban egy képeslevelezőlapot, mely ugyanazt a tornyot ábrázolta. Ára két krajcár. Bosszút lihegve utána mentem a katonának és odavezettem a kirakathoz. Mit szól ehhez, hadnagy uram?

A hadnagy így válaszolt: Nem azért szóltam önnek, mintha azonosítani akarnám magamat egy ostoba rendelettel, hanem azért, hogy megóvjam egy kellemetlenségtől.

A válasz mindenesetre logikusabb volt, mint a hadügyminiszter rendelete.

Ma már egyébként mindenki tudja, hogy a titokzatos nimbusz, mely az osztrák Gibraltár erődítményeit környékezi, nem az erődítmények fontos voltában, hanem a katonaság maradi szellemében bírja magyarázatát. A cattarói vár, miként a Bocche összes védőművei, ma már csak érdekes, katonailag azonban nem értékes.

Az utolsó napok konzerv-nyomorának emlékére a Stadt Graz ebédlőasztalánál igyekeztünk elfelejteni. Estebédnél furcsa találkozásunk volt. A nyílt vendéglői terasz falán egész csapat aranysárga gyíkocskák futkosott, bogarakra vadásztatva. Jó ideig gyönyörködtünk az állatok kecses játékában, mikor egy fehér flanelruhás ripők égő gyújtóval megpörkölte az egyik gyíkocskák farkát.

A barbár egyébként igen kicsi, de csinos és elegáns külsejű ember volt. Panamakalapot viselt, a bajuszát meg Vilmos császár divatja szerint sütötte. Egy idősebb, de tiszteletreméltónak éppen nem mondható hölgy társaságában vacsorázott. És hogy a lakomájuk nem volt családi jellegű, azt az ezüstnyakú pezsgős üvegek eléggé bizonyították. A hölgy, akiről azt mondták nekünk, hogy horvát énekesnő, piros pántlikával átkötött sétatálcát viselt. Nagyon büszke lehetett a fehér cipőjére is, legalább volt rá gondja, hogy kiki kellően megbámulhassa.

Megkérdeztem a vendéglőstől, hogy ki az az úr.

- Paziga Coriolán gróf!

A szegény Herta vőlegénye. A sors úgy akarta, hogy nézői legyünk az eljegyzési komédia utolsó felvonásának is...

XII.

*A szigetek felé. - Hej, koma, mit üzensz a feleségednek? -
Votán, a vadember. - Sír a hegytetőn.*

Augusztus 8.

Cattaro volt utunk legdélibb pontja. Azóta megint északnak vitorláztunk. Nem akartunk ugyanegy úton menni és azért messzire kikerültünk a nagy Adria felé, a dalmát archipelágus legszélsőbb szigetei irányában. Ezeken az elhagyott szirteken, melyek úgy delelnek künn az ezüstködös tengeren, mint Nereusz isten gulyájának eltévedt jószágai, valóságos homéroszi levegő lengedezik. A szelek istene talán maga is érezhette, hogy némi elégtétellel tartozik nekünk a raguza-vecchiai szélcsendért és remekül üvöltő augusztusi sirokkót küldött. Valósággal repültünk. Ahány vitorlást elhagytunk, - és valahány csak felbukkant előttünk, azt mind elhagytuk! - abba embereink lusszini hetykeséggel belekötöttek.

- Hej, koma, mit üzensz haza a feleségednek?

Északon megláttuk már Lagosta szigetének nagy hegycsúcsát. A sziget lehetett még vagy száz kilométernyire. Ekkor viharra fokozódott a sirokkó. Mi beszedtük a csúcsvitorlát, meg az egyik ormányost.

A kutter féloldalnak dőlve, gyorsan, mint a szálló kócsag repült a tajtékos tenger fölött.

Utolértük és hamarosan el is hagytuk a lisszai Topics-társaságnak egy eredetien talán sárgára festett, de most már förtelmesen mocskos gőzhajóját, melynek gépe oly panaszosan dohogott és hörgött, mintha asztmában szenvedne. Ez a nevezetes esemény fölkelkesítette, sőt valóságos nagyzási hóbortba döntötte legénységünket. Az egyébként oly szelíd lelkületű Zepe trombitát csinált a két kezéből és gonosz kurjantással kérdezte az ezertonnás gőzöstől, hogy mit üzen haza a feleségének?

Augusztus 9.

A tegnapi éjszaka tündöklő volt. Egyikünk sem akart a kajütbe menni, hanem mind ott heveredtünk le a födélzeten és néztük a teli hold óriás tányérját. Olyan fehér volt a fénye, mint a villamos lámpásé. Nekem úgy rémlett, mintha szabad szemmel is meglátnám rajta a gyűrűs kráterhegyeket. A keresztfiam mellettem hevert és azon fáradozott, hogy két lába ujjával matrózcsomóba kössön egy kötélvéget. Újabban, amióta oly ritkán visel cipőt a lábán, egész lábművésszé kezdi magát kiképezni. A generális, aki ügyeletes volt, békén horkolt a kormány mellett.

A gyerek azt kérdezte, hol leszünk holnap reggel.

- Ha van tisztesség a szélben, akkor S.-Nicolóban.

- Hol van S.-Nicolo?

- Lagosta és Cazza szigetek közt van egy csomó lakatlan szirt. Egyiküknek a neve S.-Nicolo. Messziről is meg fogod ismerni, mert a formája olyan, mint a lenyakazott szfinxé.

- Mit csinálunk ott?

- Friss vizet szerzünk és meglátogatjuk Votán urat.

- Ki az a Votán úr?

- Votán egy szegény eszelős ember, S.-Nicolo egyetlen lakója. Évekkel ezelőtt tulajdonába vette a magános földdarabot az Adria közepén. A szigetnek van kevés termőföldje, sőt jó ivóvize is, de olyan messzire esik a lakott helyektől, hogy okos ember nem vállalkozott a megmunkálására. A vadember scombrira és spongyára halászgat, a zsákmányát néhanapján egy kis dohányért és dalmát borért odaadja az arra cirkáló halászoknak. Azt beszélnek róla, hogy messzi földről szakadt ide és sok jel arra vall, hogy valaha szebb napokat is látott. Magam két esztendővel ezelőtt ismerkedtem meg vele.

A keresztfiam, aki mostanában olvasta Verne titokzatos Nemo kapitányának történetét, a maga eszejárása szerint iparkodott megfejtetni Votán rejtélyét.

- Lehet, hogy ő is valami tegerentúli fejedelem volt, akitől az angolok elrabolták országát. Mert az angolok roppant kapzsik és minden országot el akarnak rabolni. És lehet, hogy signor Votán csak tetteti magát, mintha eszelős volna, hogy gyanút ne keltsen, de egyszer majd bosszút fog állani az angolokon...

Nem mondhattam meg a fiúnak, hogy Votánt egy más hatalom tette tönkre, mely még Nagy-Britanniánál is erősebb és önzőbb...

Két évvel ezelőtt éppen Szent István napján kötöttem ki S.-Nicolo szirtjén. Az egész sziget két meredek hegyhát, melyek közt keskeny völgyzalag vonul el. A völgyben egy kis kukoricást, néhány fügefát és egy-két szőlőtőkét találtam. Hosszú keresés után megleltem a sziget urának palotáját is. Furán összetákolt kis vityilló volt, a meredek hegyfalhoz tapasztva, akkora, mint egy nagyobb kutyaól. A vadember nem volt otthon.

Jó ideig tartott, míg megtaláltam. Egy magas sziklák közé szorított kis öbölben nagyon rongyos bárkát ringatott a víz. A bárkában egy ember volt meg egy kutya. Az ember fakanállal merte ki a bárkából a vizet és ügyet sem vetett rám, bár a kutyája ugyancsak megugatott. Rákiáltottam, de akkor se törődött velem. Lementem hozzá. Ő buzgón folytatta a munkáját, közben a haragtól vörös arccal sandított felém és félhangon dörögött magában. Rongyos matróruhát viselt, bocskort, kopott matrózsapkát. Hosszú rőt szakálla volt; a naptól megfakult haja a vállát verte. Igazán olyan volt, mint a germánok detronizált, elbujdosott és nyomorba jutott főistene. A kutyája is vörösszőrű volt és kevésbe múlt, hogy hangosan el nem nevettem magamat, mikor észrevettem a megdöbbenő hasonlatosságot ember és állat között.

- Hallod, barátom, mért nem felelsz, ha keresztény ember szól hozzád? - kérdeztem.

- Eredj a pokolba! - mormogta mély basszushangon. Azzal kiugrott a csónakból és ott hagyott a faképnél. Ez volt az első találkozásom Votánnal.

Fél órával később benyitottam a vityillójába. Votán ott kuporodott a kutyája mellett és pipázgatott. Most meg éppen kacagtató volt a hasonlatosság kettőjük közt. Volt azonban az eszelős csavargó egész lényében valami különös méltóság, mely önkéntelenül is a középkori német fejedelmek képmásaira emlékeztetett.

- Hoztam egy kis dohányt, - mondtam csendesen.

Ő szó nélkül kivette kezemből és a szalma alá rejtette. Én a kunyhó tetején függő besózott halakat néztem.

- Van erre sok scombri? - kérdeztem.

- Egy sincs! Egy sincs! - válaszolt Votán izgatott hangon. - Mért akarod elfogni a szegény ember scombriját?

- Nem akarom elfogni. Azt akarom, hogy te fogjál nekem vacsorára, én majd megfizetem neked.

- Pénzzel? - kérdezte.

- Pénzt is adok, de ha eljössz a hajómra, akkor kapsz vörösbort is egy nagy üveggel.

- Nem megyek a hajódra, mert asszony van veled. Minden fehér hajón van asszony! - mondta mély meggyőződés hangján a vörös ember.

- Félsz az asszonyoktól? - kérdeztem nevetve.

- Zsákba kell őket varrni, aztán bele a tengerbe! Ismerem őket mind, a szőkétet Hamburgban, a fehérfogukat Palermóban, a dióbarna testűeket Ceylon szigetén... Amíg pénzed van és fiatal vagy, addig nevetnek rád... Az egyiknek ez kell tőled, a másiknak az, de mindegyiknek kell valami... Megeszik a pénzedet, a házadat, a hajódat, az utolsó téged esz meg... Nevet rád és kiszívja csontjaidból a velőt...

- Veled jól elbánhattak! - mondtam. - Hát az ott micsoda?

Ócska gitár hevert a sarokban. A hangszernek nem volt már húrja.

Votán azonban nem válaszolt, hanem odaszólt a kutyájának:

- Gyere, Lizi, scombrit fogni!

Egy óriás nagyságú tengeri kagyló feküdt a sarokban. Abból a fajtából, amelyet a régiek Afrodite fülének neveztek és melyet ma Szent Péter fülének hívnak.

- Megveszem ezt a kagylót!

- Nem adom! - morogta a vörös ember.

Ezzel véget ért a kihallgatásom. A hajómról estig figyelemmel kísérhettem a vadember bárkáját, amint ott cirkált a sziget déli csúcsán. Horgászott, a kutyája meg nézte. Alkonyatkor odavezett hozzánk és jókora csomó scombrit dobott a földéltre. Rá akartam venni, hogy jöjjön a hajóra, de ő mérgesen rázta a fejét. Valami pénzt adtam neki és egy üveg vörösbort. Meg se köszönte, hanem rögtön az evező után nyúlt.

Este, mikor megettük a halászlét, a matrózaimmal a vademberről beszélgettünk. Azon tanakodtunk, miféle élete lehet télen, mikor a tenger heteken át járhatatlan és jeges bóra fűtül a kunyhójába. Ettől a képtől szinte megboradtam. Elhatároztam, hogy egyik meleg pokrócot odaajándékozom Votának. (A pokrócot nemrégiben leöntöttük petróleummal, azóta mindig ott függött az árboc kötelén. Föltehettem azonban, hogy a vadember orra nem nagyon kényes.)

Vacsora után Tonio partra evezett és elvitte a pokrócot a vörös ember rezidenciájába. Nem találta azonban otthon és azért letette ajándékomat a kunyhó ajtajába.

Korán hajnalban kifeszítettük összes vitorláinkat és jószéllal útrakeltünk Sali felé. Már jó messzire jártunk a szigettől, mikor a kormányfödélzeten egy hatalmas szép kagylót láttam. Semmi kétség: ugyanaz a Szent Péter füle, melyet a vörös ember nem akart nekem eladni. Az egész hajón senki sem tudta, honnan került a kagyló. Bizonyos, hogy a vadember lopta ide éjnek idején.

Ez két esztendővel ezelőtt történt. A kis kaland, mely akkoriban szinte meghatott, most újból eszembe jutott és a komám meg a keresztfiam égtek a vágytól, hogy megismerkedjenek a furcsa emberrel. Sokféle kis ajándékot rakosgattunk össze, csupa olyan dolgot, amely hasznára lehet. Egy pipát is kap Votán úr, meg egy meleg matrózinget...

Korán reggel már láttuk S.-Nicolót, a szél azonban megtréfált minket és elült; mikor végre evezőkkel a magános szigetig cihelődtünk, már esteledni kezdett.

Amikor felértünk a parti hegyre, már alkonyi árnyék borult a keskeny völgyre. A Votán vityillója azonban nem volt már sehol. A kukoricás is parlagon hevert...

- Nézzük meg a kis kikötőjét, ott van-e még a bárkája?

A bárka sem volt ott. Kedvetlenül és kissé elszontyolodva néztünk össze. Úgy látszik, a szegény Votán elunta remeteéletét és elköltözött néma szigetéről. Leginkább a keresztfiam búsulta, el magát. Ő már boldog izgalommal várta a pillanatot, mikor végre szemtől-szembe fogja látni gyermekkori olvasmányainak és álmainak hőst: a magános szigeten tanyázó vadembert.

A fiú most egyszerre fölemelte a kezét. A sziklák közt egy jókora állat csontváza feküdt. A hangyák szépen kikészítették, ragyogott, mint az elefántcsont.

- Nem farkasváz ez? - kérdezte a gyerek?

- Biz ez kutya.

Alkalmasint a szegény Lizié, a vadember kutyájáé.

Végimentünk a hegygerincen, végül megállapodtunk a meredek sziklafal végén, a tenger fölött. Ez volt a sziget legmagasabb pontja. Kis fakeresztet láttunk magunk előtt, a kereszt mellett egy kétméteres darabon fehér kövek feküdtek. Semmi kétség, ez sír. Még pedig Votán sírja. Más halottat nem hoznak a távoli szigetre... Derék halászberek tették meg neki az utolsó felebaráti szolgálatot, mikor tavasszal elsőízben a szigetre jöttek és halva találták a szegény vadembert. A viskója deszkáit elvitték, mint örökségüket, mert ezen a kopár vidéken értéke van minden faforgácsnak.

Ott álltunk hárman a sír körül. Mind a hárman meg voltunk rakodva az ajándékokkal, melyeket Votánnak szántunk.

A fakeresztten túl, messzi künn a tenger láthatárán óriás, vérvörös golyóként hanyatlott alá a nap. Egy vékony fekete felhősáv elmetszette a tüzes gömb felét. Valahol alattunk egy láthatatlan sirály hallatta furcsán kacagó hangját. Soha életemben nem láttam még helyet, mely annyira az elhagyatottság benyomását tette volna, mint ez a hely.

XIII.

A magyar hadihajóraj. - A bója mellett való kikötés elmélete. - A lisszai rendőrség hanyagsága: vagy pucér kölyök a hölgyek közt. - A hajósnép dicsérete. - A 23. számú cs. és kir. gőztender. - A busii kék barlang. - A tenger rabjai. - Mit tud kérdezni egy unatkozó kis fiú? - Csodálatos szabadulás. - A tejeskanna. - A Sirály lakomát rendez a haditengerészet tiszteletére. - Három vászonnadrág.

Augusztus 14.

A dél-dalmát szigetek mozgó diorámaként vonultak el a Sirály mellett. Láttunk ősrégi kis városokat, amelyeknek címeres palotáiban kecskepásztor kötözgeti a bocskorát; láttunk cukorsüvegformájú hegy tetején óriási campanilét; láttunk olyan asszonyközséget, honnan minden férfiember Amerikába vándorolt ki és láttunk többek közt egy olyan csaplárosnét is, aki édeshuga Veronese legszökébb asszonyainak. Csak a kék barlangot nem láttuk még Busi szigetén. Ma azonban útrakeltünk a kis szigetország felé, mely túl fekszik Lisszán, Szent-Andráson innen.

Korán délután jó széllel elrepültünk a lisszai Stoncua-fok alatt, aztán végigszántottuk az öböl vizét, melyet két nagy tengeri ütközet tett világhírűvé. A kikötő bejárata előtt sok apró torpedóhajó közt három páncélos füstölgött. A keresztfiam elolvasta a hajók nevét: Árpád, Zrinyi és Budapest, - aztán boldogan szaladt a zászlókötélhez, hogy rájuk köszöntsön, - itt a magyar hadiflotta!

(Azt hiszem, ha rajta fordul, akkor tüstént Velence alá rendeli a hajókat, hogy véres bosszút álljanak Dandolo Enrico zárai árulásáért...)

Elhaladtunk a temető alatt, a híres tengeri ütközet hőseinek emlékét őrző nagy kőoroszlán tövében, aztán beértünk a belső kikötőbe. Bója mellett akartunk kikötni, mivel a móló csakúgy nyüzsgött a sok trabakolótól és katonai gőzbarkáttól. A partról egész csapat fehérruhás haditengerész nézte beérkezésünket és a szakértő nézőközönség jelenléte némi lámpalázt okozott nekünk. Jó széllel bója mellett kikötni, nem olyan egyszerű dolog, mint hinné a magyar. Tonio és Zepe idejében leszedik az öregvitorlát, úgyhogy a hajó a lendítés erejével éri el a bóját. A sánta generális a bójára ugrik, hogy röptében a karikába fűzze a kötelünket. Ha túlérés a holtmozgás, akkor túlmegyünk a bóján és a kötel elszakad. Ha gyöngye a lendülés, akkor megállunk a bója előtt és a generális ország-világ csúfjára döfködi a pusztá levegőt a kötélvéggel. Istennek adassék hála, a manőver kitűnően sikerült és mikor később partra szállottunk, a tengerészek lojális pillantásaiból kiolvashattuk, hogy olyan úri embereknek tartanak minket, akik tudják, hogyan kell tisztességgel bemenni egy kikötőbe. Mivel hölgyeket láttunk a riván, magunk is kicsíptük magunkat és fotografáló gépeinkkel fegyverkeztünk. A fiú szintén felvette a fehér ruháját, de cipőt nem akart húzni. Jó ideje mezítláb járt már és most azt állította, hogy a lába megnőtt, nem fér egyik cipőjébe sem.

- Pedig mezítláb nem mehetsz a városba. Itt úri emberek laknak és még csavargónak néznének.

A gyerek kijelentette, hogy ilyen körülmények közt inkább a Sirályon marad.

Amint tetszik!

Ketten körüljártuk a várost, csináltunk vagy egy tucat felvételt, aztán visszatértünk a rivára, ahol a város szépei sétáltak. (Mellesleg jegyzem meg: érdemes volna egyszer tudományosan is a végére járni annak a kedves és az én tapasztalataim szerint megdönthetetlen ténynek, hogy mindenütt, ahol jó bor terem, feltűnően csinosak a nők is.)

Egypár tengerésztiszt-ismerősünkkel találkoztunk és mivel zenehangokat hallottunk a riván, arra vettük utunkat.

- Furcsa rendőrség lehet itt, - mondta az egyik tengerész.

- Miért?

- Megengedi, hogy pucér kölyök járjon a hölgyek közt.

A parton egy barnatestű siheder állott, aki keresztbe font karokkal nézte a járókelőket és hallgatta a zenét. Minden ruhája egy piros úszónadrág volt. Mikor közel értünk, nyájas arccal megszólított a fiú.

- Szép a város, bácsi?

A mi gyereünk volt...

- Hogyan mersz te itt pucéron sétálni?

- Hiszen én nem sétálok, hanem fürdöm. Vagy azt se szabad?

Azzal sietve visszavonult oda, ahonnan jött: a tengerbe.

Augusztus 15.

Aki nem hiszi el, hogy az emberek átlag jók és kellemesek, annak ajánlhatom, hogy tegyen hosszabb tengeri utat, de ne gőzhajón, hanem vitorlásan. Ha valamiképp, így talán kiépülhet rút nyavalyájából. A gőzhajó egy úszó darabja a nagyvárosnak. Magával viszi a kultúrélet minden önzését, előítéletét és merevségét. A vitorlánhajó azonban, amint elhagyta a kikötőt, visszaviszi az embert az ősi természetbe és az emberek megint visszanyerik eredeti szeretetreméltóságukat. Sehol annyi rokonszenves és igazán emberien érző és cselekvő embert nem találtam, mint a vitorlaárbocok tövében, a foltozott nagy vászonponyvák árnyékában, a félreeső kikötők zugaiban. A világ összes tengerészei közt ki van fejlődve a bajtársiasságnak bizonyos érzete, és a tudat, hogy alkalomadtán rászorulnak egymásra, önzetlenné és szívesekké teszi a vadidegen embereket is. Hogy többet ne mondjak: ha ki akarok valahol kötni a hajómmal, egyszerűen rákiáltok a parton lebzselők valamelyikére, nagy lódítással a nyakába dobom a vízes kötelet, hogy fogja, húzza, kösse meg annak rendje-módja szerint. Ezért éppen csak egy kurtán odavetett köszönöm szó jár. Nem találni embert, aki nagy odaadással ne végezné a rábízott feladatot.

Mindez akkor jutott eszembe, mikor Busi szigetének egyetlen és igen rossz kikötőjébe érkezvén, ott találtuk a haditengerészet 23. számú gőztenderét. A gőzös legényei csónakkal jöttek elénk, megmutatták a legjobb macskázó helyet, kéretlenül elvégezték a kikötéssel járó összes munkákat és elmondták azt is, hogy hol van a szigeten a legjobb fürdőhely.

A hajó parancsnoka isztriai altiszt volt, a legénysége öt dalmata matróz. Azért küldték ide, hogy felmérjék az öböl vízállását. Miután kikötöttünk vagy fél kilométernyire a parttól, melynek kopár lejtőjén féltucat házban lakik a szigetország népessége, a keresztfiam csónakba szállt és megtette a tenderen az etikettszerű látogatást. A tengerészek megmutattak neki mindent, amit csak látni akart és a gyerek az árboc tetején kezdte és a széntartó fenekén

végezte szemleútját. Két szép tengeri csigát ajándékoztak neki és visszahozták megint a Sirályra.

Abban állapotunk meg, hogy a kék barlangot, melynek kedvéért idejöttünk, holnap reggel nézzük meg, mivel hozzáértők állítása szerint főleg délelőtt kilenc és tizenegy óra között ragyogtatja színjátékainak azúr pompáját. Ez a barlang valamikor talán méltó versenytársa lesz a Kápri-szigeti grotta azzurrá-nak, egyelőre azonban a híre inkább akadémikus természetű, mivel ma csak az látogathatja meg, aki a maga hajóján jár. Businak nincs semmiféle rendes összeköttetése a külvilággal.

Augusztus 16.

Éjjel nagy sirokkó kerekedett és a Sirály ugyancsak rángatta a kötőféket. Azért mégis jól aludtunk, mert aludni és enni mindig tud az ember a tengeren.

Reggel kilenc előtt megindult az expedíció a kék barlang felé. A kis csónakban négyen voltunk: a komám, a keresztfiam, Tonio és magam. A barlang öble a sziget déli oldalán van, egy nagy sziklahegy tövében. Ez is afféle spongyakő, ezer esztendő óta millió apró lyukat vájt bele a sósvíz, apró kőfúró állatocskák pedig buzgón folytatták a munkát.

A barlang körül erősen hullámzott a kék víz és időközönként egy-egy nagyobb hullám dörögve vágott neki a szirtnek, fehér tajtékba borítva az egész kaput. Mivel csónakunk meglehetősen kicsi és erősen hánykolódott négy ember súlya alatt, abban állapotunk meg, hogy kétszerre tesszük meg az utat. A keresztfiam és magam kimásztunk egy kőlapra, mely erkély módjára nyúlt a meredek hegyfalból a víz fölé; a hajón ülők pedig még vártak egy pillanatot, mikor a tenger kissé elpihent, aztán sietve beterték csónakjukat a fekete kapun. A következő pillanatban már sisteregve jött az öreghullám, mintha mérgelednék, hogy kijátszották az éberségét, de haragja kárbaveszett; azok ketten már akkor a barlang csendes vizén eveztek.

Jó félórát kellett várnunk, míg újból megjelentek a kapuban. Mi addig csontig áztunk. A hullámok ugyan nem értek fel hozzánk, de a tajtékjukat mégis az arcunkba vághatták, magasabbra pedig nem mászhattunk a meredek falon.

Most már helyet cseréltünk. Ők felmásztak a sziklára, mi meg beültünk a csónakba, amely komplikált művelet, tekintettel a tenger örökös hullámozására, meglehetősen sok időt vett igénybe.

Szerencsésen beveztünk a sziklakapun. Egy keskeny, magas és homályos alagút alá értünk, melynek vize egészen nyugodt volt. Az evezőkkel tapogatódzva kellett tovább mennünk. Aztán fordult egyet a sikátor, aztán valami szelíden derengő kék fényt láttunk, aztán meglepetten szisszentünk fel. Benn voltunk a kék barlangban, amely bizonyára egyike a teremtés legbájosabb csodáinak. Gótikusan csúcsos, óriás kupola feszül a harminc méter átmérőjű tó fölé. A tó, a sziklafal, a víz valami elragadóan szelíd és mégis tündöklő azúr színben pompázik. Húsz-harminc méternyire is le lehet látni a vízbe és odalenn minden tiszta ezüst. Az evező, a hullám, melyet felfer, tiszta ezüst. A bejárat alagútja bíborvörös haránt fény-sávokat bocsát be. Az egész környezet kábítóan fantasztikus, álomszerű, kész meseország. Ha mosolygó nereidák buktak volna fel a vízből, aligha csodálkoztam volna rajtuk.

A különös természeti tünemény magyarázata egyébként meglehetősen egyszerű. A barlang minden világítását egy óriás sziklakapun át kapja, mely kapu a víz színe alatt vezet ki a szabad tengerre. A napfény az Adria kék vizén át szűrődik a csarnokba.

Mivel őszinte sajnálatunkra sem nereidákat, sem tritonokat nem láttunk a mesebarlangban, a pogány istenségeket némileg pótolandó, megfürödtünk a tündöklő vízben. Egy kurta óra múlva vissza akartunk térni társainkhoz, de akkor furcsa meglepetésben volt részünk: a tenger vize teljesen elzárta a barlang alacsony száját. Erősebb lett a sirokkó. A hullámok most már szakadatlan egymásutánban ostromolták a kaput. Eközben oly nevetséges és mégis félelmetes gargarizáló zajt csináltak, mintha valami óriás vízisárkány hallatná a bömbölését. Meg vagyok róla győződve, hogy az ókori tengeri szörnyetegekről szóló mesék ilyen helyeken fogamzottak meg, az éjnek idején vitorlázó tengerészek dobhártyáin keresztül. Meg kell hát várunk, míg enged a sirokkó. Meglehet, hogy már egy óra múlva megteszi nekünk ezt a szívességet, de az is meglehet, hogy holnapig itt rekedünk, mint hal a varsában. Erre a gondolatra a keresztfiam tüstént megéhezett, pedig messzi volt még az ebéd ideje...

Mulatság után nézve, azt az érdekes felfedezést tettük, hogy a barlang egyike a világ legérdekesebb akváriumainak. A vízalatti sziklakapu ragyogó azúrában szakadatlan rajokban úszkáltak a halak. Dülledtszemű kányák, tüskés scarpénák, tányérformájú holdhalak hosszú libasorokban eveztek a tündöklő mélységben. Olykor mélyen lenn, fantasztikus stalaktiták közt, megmozdult valami ezüstcsillogású nagy test: egy öreg dentále.

A sirokkó nem hagyott alább, a sikátorba szorult víz tömege után ítélve inkább megnövekedett még. Ekkor egyszerre igen kellemetlen dolog jutott eszembe. Barátainkat künn hagytuk a barlang előtti kis sziklaerkélyen, honnan csónak nélkül nincs szabadulás. Mi lesz velük, ha elérik őket az erősen megnövekedett hullámok? Pedig biztos, hogy elérik őket. Végre is azzal kellett magamat megnyugtatom, hogy sem a komám, sem Tonio nem olyan legények, hogy könnyűszerrel kifoghatna rajtuk valami veszedelem.

A fiú, aki észrevehette, hogy a rendesnél többet beszélek vele, megragadta a kedvező alkalmat és felvilágosítást kért tőlem több olyan fontos kérdésben, amely fölött - mint mondta - már gyakran törte a fejét. Hogy mit tud kérdezni egy gyerek, akivel az ember be van zárva egy tengeralatti barlangban, az kiviláglik a következő, híven a valóság után feljegyzett mutatványból.

1. Melyik erősebb: a cápa, vagy az aligátor? 2. Van az aligátornak hangja? 3. Tojásokat rak a cápa, vagy eleven fiaikat szül? 4. Meg lehet enni a cápatojást? 5. Mért nagyobbak a velencei bóják, mint a fiumeiek? 6. Hány torpedó van egy torpedóhajón? 7. Melyik ágyú visz tovább: a hajóágyú, vagy a partvédő? 8. Ha tovább visz a partvédő ágyú, akkor mért nem adnak a hajókra is partvédő ágyúkat? 9. Mennyibe kerül egy új ágyú? 10. Kiknek van szebb jellemük: az apache, vagy a comanche indiánusoknak? 11. Melyik törzshöz szeretne tartozni a bácsi? 12. Nőket is szoktak skalpozni az indiánusok? 13. Ki a leggazdagabb király? 14. Hány nyelvet beszél a török szultán? 15. Ki bátrabb: a magyar huszár, vagy az angol tengerész? 16. Mért nem állítja vissza a király a fekete sereget? 17. Jó volna, ha minden ember magyar volna? 18. Jó volna, ha minden magyar embernek olyan ruganyos teste volna, mint a kaucsuk? 20. Ha a bácsi volna a belga király, megbocsátana Stefániának a Lónyay miatt?

Ilyen elmés és tanulságos beszélgetések mellett telt az idő. Mikor délután négy felé, Isten tudná már hányadszor, körülevetük a barlangot, mely most már inkább ezüstszerű mint azúrkék színt mutatott, a keresztfiam azt mondta, hogy jó volna, ha egy kicsit kiszállhatnánk a csónakból, hogy végleg meg ne gémberedjünk a hosszú ülésben.

A barlang legvégén van egy kis fülke, ott megállhatunk ketten egymás mellett. A sikátor még tovább is vezetett és egy meredek sziklakéményben végződött. Felnéztem a kéménybe és nem kis meglepetésemre kék eget láttam magam fölött... No ez furcsa, hiszen itt ki lehet menni a barlangból! Még csak erőlködnünk se igen kellett, egy kis kapaszkodás árán künn voltunk a

szabadban. Egy köves réten találtuk magunkat, közvetlenül az öböl fölött. Alattunk macskázott a Sirály, meg a kis gőzös. A két hajón egy eleven lelket se láttunk. Az első élő lény, melyet Isten szabad ege alatt köszöntöttünk, egy kis csacsi volt...

Sietve megmásztuk a sziklafokot, mely az öblöt a barlang kapujától elválasztja, hogy megtudjuk, mi történt a barátainkkal. Odafenn négykézlábra kellett ereszkednünk az erős szélben, hogy lenézhessünk a mélységbe. Hát a barlang előtt nagy élet folyt. A Sirály és a hadigőzös egész legénysége ott nyüzsgött. Néhányan a kiálló sziklákra kapaszkodtak és onnan kiáltottak nagy izgatottan, a többiek a gőzös fehér csónakjában voltak, melyet emberfeletti erőlködéssel tartottak a háborgó vízen. Valamennyien egy hosszú kötélre figyeltek, melynek végét egy tengerész tartotta a kezében. A kötélen, jókora pléhkanna függött, afféle tejeskanna; láthatóan azt akarták beúsztatni a barlangba. A tenger meg azon fáradozott, hogy a kannát, valahányszor megközelítette a barlang száját, elkapja és a sziklához vagdossa. Egy ideig csak elnéztük a manővert, végül megszólalt mellettem a gyerek. Trombitát csinált a két tenyeréből és azt kiáltotta le: Apa, mi van a kannában?

Soha még annyira meglepett arcokat nem láttam. A jó emberek a víz alatt kajtattak minket és most megpillantottak a hegy tetején. Az általános meglepetés harsogó kacagással könnyített magán.

Megtudtuk aztán, hogy mit akartak a kannával. Elemózsiát meg dohányt akartak nekünk beúsztatni, mivel az időjósok valószínűnek tartották, hogy az éjszakát a barlangban kell töltenünk. Levelet is tettek a kannába, meg írószert, hogy válaszolhassunk nekik. Az egész tragikomédiában az volt a legfurcsább, hogy egyikük sem tudta azt, amit minden bennszülött suhanc megmondhatott volna nekik, hogy a barlangnak a szárazföld felől is van bejárata.

Este nagy ünnepi lakoma volt a Sirály földézetén az osztrák-magyar tengeri hatalom tiszteletére. A lakoma tojáslepenyből, báránypaprikásból, pozsonyi kétszersültből, gyümölcsből, kávéból és magyar borokból állott. Vendégeink, bár egynek kivételével szegény horvát matrózok voltak, oly kifogástalanul viselkedtek, akár az angol klubemberek. Azt is följegyzem, hogy a tender parancsnoka erre az alkalomra kiadta legényeinek a szertár féltett kincsét: a hófehér ünneplőt.

Augusztus 17.

Hajnakra elállott a sirokkó és kihozhattuk csónakunkat a barlangból. Kilenc felé már útban voltunk a közeli Komiza felé, mely Lissza szigetének második városa. A komám ott észrevette, hogy a vászonnadrágja Busiban felejtődött. A legényeink ugyanis Busi szigetén nagymosást tartottak és az édes vízbe áztatott vászonruháinkat kiaggatták a partra száradni.

- Kell egy új vászonnadrágot venni, - mondta a generálisnak, ki a Sirályon a komornyik teendőit végezte. Egy komizai boltban vettünk is egyet két forint ötven krajcárért. Az ilyen nadrágot, minőt nyáron minden matróz visel, az egész Középtenger partvidékein öt koronáért, illetően öt frankért, liráért vagy drachmáért vesztegetik. Mikor hajóra értünk, kitűnt, hogy a generális is vett egyet. Sebaj! vigasztalta magát a komám, - ha egy vászonpantalló jó, akkor kettő még jobb.

Úgy találtuk, hogy a kikötő a megengedettnél is mocskosabb és bűzösebb, azért hamarosan útrakeltünk Spalmadori felé. Fele úton se voltunk még, mikor egy kis gőzöst pillantottunk meg, mely barna füstfelhőket okádva sietett utánunk dél felől.

- Vesszek meg, ha az nem a mi 23-as számú barátunk, - mondta Tonio.

A messzilátón át megfigyeltük, hogy zászlójelekkel megállásra szólítanak fel minket.

Ezek akarnak tőlünk valamit!

Félóra mulva prüsszkölve és dohogva ott stopolt mellettünk a tender.

Az altiszt egy vászonnadrágot lengetett a kezében...

- Az urak Busiban felejtették! - kiáltotta sugárzó arccal.

Nem tudom, hány mázsa szenébe került a monarchiának a derék fiúk szívessége. Minket azonban kellemesen érintett. Mikor tovább folytattuk utunkat, a komámnak bő alkalma volt, hogy a sors forgandóságán elmélkedjék. Ma reggel még egy vászonpantallója se volt, most pedig hárommal is dicsekedhetett.

XIV.

*Vademberek a Spalmadorin. - Éhínség. - Éjjeli út. - A kormányzás dicsérete.
Cittavecchiában adriai szirénát fogtak. - A padrone hidegvére megmenti a Sirályt
a gyékényszikláktól. - Pofon a nemzeti zászló becsületének szolgálatában. -
Majdnem megveszem az adriai szirénát.*

Augusztus 21.

Három napja sátoroztunk a lakatlan Spalmadorin. A nyugati parton találtunk egy kis rést a parti sziklafalon, azon át zárt öbölbe értünk. Az öböl olyan, mint egy gótikus dóm, melynek beszakadt a kupolája. Meredek falak veszik körül, csak déli oldalán borítja bársonyos homok a lejtős partot. A világon a legjobb fürdőhely. Sirályok és búvárok fészkelnek az öbölben, biztos jelül annak, hogy ember csak elvétve téved ide. A tengerfenék mesés szépségű akvárium, melynek kristály tetején lebeg a csónak. Öt-hat méternyire alattunk sziklák, barlangok, merészívű hidak romantikus tengeralatti tájképet formálnak. A köveket fantasztikus növények és állattelepek borítják. Van az állatok közt olyan, mely legyezőhöz, haranghoz, pávatollhoz, datolyafürthöz és szivarhoz hasonlít. És van odalenn olyan teremtménye az istennek, amelyről sohasem fogom megtudni, hogy állat-e vagy növény.

Egy barlang mélyén kármínpiros agyagot találtak és mivel a sánta generális azt állítja, hogy ez igen jó szer a csúz ellen, az egész társaság fürdő után pirosra tetovírozott testtel jár. Tengeri sásból a fiatalabbak indiánus koronát fontak maguknak, karabéllyal, baltával fegyverkeztek és alkonyatkor, mikor a nap óriás véres tűzgömbként áldozik le a távoli tengeren, keresztény hit elveik fenntartása mellett, vad pogány kultuszt üznek a szirttetőn meggyújtott máglya mellett.

Egy francia lobogó alatt járó fehér gözyacht, mely alkonyatkor a part mellett elhaladt, majd felbillent nagy csudálkozásában, mikor meglátta a tűz körül ugrándozó kannibálokat. Másnap egy asszonybárka evezett el a szirt alatt, az rögtön oxfordi versenytempóba csapott át, amint megpillantotta a vérengző vadakat.

Ma kifogytunk az elemőzsiából. Már csak konzervünk van és egy rúdru való szalámink, melyet talpbőrből és fűrészporból gyártott valami spalatói nyomorult.

A keresztfiam azt indítványozta, hogy tegyünk úgy, miként a nagy óceán éhező hajótöröttjei szokták: sorsoljunk ki valakit magunk közül és együk meg. Mivel azonban én megkötöttem magamat abban, hogy József kakasnak is velünk kell sorsolnia, a gyerek nehéz szívvel bár, de most már maga is sürgette, hogy hagyjuk itt a boldog szigetet.

Augusztus 22.

A nyugati láthatáron tündöklő szivárvány-színekben lángolt az alkonyi ég, keleten pedig oly bágyadtan finomak voltak a színei, mintha fehér csipkefátyol borulna azúrjára. A távolban fekete szigethegyek emelkedtek ki a folyékony ezüsthé változott tengerből, mint a fürdő bölénygulya.

Enyhe, édes csillagfénytel teljes éjszaka következett. A kormány mellett ültem és himnikus zenehangokra füleltem, melyek a nyílt tenger felől szűrődtek ide. Ez nem költői kép. A habok és az esti szél halk moraja zeneként éri az ember fülét.

Mikor a szél egyet fordult és én kijebb eresztettem az öregvitorlát, egy csapat holdhal bukkant fel a Sirály bordái alól. Nagy, tányérformájú állatok, melyek szelíd foszforfénnnyel világítanak az éjben. Libasorban úsztak és mikor újra alámerültek, a fekete vízben keresztül is jó ideig derengett még a fényük.

Éjfél felé megerősödött a szél és ekkor érdekesebb, sőt valamivel izgatóbb lett a kormányos mestersége is. Minden szembejövő hullám azon mesterkedik, hogy jobbra vagy balra elterelje irányából a hajót. A kormányos visszaszorítja eredeti irányába a hajót és az egész hajótest kígyó vonalban halad előre. Minél laposabbak a kígyóvonal hajlásai, minél kisebb szögben tér el útirányától a hajó, annál jobban végzi hivatását a kormányos. Az isten kegyelméből való kormányos - mert olyan is van! - valami titokzatos ösztön segítségével előre megérzi és megelőzi a láthatatlan hullám szándékát. Az ilyen tengerész-zseni hullámos tengeren is szinte nyílegyenes irányt tud tartani. Megfigyeltem, hogy a kormányosok mind komoly és méltóságos viselkedésű emberek. Mindegyikük át van hatva a ráháramló nagy felelősség érzetétől. A leglégházb matrózinas is, ha a kormány mellé ültetik, megkomolyodik és valósággal felmagasztosul. Némelyik embert csak önérzetessé, némelyiket azonban nagyzólvá és gőgössé teszi a kormányrúd, melyet a hóna alatt érez. Én egy fürdő matrózcsapatból mindig ki tudom választani a kormányost az arckifejezése után.

Egy órával éjfél után nagy bracara bukkant fel a lee-oldal előtt. Hamarosan utolértem a némán, szinte kísértetiesen vitorlázó hajót.

- E-ő! Capitano! - kiáltottam bele az éjszakába.

- E-ő! - hangzik vissza a víz fölött.

- Honnan? Hová?

- Curzolából Lungába.

- Jó széllel?

- Köszönöm, nem volt rossz.

- Mit visz?

- Harminc kecskét meg egy csacsit. Nagy szárazság van odalenn, legelőre viszem őket.

- Mi ujság a szigeteken?

- Semmi különös. A múlt héten egy szirénát fogtak Cittavecchiában.

- Mit fogtak?

- Egy adriai szirénát, mely félig ember, félig meg hal. Sohase hittem volna, hogy ilyen pogány teremtmény is megteremjen a mi tengerünkben.

- Látta?

- Én nem, de sokan beszélték a lesinaiak közül...

Már annyira előtte jártam, hogy nem folytathattuk a társalgást. De aztán keletnek fordítottam a Sirályt, a lesinai csatornába, mely Cittavecchia felé visz. Ha az embernek alkalmja nyílik, hogy adriai szirénát lásson, azt csak nem mulasztja el.

A szél megint megerősödött és nekem a józan ész és a hajószokás szerint le kellett volna szednem a topvitorlát. Nagyon kényelmesen ültem azonban a pokróc alatt és a hajó orrán horkoló Toniót is sajnáltam felzavarni. A Sirály élesen szeli a habokat, az árboc drótkötelei muzsikálni kezdenek, mint egy óriási hárfa húrjai, magam pedig a bizonyos kormányzói

önérzettel támaszkodom a rúdnak. Egyszerre - ó irgalom atyja ne hagyj el! - alig két hajó-hossznyira előttem a szürke sziklák egész hosszú sora zárja el az utat. Egy másodperc tizedrésze alatt a gondolatok raja cikázik át a fejemem... Erre nem lehet szikla! Megnéztem a nagy térképet! Vagy irányt tévesztettem volna? De hiszen alkonyat óta a világítótoronyok után igazodom!

Nekivetem magamat a kormánynak. A yacht felágaskodik - tajték csap az arcomba - a szél derékszög alatt kapja a vásznainkat és egy pillanatra harántfekteti a Sirályt... A sötét kajútából dobogás és edénycsörömpölés hallatszik... A Sirály megint talpra áll... Most már szél ellen fordult. A nagy vitorlaág dörögve pendulázik a fejem fölött, a vászon pedig üresen csattog. Megkönnyebbülten látom, hogy a szirtek a kormány mögött vannak. - Szeretném megvergetni a derék hajó szügyét. De önmagam iránt is mély tiszteletet érzek.

Tonio, aki érthetetlen módon nem fordult be a vízbe, feltápáskodik a hajó orrán. A kajútából hangok hallatszanak. A fiú, nem tudom miféle szárazföldi emlékek hatása alatt, azt kérdi tőlem, hogy árokba hajtottunk-e? A komám pedig, akinek az ágya a luvoldalon van, a padlón szedi össze magát.

Én komoly önérzet hangján, de minden fölösleges dicsekvés nélkül szólok hozzájuk: Megmentettem a hajót!

- De hiszen erre nincsenek szirtek! - esküszik Tonio.

A sziklák azonban ott vannak, már csak három lépésnyire a hajó farától. Hamar elő a csákllyákkal, a nagy szélben még megfeneklünk!

Tonio nekifeszíti a hosszú rudat a legközelebb eső kőnek. Ó, csodák-csodája, a csáklya keresztülszalad a sziklán és ha Tonio nem volna olyan ügyes, mint a macska, akkor ezúttal biztosan belepottyant volna a tengerbe. A szirtekről hamarosan kitűnt, hogy ócska gyékényponyvák. Valami gyümölcsöshajó dobhatta őket a vízbe és azóta lassan úsztak a szél irányában.

Vessünk azonban fátyolt erre a kalandra, mely némileg leszállította kormányos-önérzetemet...

*

Cittavecchiában kötöttünk ki ma reggel. A riván három rőzsével megrakott öszvér fogadott. Később egy mosogatóasszony is megjelent; tőle megtudtuk, hogy a szirénát a gazdája tegnap Bolba vitte. Sebaj, ebéd után majd átvitorlázunk Bolba!

Ebben a mocskos kis fészekben zászlóafférünk akadt. Egy fakóképző kis ember, aki ingujjban és papucsban jött ki a rivára, hogy megnézzék a Sirályt és aki a börköténye után ítélve, valami mesterember lehetett, sokáig figyelmesen nézte a nagyárbocon lengő standárt.

- Miféle zászló az? - kérdezte igen fesztelenül.

- Magyar zászló.

- Miért jár ez a hajó magyar zászlóval?

- Mert magyar hajó és kínai zászlót nem szabad viselnie.

A kötényes ember jó ideig elgondolkozott. Egyszerre süvöltő hangon kiáltotta:

- Azt a zászlót le kell onnan venni!

- Miért kell levenni, atyafi?

- Azért, mert magyar zászló!

A komám leszólt a konyhába, hol a sánta generális a főzésnél segített.

- Generális, eredj ki és üsd pofon az urat!

A generális kiugrott a csapóajtón. A két karja könyökig paradicsomos volt, odalenn bujabeszt csináltak. Neki megvan az a tehetsége, hogy egy szempillantás alatt annyira méregbe tud jönni, hogy a guta kerülgeti. Most is már vérbe forgott a szeme. Mikor a parton álló ember megpillantotta a csapóajtón kipattanó rettenetes alakot, szó nélkül sarkon fordult és szélsebesen eliramodott.

A generális, hogy egészen kárba ne vesszen a fáradsága, nyakonütött egy ártatlan fiút, aki semmi rosszat nem sejtve ordította a parton. A generális haragjának mártírját megbékítettük egy darab pozsonyi kétszersülttel és két fényes rézkrajcárral. Ennek a veszedelmes precedensnek az lett az eredménye, hogy Cittavecchia egész kiskorú lakossága odagyülekezett ordítani a Sirály mellé...

Augusztus 23.

Ötven fillér előzetes lefizetése mellett megláttuk Bolban az adriai szirénát. Fóka volt. Még pedig meglehetősen zsengekorú fókakölyök. A bennszülött barna-fehér pettyesszőrű közép-tengeri fókacsalád tagja, mely családról hosszú ideig azt hitték, hogy már régen kihalt. Ez az állat valaha nagy rajokban járta a Középtengert és Homeros fantasztikusan írja le a Nilus torkolatába vonuló fókasereget. Újabban jókora feltűnést keltett, mikor a nápolyi halászok hálójába került egy ilyen állat. Azóta kettőt is fogtak az Adriában.

A tengerpartiak nem ismerik ma ezt az állatot és ha elvétele látnak is egyet, valami fattyú-teremtésnek gondolják. Az Óceánon járt matrózok persze tudják a nevét és én azt gyanítom, hogy a boli ember is tudta, hogy miféle fajzat az ő szirénája.

Megkérdeztem a főkamutogatótól, mennyire tartja a szirénáját? Száz forintot kért érte. Nem ér többet tíznél, válaszoltam.

Mikor reggel indulni akartunk, megjelent az ember a parton, a szirénával a hóna alatt.

- Adnak az urak ötven forintot a szirénáért?

- Szó sincs róla!

- Hát negyvenet?

- Nem!

Rászóltam a legényekre, hogy siessenek már, még a nyakamba marad. Mire felvontuk a vas-macskát, már csak harminc forint volt az ára. Mire kifeszítettük az öregvitorlát, húsz forintra tartotta. Nekem már hideg verejték gyöngyözött a homlokomon... A Sirály lassan megindult.

- Ad érte tizenötöt? - kérdezte a fókás ember.

- Nem lehet!

Az atyafi kissé elgondolkozott, aztán haragosan megrázta a fejét:

- Ha addig élek is, tízért mégsem adom!

Kész szerencse, hogy horvát ember volt, az mind makacs. Az olasz már ideadta volna. És én aztán törhettem volna a fejemet a máig még megoldatlan problémán, hogy miféle szerepe lehet a budapesti ember háztartásában a fókának.

XV.

Zepe mint polgár. - Az óriás ördöghal. - Helka ötöt kölykezett. - Még egyszer Arbe. - Súlyoszem. - Az udvarias magyar gőzös. - Hazatérés. - Búcsú a Sirálytól és az Adriától.

Augusztus 25.

Kikötöttünk Cigale előtt, tíz percnire Lussin Piccolótól. Egy szép selyemkendőt hoztam Raguzából Tonio feleségének és azt magam akartam átadni a menyecskének. Zepe, aki ugyancsak lussini ember, egyórai szabadságot kért, családi ügyeinek rendezésére. Az időt arra fordította, hogy otthon átöltözködött, aztán sietve eljött Cigaleba, hogy megmutassa magát polgári jelmezben. Fekete, vastag posztóruha volt rajta, széleskarimájú kalábriai kalap, a fogai közt virginiaszivart tartott, a mutatóujján meg ezüstgyűrűt viselt. Miután kellően megbámul-tatta magát velünk, visszasietett Piccolóba, félóra múlva ingujjban, matrózsapkával a fején és egy borjúcombbal a hóna alatt tért meg, hogy elkészítse az estebédet.

Mi kieveztünk az öböl elé, hogy kivessük a horgainkat. Zepe azt mondta, kár az időért meg a szárdelláért; ő gyerekkora óta ismeri itt a tengert, az orrába fogad, hogy valamirevaló hal nem kerül horogra.

Tíz percig se horgásztunk még, mikor a gyerek egyszerre megszólal, még pedig gyanúsán alázatos hangon.

- A horgom beleakadt valami kőbe!

- Lehetetlen. Erre iszapos a fenék.

A fiú rángatja a horgát, de nem tudja kiszabadítani.

Magam veszem a kezembe és emelgetni próbálom, - bíz az beleakadt valamibe. Huzogatom, feszítgetem, egyszerre hullámos mozgásba jön a zsinór, csakúgy rázza a kezemet. A szívem kalapálni kezd a halászláztól...

- Hal akadt a horogra! Nagy hal!

Minden halfaj másképpen viselkedik a horgon. A mollo szerényen telegrafál, a makrela sebesen vibrál, mintha erős villamos áram járná a zsinórt, a macskacápa vadul vergődik és ide-oda vágat, az aginello fölemeli a horgot ólmostul, a rombó meg az ördöghal lomhán ránehezedik, mint a kődarab.

Mialatt felszedegetem a zsinórt, valóságos küzdelem fejlődik ki köztem és a láthatatlan hal közt. A hal nekifeszül leffentyűivel a víznek és úgy védekezik, mint a csökönyös borjú. Minden gondolatunk egy fohász: csak el ne szakadjon a zsinór! Már csak öt-hat méternyre van a felszín alatt. A kék mélységből elődereng széles leffentyűs, bivalynyi pofája. Persze, hogy ördöghal! Olyan mérges arcot vág, mint az öreg nyárspolgár, kit vásott gyerekek előcsengetnek nyugalmas lakásából. Mikor már közvetlenül a víz színe alatt van, ketten is fülönragadják, hogy az utolsó pillanatban el ne szabaduljon. Most már hiába csapkod a tüskés ökörfarkával, azok el nem eresztik, ha fel is fordul a csónak. Most végre ott vergődik a hajó földéltén. A legénység tombol és ujjong. Cézár még nem igen látott patkánynál nagyobb vadászsákmányt és megszeppenve retirál a kormányig, onnan ugatja a szörnyeteget.

A Sirályon kitűnt, hogy nem tudunk mit kezdeni a hallal. Nem igen lelkesedtünk a homárizű húsáért, melyben túlsokat volt részünk. A komám indítványára elhatároztuk, hogy szépségversenyt rendezünk Lussinban és hódolatunk jeléül felajánljuk a legszebb magyar hölgynek.

Az csináljon vele, amit tud. A kényes küldetéssel a gyereket bíztuk meg, ki a sánta generálissal és a hallal útnak is indult. Mikor visszakérült, azt jelentette, hogy a halat N. Lilinek adta át, egy szegedi kisleánynak.

- Ő a legszebb hölgy Lussinban?

- Különb minden fiúnál! Tavaly betörte Szelve-ben egy horvát fiúnak két fogát, most pedig, mikor meglátott, tréfából felmászott egy telegráfpózna tetejére. Nagyszerű leány!

Látható, hogy a keresztfiamnak erősen kifejlődött egyéni ízlése van.

Augusztus 26.

A keresztfiam, aki eddig szorongó szívvel számolgatta, hogy mikor érkezik el a bús nap, amelyen majdan búcsút kell mondania a Sirálynak és az Adriának, Lussin Piccolo óta epedő honvágyat érez szülei háza után. Ezt a vágyakozást egy girbe-görbe verébfejbetűkkel írott levél okozta, melyet hazulról kapott. A kis testvérkéje értesítette benne, hogy nagy öröm virradt a házra: Helkát, a foxterrier-szukát ötszörös anyai örömök érték. Azóta a gyerekek alig van maradása a hajón. A vak kis kutyakölykök, melyek otthon az istálló szalmájában vinnyognak, nagyobb erővel vonzzák csapodár és újabb izgalmakra szomjas szívét, mint a nereidák minden bája.

Ma reggel Arbe alatt vitorláztunk el. A fantasztikus romváros a tengerbe nyúló hegygerincen a kortól gyöngyharmatos színű perzsaszőnyeg csodálatosan mély és finom tónusaival integetett felénk a reggeli napfényben. Ilyennek képzeltem Armida tündérvárát.

Legényeink szerettek volna itt pihenőt tartani. A gyerek is feláldozta volna kis kutyáit Ninának. A komám pedig azt állította, hogy a messzilátóval egy feketeruhás alakot lát a várbástyán és az nem lehet más, mint az olasz leány. Én azonban az erős elhatározás viaszát tömtem a fülembe és makacsul ragaszkodtam hozzá, hogy folytassuk utunkat.

Az Adria bús özvegye lassankint elhalványodott és elenyészett a tenger ezüstös párájában. Vannak városok és vannak leányok, kik annál vonzóbbak, minél távolabbról nézi őket az ember.

Augusztus 27.

A Canale di Mezzóban, mely a Quarnerolót összeköti a fiumei öböllel, tegnap cserbenhagyott minket a jó szerencse és jó ideig kellett vesztegelnünk a szélcsendben. Délfelé fehér gőzös bukkant fel a szoros zölddombos kanyarulata mögül. A sánta generális, aki nagyra van az éles szemével és akit a keresztfiam ezért indiánus tájszólással Súlyomszemnek szokott nevezni, ernyőt csinált a tenyeréből és a szokott, ellentmondást nem tűrő határozottsággal jelentette, hogy lusszini kiránduló gőzös.

- Ha kirándul, akkor miért nincs kiránduló a földézetén?

Súlyomszem újból szemügyre vette a hajót.

- Most ismerem csak meg! Ez trieszti finánc.

- A finánc reflektorral jár.

- Akkor a Dreher yachtja.

Mikor közelebb jött, megismertük benne a fiumei révhatóság egyik gőzösét. Egyenesen felénk tartott, aztán stopolt.

- Sirály - e-ő! Hová mentek?
- Fiuméba mennénk, ha volna szelünk.
- Dobjatok kötelet, majd bevontatunk.
- Mennyiért? - kérdezte a generális, akinek ehhez nem volt semmi köze.
- Semennyiért! Megtesszük szívességből!
- Viva! - kiáltotta Tonio. - Már Magyarországon vagyunk, itt szívességből gőzhajót is adnak kölcsön az embernek!

Megköszöntük az ajánlatot, de nem fogadtuk el. Szelek szárnyán jártuk be Dalmátországot és szelek szárnyán akartunk hazatérni.

Alkonyatra a gyöngye levante be is fűjt minket a kikötőbe, ahol a Lazarusz-hajógyár mellett szálltunk partra.

A Sirály még az este útra kelt a téli szállása, Portoré felé. Mi mind, akik utasai voltunk, a Mária Terézia-moló végéről néztük a kivonulását. Némi büszkeséggel, sok gyöngédséggel és egy cseppnyi szív fájdalommal tekintettünk a karcsú fehér hajó után. A vitorlánhajót meg lehet szeretni, akár az embert vagy az állatot, mert van egyénisége. A Sirály könnyed, bátor, okos és megbízható hajó volt mindig.

A legények a sapkáikat lengették. József kakas is velük volt. A keresztfiam rábízta a sánta generálisra, aki megfogadta, hogy úgy fogja gondját viselni, mintha édes fia volna... Nekem azonban Szaturnuszra kellett gondolnom, ki tudvalevően felfalta a gyermekeit...

A Monte Maggiore mögött tündöklő színekben lángolt az ég és a Quarnero vize is bíboros lett. Most már fekete folttá lett a gyorsan vitorlázó Sirály. Mi még integettünk utána és búcsúzva köszöntöttük az örök Adriát is.

-&-